

VOLUME 2

CİLT

ISSUE 2

SAYI

2023

JOURNAL OF INTERDISCIPLINARY
ENTREPRENEURSHIP AND
INNOVATION STUDIES

DİSİPLİNLERARASI GİRİŞİMCİLİK VE YENİLİKÇİLİK
ÇALIŞMALARİ DERGİSİ

ISSN : 2822-6380

JINENIS.COM

Table of Contents/İçindekiler

<i>About the Journal/Dergi Hakkında</i>	III
<i>Aim & Scope/Amaçlar ve Kapsam</i>	III
<i>Basic Roadmap For Gender Equality By Empowering Women: A Literature Review</i>	93
<i>Samsun'daki Girişimci Kadın Profiline Sosyolojik Açidan Değerlendirilmesi</i>	111
<i>Okulöncesi Yöneticilerinin Veriye Dayalı Yönetim Uygulamalarının okul Verimliliği Üzerindeki Görüşlerinin İncelenmesi</i>	126
<i>Sosyal Girişimcilik Ve Gönüllülük</i>	142
<i>Elektronik Belge Yönetim Sisteminde Yenilikçi Yaklaşımlar</i>	163

Editors in Chief/ Baş Editörler

Prof. Dr. Kürşat Demiryürek, Ondokuz Mayıs University (OMU), Turkey

Assoc. Prof. Ali Kahramanoğlu, Ondokuz Mayıs University (OMU), Turkey

Layout Editors / Düzen Düzenleyici

Hadi Amiri, Ondokuz Mayıs University (OMU), Turkey

Final Reader Editor/ Son Okuyucu Editörü

Faruk Gülşen, Ondokuz Mayıs University (OMU), Turkey

About the Journal/Dergi Hakkında

Before the evaluation process, the editors inspect all articles with the 'Turnitin plagiarism program. The article acceptance requirement is 25%. Our journal uses a double-blind peer-review system. Those found suitable for evaluation are sent to at least two referees in the relevant field. The names of the referees are kept confidential, and the reports are kept for five years. If one of the referee reports is positive and the other is negative, the article can be sent to a third referee or the Editorial Board can review the referee reports and make the final decision. The authors take into account the criticism and suggestions of the referee and the Editorial Board. If there are issues that they do not agree with, they have the right to object together with their reasons. The referee list is published on the website at the end of each year.

Tüm makaleler değerlendirme sürecinden önce editörler tarafından 'Turnitin' intihal programı ile denetlenmektedir. Makale kabul şartı %25'tir. Dergimiz çift taraflı kör hakemlik sistemi kullanır. Değerlendirme için uygun bulunanlar, ilgili alanda en az iki hakeme gönderilir. Hakemlerin isimleri gizli tutulur ve raporlar beş yıl süreyle saklanır. Hakem raporlarından biri olumlu, diğeri olumsuz olduğu takdirde, yazı, üçüncü bir hakeme gönderilebilir veya Yayın Kurulu, hakem raporlarını inceleyerek nihai kararı verebilir. Yazarlar, hakem ve Yayın Kurulunun eleştiri ve önerilerini dikkate alırlar. Katılmadıkları hususlar varsa, gerekçeleriyle birlikte itiraz etme hakkına sahiptirler. Hakem listesi her yılın sonunda web sayfasında yayımlanır.

Aim & Scope/Amaçlar ve Kapsam

JINENIS (Journal of Interdisciplinary Entrepreneurship and Innovation Studies) is a journal aiming to publish research articles/compilations of national and international researchers about the latest developments in the field of Entrepreneurship and innovation field from all disciplines.

JINENIS (Disiplinlerarası Girişimcilik ve Yenilikçilik Çalışmaları Dergisi), Girişimcilik ve Yenilikçilik alanında tüm disiplinlerden son gelişmeler hakkında gerek ulusal gerekse de uluslararası araştırmacıların araştırma makaleleri/derlemelerini yayınlamayı amaçlayan bir dergidir.

Basic Roadmap For Gender Equality By Empowering Women: A Literature Review

Umut Ahmet SEYREK^{1*}, Kürşat DEMİRYÜREK²

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun

²Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Samsun

¹<https://orcid.org/0000-0003-3274-5894>

²<https://orcid.org/0000-0002-6193-9957>

*chntruas@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8163478>

Reviews

Article History:

Received: 2023/02/27

Accept: 2023/06/10

Available online: 2023/06/30

Keywords:

Gender Equality

Empowerment

Development

Entrepreneurship

Innovative Approach

ABSTRACT

The most important factor in ensuring social development is gender equality. It is seen that there have been many studies in the literature on gender equality, which has been tried to be shaped as a savior actor with a completely different dimension in the globalization process. But unfortunately, a concrete general roadmap that will achieve the desired goal has not been established. An international success with global value on gender equality, women's empowerment and development has not been achieved. In our study, which we have done with the awareness of this deficiency, a literature review has been made based on the idea that social and political regulations shaped on the basis of educational and cultural revolutions specific to every society that will create awareness in order to make a humane equal life possible, regardless of gender, and the need to create generally accepted road maps. In this context, the freedom of working life, which is one of the necessary inputs for women's empowerment and gender equality, and the obstacles to this have been evaluated. Entrepreneurship, which is the main theme of our study, has been seen as a solution and its serious impact on development has been discussed by drawing attention to the mistakes and deficiencies in this field. As a result, it has been tried to contribute in the light of the literature to determine a draft roadmap for ensuring gender equality by empowering women in all areas of life, especially working life, within an innovative approach that will be formed with the universal principles to be determined by the common mind in achieving social welfare.

Introduction

Policy makers, capitalists, independent academia and religious institutions of all nations should be aware that women, as a gender-free individual, have all vital, social and communal rights regarding human equality and can freely exercise their rights. In addition, it is necessary to be aware that women are free in their choices and have an equal share in equality of opportunity, and this awareness should be internalized. One of the critical stages of the human development phase will be reached when all social development approaches developed to ensure gender equality are discussed only on the basis of a philosophical doctrine that will create a human consciousness that should be adopted by all humanity. Then, the solutions to the problems that exist for women to have the freedom to work, which are an equally important part of this phase, can be discussed.

As it is known, the provision of a gender-free, libertarian and fair business life constitutes the main field of necessity for women's empowerment struggle. Empowerment includes having awareness and control in all areas of life within the social structure, being able to freely exercise and defend their rights, as well as equal participation in decision-making processes in political, social, economic, cultural and all fields, and more. The empowerment process can be secured

by universal and national policies. In a study conducted in our country, the policy areas in the relevant government action plan were examined to determine the requirements and proposals for women's empowerment, and the criteria affecting women's empowerment were discussed. (Yıldırım ve Candan, 2021). The empowerment action that can be considered for disadvantaged people who are condemned to difficulties and obstacles, as an effort identified with women, has been the concept used in national and international conventions, policies and action plans on the axis of development until today. Within the scope of this concept, it is aimed to ensure the freedom of women by increasing their opportunities on a global scale, and also to make their existence equal in social life. As we emphasized the right to freedom and choice, in the study of Goulart et al. (2021), the definition of empowerment was referred to as the process of change in one's ability to choose. Likewise, Kaaber (2021) emphasized the connection between power and preference concepts and empowerment. Regardless of gender, people should have the right to self-control of their personal life. Another important concept, freedom, is the concept that is the basis of empowerment. Freedom can be expressed as the individual's shaping his own life and directing it with free will without interference.

When evaluated in terms of women, Yıldırım ve Candan, (2021) stated in their study that women's empowerment is a multidimensional and dynamic concept that includes psychological and cognitive dimensions as well as being a process with economic, social, political and legal dimensions that enables women to realize their personalities and powers in all areas of life. Women are devalued by being forced to inequality, oppression, violence, class discrimination and poverty arising from socio-political, cultural, traditional and even religious perspectives. Empowering and emancipating women in this conflict of power and benefit, in which the male interest predominates, will be meaningful through the educational mobilization to raise awareness and the realization of political regulations and universal cooperation that will ensure equality in all areas, especially in working life. The empowerment of women and gender equality (KGCE), which is an awareness phenomenon, will carry the individual and then social welfare and development to ideal levels by developing the competencies and skills which enable them to have an equal presence, compete and have a say with self-confidence in all areas, especially in working life. In this context, the following necessities for women empowering issue to which The United Nations, (2017) draws attention “ensuring gender equality in the workplace, treating all employees fairly, non-discrimination, encouraging women in professional and professional development, ensuring the health, safety and well-being of women employees, implementing entrepreneurship, supply chain and marketing processes for women's empowerment, and ensuring the implementation” are our focusing

points. It is the essential duty of the higher mind to make the necessary arrangements for these issues.

The recipe created with knowledge, awareness and education, which will be blended by preserving the independence and transparency of politics and economics, will shape the egalitarian social revolution by ensuring the empowerment of women both individually and collectively. In support of this view, Stromquist mentioned four components of empowerment: cognition, psychology, politics, and economics (Stromquist and Nelly, 1995). Men's awareness of the value of women, accepting that they are free in their choices, not being an obstacle to equal access to opportunities and resources, getting rid of the psychology of controlling women's lives within and outside the family are the elements that will form the basis for the construction of national and international equal social life (Yıldırım ve Candan, 2021).

In this study, which is a literature review, the working life of women is evaluated in terms of occupation and wage discrimination, based on the empowerment approach, which is discussed from the perspective of gender inequality analysis. The reasons for discrimination were examined. It has been discussed whether entrepreneurship is a solution against discrimination and its contribution to development. Opinions about the three basic resources that are thought to be necessary for entrepreneurship are given, and as a result, a perspective on the importance of ensuring gender equality by empowering women has been tried to be brought.

Two Main Problems Under Gender Discrimination in Working Life: Occupation and Wage

In general, although there are positive developments in the world that the gender inequality gap in working life has begun to be eliminated numerically. It was highlighted in the 'gender differences in employment outcomes' LMF1.6 report of OECD that over the past two decades, the gender gap in employment rates almost halved, from 18% in 2000 to 10.5% in 2021 on average across OECD countries. Whether these developments are statistically significant at global, regional and national levels and whether these numerical changes make a positive change in creating a perspective of equality in consciousness and perception can be understood by international comprehensive in-depth analyzes. The general opinion seen in the literature reviews is that the representation of women in the labor market has not caught up with men.

Ingrained traditional mentality exposes women to occupational discrimination and condemns them to certain professions and sectors. For example, it is reported that only 8% of working women work in male-dominated sectors, even in Europe, which will be called the

developed continent of the world (McCaughey, 2023). So much so that women are universally pushed to a secondary position in the labor market. This unfair attitude that assigns a role to women and directs them is not only limited to sector discrimination, but also puts a glass ceiling on the career ladders at all levels of the workforce without exception. In a study on the so-called abstract glass ceiling phenomenon, which is the concrete barrier of gender discrimination in women's career development, it was found that there is a relationship between appointment and sexism and the glass ceiling disability was observed significantly. In the same study, it was emphasized that the glass ceiling, which causes inequality of opportunity in women's workforce, actually hinders national development (Nargis et. all., 2021). In an another study in which perspectives on gender-based discrimination in the labor market are discussed, it is argued that the feminist approach as an effective policy should be the starting point of gender analysis (Kılınç ve Karaçay, 2021). Compared to an opposite point of view, according to Marshall, the main task of women is to establish a healthy home life for male workers and future male workers (male children) without demanding wages in order to ensure men competent development. Therefore, he opposes the employment of married women in order to prevent them from disrupting their responsibilities in home life. The family structure, in which the traditional sexist division of labor is maintained, is the most basic and most effective economic task unit in capitalist societies. In this structure, the duty of women is to undertake domestic labor for the productivity and health of the male workforce. In the capitalist system, women are expected to sacrifice themselves for domestic labor and male employees by not participating in the workforce. According to an exemplary point of view regarding sector restrictions, which can be seen as making decisions and making choices on behalf of women within the scope of the roles assigned to women, it has been pointed out that women are deemed worthy of professions where productivity losses and costs will be low, considering the break they take from work (Koçak, 1999). For example, if the employer thinks that women will stop working for childcare in the future, they may be reluctant to raise capital for female workers (Fang and Moro, 2010). However, in today's conditions of intense volatile changable crisis, considering the short or long-term unemployment of man or interruption of man workforce for any reason, the discriminatory approach that considers women low should be criticized. When we consider discrimination from different job positions, we come across many examples (Bertogg 2020; Channar 2011; Hye-Ryun and Chris 2005). For example, it is clear that jobs that require high skills, experience and knowledge, such as high-income senior management, are still under the monopoly of men. Similarly, in an example of socks handled from the perspective of customers, it is noted that the marketing of the product by a female salesperson

is not seen as a problem, but the labor given by women in the automobile market or legal service is not desired (Kılınç ve Karaçay, 2021).

In the literature review, it has been pointed out that the decrease in the elasticity of supply of female workers will deepen the gender wage discrimination in a modeling example such as Statistical Discrimination and Monopsony regarding wages where discrimination is experienced (Bart and Olsen, 2009). Kılıç and Karaçay, (2021) state that due to gender inequality between men and women with equal efficiency, wage inequality continues to exist even in the most developed capitalist economies.

The existence of today's precariat, which may have a great impact in the future, and the ineffectiveness or absence of unions such as trade unions that can protect the rights of women who are discriminated against, within the unlawfulness and systemlessness created by the broken and changed economic and political approaches that cause serious social stalemates, pushes the problem of gender inequality in working life to become chronic. In the monopson male-dominated business world, powered by gender inequality, whatever the value of the female workforce is, the price of women labor supply becomes worthless in the exploitation of men. It should be known that the effort of men to dequalify and use women is a phenomenon that dishonors human qualities, not only with the definition of gender discrimination, but also as human inequality. The fact that women and their labor cannot be positioned and devalued in the digitalized world, where class changes take place accordingly, further enlarges and deepens this human discrimination. To put it simply, the power of the male workforce in all sectors marginalizes women who offer unpaid labor such as housework and restricts their vital rights. Hartmann referred to the struggle needed to stop capitalism that exploits women's labor both inside and outside the home (Hartman, 1992).

Is female entrepreneurship the solution?

There is an increasing interest in the concept of women's entrepreneurship against unemployment, economic dependence, inequality and all women's labor problems. Since the 1980s, many countries have chosen to abandon the social state understanding by reducing public expenditures and reducing public employment with the liberal economic policies they have implemented. As a result, tools such as loans for entrepreneurship incentives and tax reductions were introduced as a solution to the increasing unemployment problem. New models and methods have been tried to increase women's entrepreneurship. Encouraging policies regarding women's entrepreneurship have been initiated by international organizations such as the European Union (EU), World Bank (WB) and United Nations Development Program (UNDP) (Sallan Gül and Altındal, 2016). Entrepreneurial activity, which gained

serious importance, was seen as a means of prosperity, innovation and change and was associated with the success of the universalization process (Kaygın ve Güven, 2014). In developing countries, entrepreneurship has been perceived as the main factor that will shape the market strongly and realize development (Mwangi, 2012).

In today's evolving political and economic conjuncture, the importance and value of women's presence in working life has been seriously felt in reference to the demographic changes of the workable population. Developments such as industry 4.0 and 5.0, especially in the service sector, have almost triggered the entrepreneurship of women in digitally integrated jobs (Ughetto et. all., 2020). Many entrepreneurial women at different educational levels, who are role models in this regard, set an example. However, the share of women in business life, both as an entrepreneurship and as a workforce, is far behind that of men. We can see such data in the world bank and Global Entrepreneurship Monitor data. Women who do not get their fair share face economic problems more severely. As it is known, women who are exposed to gender inequality and discrimination in socio-cultural and other fields are most severely affected by poverty. Considering the inequalities between women and men around the world, it can be thought that studies on entrepreneurship in the context of women's empowerment and gender equality are not yet at a sufficient stage and multidimensional in-depth studies should be done. When we consider the subject in our country, there are various studies in the literature in which the subject of women's entrepreneurship is evaluated from different perspectives and approaches with different dimensions. For example, in a study conducted, women's entrepreneurship was examined from two different perspectives that it could be used as a tool against low employment and poverty. In this context, it was aimed to encourage women to become employers, to transition them to an income-generating form other than paid work, and to build profitable sustainability by establishing businesses through trainings on this subject. Likewise, from the secondary approach, entrepreneurial activity was accepted as a tool to raise family welfare and cure poverty (Sallan Gül and Altındal, 2016). Topateş et al. (2022) emphasized that the neoliberal policies that provide cheap labor to global capital have led to the deepening of women's poverty and emphasized that the empowerment approach to women's entrepreneurship, which will be a solution to women's problems in economic and social dimensions, has gained importance. Kaaber, (2005) has mentioned three dimensions: resources, tools and achievements that are essential in women's empowerment work. In another related study, seven basic features required for women's empowerment are mentioned; to participate in decision-making mechanisms, to have control over household resources, to gain entrepreneurial qualities, to be respected by the spouse and society, to be helped by the spouse

in household obligations, to have the ability to decide on expenditures and to have the freedom to use their own time (Makombe, 2006). Entrepreneurship, which is one of these features and is now directly associated with the empowerment of women, is perceived as the solution to the basic problem. Again, in the article of Topateş et al. (2022), the statement "Traditional gender roles that prevent women from participating in employment as entrepreneurs make it difficult for them to become economically and socially empowered, showing the correlation between women's entrepreneurship and empowerment" supports our argument.

Ways to Strengthen Women's Entrepreneurship: Microcredits, Financing, Cooperatives as Forces

A wide range of supports and resources are required to encourage women's entrepreneurship, to increase the number of entrepreneurs and to ensure that they have an equal share in the sectors. An example tool that emphasizes the need to be used as a resource for women's entrepreneurship is microcredit, which has discussions on its importance and inadequacy in the fight against poverty in the literature. In this context, the relationship between women's poverty and microcredit was tested in a Turkey study using the symmetric causality test. According to the results, it was found that there is no causality between the level of microcredit used and the decrease in women's poverty. and it is predicted that the effect of informal institutions on gender and the inadequacy of education level are determinants in the emergence of these results (Çuhadar ve Algan, 2019). It has been evaluated that the use of micro credit, which was discussed at the Women's Entrepreneurship Summit, is seen as a contribution to the family budget for women entrepreneurs, and the income obtained is spent to meet the needs of their families instead of the enterprise. However, since women's entrepreneurship is perceived as a form of employment rather than entrepreneurship in the current approach, it has not been able to lift women out of poverty despite the increase in the number of women working on their behalf (The World Bank, 1998).

Financing supports need to be considered more comprehensively than existing instruments. Another important issue that will be a resource for women's entrepreneurship via to the empowerment of women is the financial policies of the public that will protect and support women. Because women entrepreneurs in developing countries are motivated by economic factors to take initiatives (Sağlamyürek, 2021). For example, specially planned budgets need to be created for entrepreneurship and other social education for disadvantaged women. Especially in rural areas, towns, underdeveloped regions and cities with low population, cultural richness can be integrated with tourism. lost or disappearing crafts can be revived. Thus, the allocation of financial opportunities that will bring related professional

groups to women's entrepreneurship and create employment will provide benefits. At this point, the point to be considered is not to cause women to be restricted only to micro-scale low-value simple jobs such as traditional home production. In a study conducted by Filizöz and Yaraş, (2020) in the TR72 region, it was determined that most of the women entrepreneurs are engaged in entrepreneurial activities in jobs that are seen suitable for women (restaurant management, clothing stores, home cooking business, etc.) and in service sectors (hairdresser, beauty salon, etc.) aimed at meeting women's needs, rather than the industrial sector. In support of these findings, in another study examining the years 2012-2020, it was determined that the majority of women entrepreneurs owned sole proprietorships in the form of small organizations instead of large enterprises that included extensive organizational activities. In other words, it has been determined that most of the women entrepreneurs in Turkey are involved in the wholesale and retail sector. The sectors with the highest number of initiatives are accommodation, food and service sectors. It was observed that 31026 of the women entrepreneurs supported by KOSGEB in the said years were members of the Chamber of Craftsmen. It has been determined that the chamber of commerce is in the second place, and the least membership is seen in the chamber of maritime commerce with 20 people and the chamber of industry with 35 people (Sağlamyürek, 2021). In other words, the point that needs to be emphasized is not to make the mistake of keeping women distracted with narrow-scoped jobs that lack the entrepreneurial spirit, do not need development and innovation, and do not require advanced training. In a study that seems to summarize our evaluations, it has been stated that instead of aiming for women to gain economic independence in the entrepreneurship process, they are supported by micro-credits and entrepreneurial trainings in small businesses with simple organizational structures (Sallan Gül ve Altındal, 2016). Although women's entrepreneurship was supported against so-called gender inequality, their clustering in a basket containing certain sectors and business structures could not be prevented due to the glass walls they encountered in front of sectoral development and growth opportunities. System, approach and organizational structures that will enable women to become effective independent individuals who have a say in entrepreneurship, is decision maker, is sought after, have high competitive power, by gaining skills, competence, experience and receiving the necessary training in an equal and liberal system needs to be developed. In this context, cooperatives can be reconsidered in an innovative way as an exemplary structure that will provide all the necessities, protect the rights, and empower women to achieve their goals and achievements in a holistic power cooperation. A case study concluded that economic independence through cooperatives helps women gain control over resources and empowers women (Bharti, 2021).

According to one view, women's cooperatives are seen as a critical structure in the empowerment process by providing significant contributions to women's empowerment, providing equal access to economic and social resources that women are disadvantaged and deprived of with basic objectives such as increasing employment, reducing poverty, inclusion of women in social and economic life (Karakuş, 2022). According to the results of the research survey in the same study, it was stated that cooperative members earn better, their living standards improve, they can produce and market more effectively, they have more positive personality perceptions, they have the right to be a decision maker and they assume leadership roles (Karakuş, 2022).

Combating Stereotypes and the Development Impact of Women's Entrepreneurship

In line with the empowerment approach, an important issue as a tool to support women's entrepreneurship is the provision of social guarantees for women entrepreneurs on issues such as child assistance, health care and bankruptcy, as realized in social democratic welfare regimes. In addition to these, policies should be developed within the scope of effective struggle against social deprivations and disadvantages such as “Discrimination by government agencies, customers, suppliers”, “being ignored by business contacts or colleagues”, “difficulties in finding effective funds”, “deprivation of support from family and friends”, “not getting good advice from government agencies and banks” (Still, 2005).

At the heart of all the problems, deprivations and limitations stemming from gender inequality that puts women at a disadvantage is the fact that the stereotypes in mind against women have not been broken. According to Tereškinas, cited in Bayat and Baykal's study (2021), multidimensional stereotypes about gender roles are imposed on people from childhood and people are brought up and educated with these versatile stereotypes. Women cannot be active in every field in their life and in the society, and they cannot realize their potential by always being stuck in constraints, because of the belief that women do not have the skills and competencies to adapt to changes; their leadership skills are limited compared to men; they do not have the courage to take initiative; they are labeled as masculine women even if they take the initiative; their professions are designed according to men; and many women deserve the second role (Aalito, 2008).

However, highly competitive internationalized women's entrepreneurship may be initiating the opportunistic economic currents of the new industrial revolution. It is obvious that the development of women's entrepreneurship has serious effects on economic transformation and development at macro and micro levels. It is known to have positive

benefits such as creating employment at the macro level, developing innovative technologies and innovation, and contributing to the gross national product (Armour and Enriques, 2018). At the micro level, it has been mentioned that women participating in entrepreneurial activities through the redistribution and diversification of income contribute to their individual and domestic socio-economic development, creating jobs in various sectors and improving their financial assets (Cassar, 2014).

Despite this, in the fight against women's poverty and entrepreneurship problems, it is necessary not to put the issue only in the narrow mold of development. Development and prosperity will be one of the universal humane final positive results that will be ultimately bring women's employment, empowerment and independence. While capital's exploitation of women and patriarchal control pressure on women's domestic and foreign labor creates a kind of profitability in the labor-capital relationship, it ensures the progress of production relations at a level where "empowerment" and "opportunity" strategies are excluded. In this sense, it is essential for policy makers to consider women who are condemned to subordinate positions within the scope of empowerment and opportunity components (Nusbaum, 1999).

Discussion

Is it the right way to ensure gender equality by empowering women? Or is it the right way to empower women by ensuring gender equality?

In order for the development plans designed within the framework of gender equality to be implemented, it is essential that the realist contributions of women, which cannot be ignored, be consciously adopted and accepted, primarily in the realization of social development and welfare. In this context, a development without the actual contribution of women is neither sustainable nor realistic. According to the conclusion of the researches, there is a linear relationship between the level of development of the country and the level of gender inequality (Toksöz, 2011). According to Ostergaard, (1992) it is essential that those who design development plans be mindful of extreme conflicts. Afterwards, since development is a multi-faceted process, a human-centered approach should be adopted instead of bureaucratic. Ultimately, the development move should be analyzed holistically, covering the entire population within gender equality. Therefore, policies made indirectly by ignoring the phenomenon that only considers human as singular from a masculine framework, in other words, imprisoning women in roles deemed appropriate for him in the social life dominated by men, cannot achieve ultimate success in the struggle for gender inequality in line with development goals. The persistence of gender inequality in different forms and levels at the international level is proof of this (Kılınç ve Karaçay, 2021). For this reason, an international

unity initiative should be established. In the fight against gender inequality, first of all, a universal common mind and will must be established. The basic elements consisting of a direct single package, which is determined within the framework of awareness in its psychological aspect, eliminates the differences, and which is revealed as a result of multi-dimensional analyzes by considering the issue as genderless, should be put into action as the 'Universal Empowered Woman' model. For example, the common aspects that Balkız and Öztürk, (2013) point out about the empowerment of women are participation in the decision-making process, equality, political power acquisition, rights and self-respect.

In order to strengthen the position of women in all areas of global and social life and to prevent gender discrimination, joint new policies and strategies should be developed and action plans that are secure and deterrent against negativities should be activated within the framework of cooperation by considering international relations. In order to strengthen and equalize women's social positions and to increase their direct independent and unhindered participation in the development process, the improving their status in the areas of basic rights and freedoms such as education, health, employment and social security, and making legal arrangements against the problems that hinder gender equality will make human development progress possible. All these evaluations can be described with the following statements of Lober, to whom Kılıç and Karaçay, (2021) refer: “Gender inequality against women is not a temporary or individual problem; This inequality lies deep within social structures. Gender-based inequalities are built within the family, the labor market, the political arena, religious belief, cultural activities, and spoken language.

Within the scope of entrepreneurship and empowerment, which is one of the branches of the transformation that will occur within the framework of gender equality in the patriarchal social structure and which constitutes the universe of our work, policy makers, capital owners, independent academia and religious institutions and international organizations are need to develop common elements in terms of empowering women entrepreneurs in terms of economic, social, political and communication network. For example, in a study, it was concluded that communicative networks support women's entrepreneurship and increase business success (Demirel ve Bakırtaş, 2022). It is reported that practices promoting entrepreneurship are clearly effective in preventing women's unemployment and poverty in developing countries (De Vita et.al. 2014). However, in the context of cultural values, behaviors and pressures, it is seen that the serious obstacles that still exist in front of women's entrepreneurial activities cannot be completely removed (Mungai and Ogot, 2012). The basic recipe for the economic independence and empowerment of women entrepreneurs is to bring

gender equality closer to the ideal level, based on studies such as gaining skills and competence through education, disseminating technology learning, gaining experience and courage, preventing physical, psychological and sexual violence, and removing all socio-cultural barriers.

The empowerment of women on the basis of gender equality and the integration of women in development is a starting point for economic and social inclusion. Seçkin and Meşe, (2021) said: “Similar to the global trends, entrepreneurship in Turkey was considered as the locomotive of the economy, associated with growth/regional development, and the male-dominated characteristics and characters attributed to the entrepreneur and entrepreneurship were accepted as the norm and developed within the framework of how far women are from these norms”. Since women are not allowed to access the aforementioned norm limits, they are imprisoned in limited entrepreneurship. So much so that, similar to the situation experienced by many countries, the concept of women's entrepreneurship in Turkey has been supported within the scope of small business initiatives in line with the policies developed to eliminate unemployment and prevent poverty, beyond the self-employment of women (Sallan Gül ve Altındal, 2016). Women who want to own a small business within the limits and levels drawn to their abilities according to the roles assigned to them, generally engage in entrepreneurship to provide an additional income for the home economy. According to various research findings in the literature and the data of statistical institutions, it is seen that most of the women are engaged in entrepreneurial activities in the service and retail sector rather than the manufacturing industry (OECD/European Union, 2017). It is clear that the experience, knowledge, technology and capital requirements required in the service and retail sectors are quite low compared to the manufacturing industry. Therefore, women who have limited work experience, insufficient business and management education and many other deprivations are stuck in concepts such as glass ceiling, sticky floor, glass elevator, glass cliff, glass wall which are reflections of disadvantaged situations, or they have to adapt (Bayat ve Baykal, 2021). Women who cannot overcome their stuck positions cannot advance in their careers, they almost cling to the base of the structures they are in, they are crushed under heavy responsibilities during their working life, they hesitate or regress due to inequalities of opportunity and obstacles to development opportunities, and worse, they have to leave working life. As if all these barriers are insufficient, women struggle with male competition even in professions deemed suitable for them or they may encounter obstacles by their fellows.

The problems faced by women in working life, which is their basic right in the struggle for survival, are so intense and deep that it is not correct to resort to temporary methods instead

of focusing on structural factors in the solution of these problems. It is wrong for different decision-making and guiding actors to implement different strategies to support women's entrepreneurship in line with their differing goals. Attrition of the phenomenon of entrepreneurship and diversion of entrepreneurship from its purpose through empirical practices in scattered and different forms harms the empowerment of women as a social policylessness.

Result and Suggestions

In order to ensure and sustain gender equality by empowering women, the situations and positions of women and men entrepreneurs in their culture should be analyzed in depth. According to the analysis, realistic strategies and plans produced by the common mind and will should be determined. In the context of empowerment, superior opportunities for women should be defined. All social, political, economic and legal arrangements should be made in order to transform the potentials of women entrepreneurs into successful results. The introduction of role models should be made more effective. Access to finance, which is one of the most important resource elements of women's entrepreneurship, should be facilitated and supports should be made more efficient. Necessary effective support should be provided for the growth of existing enterprises. Cooperatives or alternative new unions need to be developed. In the new age of digital revolution, women's technology learning should be carried out. Services and projects should be developed in medium and high technology sectors that will appeal to target groups that integrate entrepreneurship with innovation, and women should be fully integrated into these areas. It should be ensured that women entrepreneurs gain knowledge and skills in the fields of globalization, international trade, marketing, management and law. Simple and structurally oriented universal approaches that are free from bureaucratic complexity should be developed.

It should be known that in nations where women entrepreneurs are more, employment, individual and social welfare, economic growth and development are increasing (Sağlamyürek, 2021). For all these suggestions and more, of course, trainings should be carried out to ensure that social, cultural and religious attitudes are compatible with women's business or entrepreneurship. In this case, the most effective approach that will eliminate discrimination in many issues such as profession and wages, and ensure that women are empowered in all areas of social life, is to ensure gender equality by empowering women with the universal principles to be determined by the common mind. It is thought that the first step on this path should be raising awareness.

Conflict of Interest

The authors have declared that that there are no competing interests.

References

- Aalito L., 2008. "Entrepreneurship in Organization: Gender and Social Capital", Kyrö, P. and Sundin, E. (ed.) in *Women Entrepreneurship and Social Capital: A Dialogue and Construction*, Koge, Portland, Abingdon: Copenhagen Business School Press, 23-39.
- Armour J, Enríques L., 2018. The Promise and Perils of Crowdfunding: between Corporate Finance and Consumer Contracts. *Modern Law Review*, 81(1): 51-84.
- Balkız I, Öztürk E., 2013. Neo-liberal Gelişme Anlayışı ve Kadın: Mikrofinans Uygulamaları Kadınları Güçlendiriyor Mu?, *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2): 1-21.
- Bart E, Olsen H.D., 2009. Monopsonistic Discrimination, Worker Turnover, And The Gender Wage Gap. *Labour Economics*, 16: 589–597.
- Bayat İ, Baykal B., 2021. Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığının Yarattığı Engeller: Çalışma Yaşamında Varılmaya Çalışan Kadın. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23 (3): 745-762.
- Bharti N., 2021. Role of cooperatives in economic empowerment of women: a review of Indian experiences. *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*. 17(4): 617-631.
- Bertogg A, Imdorf C, Hyggen C. et al., 2020. Gender Discrimination in the Hiring of Skilled Professionals in Two Male-Dominated Occupational Fields: A Factorial Survey Experiment with Real-World Vacancies and Recruiters in Four European Countries. *Köln Z Soziol* 72 (Suppl 1): 261–289.
- Cassar G., 2014. Industry and Startup Experience on Entrepreneur Forecast Performance in New Firms. *Journal of Business Venturing*, 29(1): 137-151.
- Channar Z A, Abbassi Z, Ujan I A., 2011. Gender discrimination in workforce and its impact on the employees, *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences (PJCSS)*, 5 (1), 177-191.
- Çuhadar P, Algan N., 2019. Kadın Yoksulluğu ve Mikro Kredi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir İnceleme. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 41(1): 83-105.
- De Vita L, Mari M, Poggesi S., 2014. Women Entrepreneurs in and from Developing Countries: Evidences from the Literature. *European Management Journal*, 32(3): 451-460.
- Demirel Z H, Bakırtaş H., 2022. İş Hayatında Kadınların Güçlendirilmesi ve Aile İlişisine Etkisi. *Alanya Akademik Bakış*, 6(3): 3129-315.

- Fang H, Moro A., 2010. Theories of Statistical Discrimination and Affirmative Action: A Survey. Edited: Jess Benhabib, Alberto Bisin, Matthew O. Jackson, Handbook of Social Economics, p.133-200. Elsevier.
- Farhat A, Nargis A, Uzma A., 2021. Glass Ceiling Effect and Women Career: Determining factors in Higher Education Institutions. SJESR, 4: 1–8.
- Filizöz B, Yaraş D., 2020. Kadın Girişimci Profilinin Belirlenmesine Yönelik TR72 Bölgesinde Bir Araştırma. Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, 4(8): 179-196.
- Goulart C.M, Purewal A, Nakhuda H. et al., 2021. Tools for measuring gender equality and women's empowerment (GEWE) indicators in humanitarian settings. Confl Health 15, 39.
- Hartman H., 1992. Marksizmle Feminizmin Mutsuz Evliliği. Derleyen: Gülnur,A. Savran , Nesrin, T. Demiryontan. Kadının Görünmeyen Emeği, 157-187. İstanbul: Kardelen Yayınları
- Hye-Ryun K, Chris R., 2005. Women in Management in South Korea: Advancement or Retrenchment?, Asia Pacific Business Review, 11(2): 213-231.
- Kabeer N., 2001. Conflicts over Credit: Reevaluating the Empowerment Potential of Loans to Women in Rural Bangladesh. World Development, 29(1), 63–84.
- Kabeer N., 2005. Gender equality and women's empowerment: A critical analysis of the third millenium development goal 1. Gender and Development, 13(1): 13-24.
- Kalfa Topateş A, Topateş H, Kıdak E., 2022. Güçlendirme ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini İkiliminde Kadın Girişimciliği. Çalışma ve Toplum, 2(73): 1043-1074.
- Karakuş G., 2022. Kadın Kooperatiflerinin Kadınların Güçlendirilmesi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasındaki Rolü. Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi, 9(1): 247-259.
- Kaygın E, Güven B., 2014. Kadın Girişimcilik: Farklı Boyutlarıyla. Veritas akademi.
- Kılınç N, Karaçay H., 2021. İşgücü Piyasasında Kadının Konumu ve Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık: Neoklasik ve Marksist Yaklaşımlar Üzerine Bir Değerlendirme. Journal of International Management Educational and Economics Perspectives, 9(1): 24-33.
- Koçak S., 1999. Gender Discrimination in The Turkish Labour Market. Faculty of Humanities and Social Sciences at the De Montfort University. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Makombe I. A. M., 2006. Women Entrepreneurship Development and Empowerment in Tanzania: The Case of SIDO-UNIDO-Supported Women Microentrepreneurs in the Food Processing Sector, Development Studies at the University of South Africa.

- McCaughey M., 2023. Separate and unequal: Gender segregation at work. Social Europe. (<https://www.socialeurope.eu/separate-and-unequal-gender-segregation-at-work>)
- Mungaı E.N., Ogot M., 2012. Gender, Culture and Entrepreneurship in Kenya. *International Business Research*, 5(5): 175–183.
- Mwangi S. M., 2012. Psychosocial challenges facing female entrepreneurs in rural informal sector and their coping mechanisms: A case study of Gucha District, Kenya. *Research on Humanities and Social Sciences*, 2(2): 15-27.
- Nusbaum M., 1999. Women and Equality: The Capabilities Approach. *International Labour Review*, 138(3): 227-245.
- Ostergaard L., 1992. “Gender”, Ostergaard, L. (ed.) *Gender and Development: A Practical Guide*, London: Routledge, 1-10.
- Sağlamyürek D, Taşdemir S., 2021. Sosyo-Ekonomik Kalkınmada Kadın Girişimciler ve İşletmeleri. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 16(2): 76-90.
- Sallan Gül S, Altındal Y., 2016. Türkiye’de Kadın Girişimciliğinin Serüveni: Başarı Mümkün mü? *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4): 1361-1377.
- Seçkin Halaç D, Meşe G., 2021. Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Türkiye’de Kadın Girişimciliğinin Durumu. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (68): 255-270.
- Still L. V., 2005. “The Constraints Facing Women Entering Small Business Ownership”, Fielden, S. L. and Davidson, M. C. (eds.) in *International Handbook of Women and Small Business Entrepreneurship*, Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Publishing, 55-66.
- Stromquist Nelly P., 1995. Theoretical and Practical Bases for Empowerment, in C. Medel-Annonuevo (Ed.) *Women, Education and Empowerment: pathways towards autonomy*. Hamburg: UNESCO-UIE.
- Toksöz G., 2011. *Kalkınmada Kadın Emeği*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Ughetto E, Rossi M, Audretsch D. et al., 2020. Female entrepreneurship in the digital era. *Small Bus Econ*, 55: 305–312.
- United Nations, 2017. *Kadının Güçlenmesi Prensipleri (WEPs) Uygulama Rehberi*. [https://www.globalcompactturkiye.org/wpcontent/uploads/2019/01/WEPs_Rehber.pdf]
- WB The World Bank, 1998. *Gender, Using Microcredit To Advance Women*, Prem Notes, November, Number 8, pp.1-4.

Yıldırım S, Candan G., 2021. Kadının Güçlenmesine Etki Eden Kriterler Üzerinden Politika Önceliklendirmeye Yönelik Nicel Bir Yaklaşım. Yönetim ve Çalışma Dergisi. 5(2): 119-136.

<https://genderdata.worldbank.org/data-stories/flfp-data-story/>

<https://www.gemconsortium.org/reports/womens-entrepreneurship>

<https://www.oecd.org/cfe/smes/Policy-Brief-on-Women-s-Entrepreneurship.pdf>

Samsun'daki Girişimci Kadın Profiline Sosyolojik Açından Değerlendirilmesi

Tuğba DİLSİZ¹, Senem GÜRKAN^{2*}

¹Öğretmen, Girişimcilik ve Yenilikçilik Yüksek Lisans öğrencisi, Samsun, Türkiye

²Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Samsun, Türkiye

¹<https://orcid.org/0009-0005-2801-365X>

²<https://orcid.org/0000-0002-2061-6385>

* senemgrk@yahoo.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8163582>

Araştırma Makalesi/Derleme

Makale Tarihiçesi:

Geliş tarihi: 2023/03/17

Kabul tarihi: 2023/05/10

Online Yayınlanma: 2023/06/30

Anahtar Kelimeler

Samsun

Kadın

Kadın girişimci

Kadın girişimciliği

ÖZET

Tarih boyunca toplumsal ve ekonomik gerçekler hem kadının hem de erkeğin işgücüne katılımını zorunlu kılmıştır. Kadın girişimciliğinin önünün açılması sayesinde kendilerine ait işletmelere sahip olan kadınlar ekonomik bağımsızlıklarını elde ederek, toplumsal statülerini yükseltmiş, varlıklarını ispatlar duruma gelmişlerdir.

Bu çalışma, Türkiye'nin Samsun ilindeki kadın girişimci profilini sosyolojik açıdan ele almayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda beş girişimci kadınla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Nitel araştırmanın süreç ve paradigmalarıyla yürütülen çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışma sonucunda ise Samsun'daki girişimci kadın profilinin, genel girişimci kadın profiliyle paralel seyrettiği; toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında tartışıldığında ise, girişimci kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bilincinde olmalarına karşın idealist ve yenilikçi bir yaklaşımla iş hayatında var olma mücadelesi verdikleri görülmüştür.

A Sociological Evaluation of The Profile of Women Entrepreneurs in Samsun

Research article/Reviews

Article History:

Received: 2023/03/17

Accept: 2023/05/10

Available online: 2023/06/30

Keywords:

Samsun

women

Women entrepreneur

Women's entrepreneurship

ABSTRACT

Throughout history, social and economic realities have necessitated the participation of both women and men in the workforce. Thanks to the paving the way for women's entrepreneurship, women who have their own businesses, have achieved their economic independence, increased their social status and proved their existence. This study aims to address the profile of women entrepreneurs in Samsun, Türkiye from a sociological perspective. In this context, in-depth interviews were conducted with five entrepreneurial women. During the research conducted with the processes and paradigms of qualitative research, a semi-structured interview form was used. As a result of the study, it was found that the entrepreneurial woman profile in Samsun is parallel to the general entrepreneurial female profile. When discussed in the context of gender inequality, it is seen that entrepreneur women struggle to exist in business life with an idealist and innovative approach, despite being aware of gender inequality.

GİRİŞ

Günümüz dünyasında bilimsel ve teknolojik gelişmeler, üretim sistemiyle birlikte rekabet dinamiğinde köklü bir değişikliğe neden olmuş, çok hızlı gelişim ve değişimler yaşanmıştır. Bu gelişim ve değişimler, sosyal hayatın her kurumuna etki eden bir dönüşüm alanı olagelmiştir. Tüm bunlar içerisinde emek piyasasında kadının ve erkeğin yerine ilişkin dönüşümler de yer almıştır.

Araştırmanın konusu bağlamında girişimcilik ve kadın girişimciliği konularına parantez açılması gerekirse, girişim, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak, mal ve hizmet üretmek maksadıyla girişimci tarafından oluşturulan organizasyon planlamalarıdır (Şimşek, 1998: 29). Diğer bir deyişle girişim, girişimcilerin işletmelerini kurmak amacıyla gösterdikleri çabalar sonucunda zorluklara katlanma durumudur (Küçük, 2017: 33). Girişim kavramı hangi açıdan incelenirse incelensin, girişimcilerin temel amacı kâr sağlayarak topluma hizmet verip yararlı olmaktır (Alpugan, 1996:15). En dar anlamıyla girişimcilik, fikirlerin yakalanmasını ve bu fikirlerin ürünlere dönüştürülmesini ve/veya hizmetleri ve ürünleri pazara sunacak bir girişim kurulmasını içermektedir (Zhao, 2006). Yapılan literatür araştırmalarına göre girişimcilik kavramı Klasik ve Neo-Klasik teorisyenler tarafından farklı şekillerde yapılmaktadır. Girişimcilik tanımı araştırmacıların ekonomi, sosyal, politik bakış açısına göre değişkenlik gösterebilmektedir. Fakat tanımlara bakıldığında, girişimcilikte fırsatları değerlendirebilme, var olan bir işe yenilik getirme tanımlamaların ortak noktası olarak ortaya çıkmaktadır (Ağar, 2022; Kuratko, 2005).

Ülkemizde girişimciliğin tarihsel gelişimine bakıldığında ise, bu süreç Orta Asya'ya dayandırılabilir. Türkler Orta Asya'dan Anadolu'ya göç ettikten sonra, yerleşik bir hayat düzenine geçmeye başlamışlar, sonrasında ticarete yönelmiş ve özellikle zanaatkârlık alanında oldukça gelişme göstermişlerdir (McKay, 2001: 148). Osmanlı İmparatorluğu döneminde ise ticaretten uzaklaşıp, askerlik, tarım, hayvancılık gibi iş alanlarına yöneldikleri görülmüştür. Dolayısıyla bir ticaret kültürü oluşturulamamıştır. Ancak imparatorluğun son döneminde “*Müslüman ve Türk ticaret adamı oluşturma*” konusu ile çaba harcanmış (Yalçın, 1991: 148; Durukan, 2006: 27-28), bu çabalar İmparatorluğun sona ermesiyle kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nde önem kazanarak, Cumhuriyetin ekonomi alanındaki stratejilerinden biri olmuştur. Yeni Cumhuriyetin bu siyasi yöntemi, 1930'lu yıllara kadar sürdürülmüştür (Arıkan, 2004, Tekin, 2005: 25; Durukan, 2007). Diğer bir deyişle, Cumhuriyetin ilanı ile girişimcilerin sayısının artırılması ve girişimciliğe özendirilme politikası o dönemde devlet eliyle yapılmıştır.

1980 yılı itibariyle girişimcilik alanında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu gelişmenin oluşmasında, 24 Ocak 1980 tarihinde alınan kararlar, ekonomik alanda yürürlüğe giren değişiklik önem arz etmektedir. Türkiye'de bu tarihte stratejik alanda yapılan değişikliklerle birlikte, serbest piyasa ekonomi sisteminde ve bu sistem içerisindeki en önemli yapılaşmalardan biri olan ve ihracat yapmaya yönelik girişimcileri desteklemeyi amaçlayan politikalar devrede olmuştur. Ne var ki 1980 itibariyle çok sayıda, ani ve birbiriyle çelişen

kararlar alınması sonunda ise bir belirsizlik ortamı oluşmuştur. Bu süreçte girişimcilerin önlerini görebilmeleri, planlı davranabilmeleri, bu nevi kararsızlıklar nedeniyle imkânsız bir hale gelmiştir (Arıkan, 2004:17).

1990'lı yıllara gelindiğinde ise, devlet, ekonomi işleri içinde fazlasıyla yer almış, bu belirsizlikler devam etmiştir. Ancak, bütün bu olumsuzlara karşın, girişimcilik alanında Türkiye'de artış görülmüştür. Ülkemizin Gümrük Birliği'ne katılmasıyla birlikte girişimciler işletmelerinde devamlılık sağlamanın yollarını aramaya başlamışlardır. Sonrasında uluslararası piyasada rekabet etmek amacıyla yabancı dil öğrenmeye başlayan ve dış pazarda satış yapmak amacıyla bilgi birikimine sahip olması gerektiğini kavrayan girişimci tipi ortaya çıkmıştır (Müftüoğlu, 1996).

1994 yılındaki ekonomik krizi Türk girişimciler başarıyla atlatmıştır. Bu olumlu sonuç öncelik olarak ihracat alanında etkili olmuştur. 1996 yılında uygulamaya geçen Gümrük Birliği ile de yaşanması beklenen kötümser durumlar gerçekleşmemiştir (Arıkan, 2004). 21. yüzyılda da bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler, girişimcinin ve girişimciliğin ekonomik değerini arttırmıştır (Ödemiş, 2018). Bunun sonucu olarak bireye ve bireysel yeteneğe dayanan girişimcilik ön plana çıkmış (Aşkın, vd, 2011: 70; Davidoff, 2009) ve ülkemizdeki girişim süreçlerinde kendini göstermiştir.

Çalışmanın odağa aldığı ana konu olan kadın girişimciliğine bir parantez açılması gerekirse, kadın girişimciliği ve kadın girişimciler kavramı son senelerde girişimcilik kavramının içinde, ancak ondan farklı bir alan olarak anılmaya başlamıştır. Günümüzde sosyal, endüstriyel ve teknolojik değişimler, çok sayıda kadının iş hayatının içinde görülmeye başlamasını beraberinde getirmiştir. Bilgi teknolojilerindeki gelişmelerle bilgiye ulaşmanın kolaylaşması, birçok alanda eğitim alan kadın sayısı artışları, kadınların iş hayatının çeşitli alanlarında sık sık görülmesi sonucunu doğurmuştur. Girişimcilik, bu anlamda kadınlar için en etken kariyer alanlarını oluşturmaya başlamıştır.

Kadın girişimciliği, hem dünya genelinde hem de ülkemizde kadınların statülerini geliştirmek, kadınları güçlendirmek ve girişimciliği özendirme adına önem taşımaktadır. Son yıllarda gelişen yaklaşımlarla kadın girişimciliği konusu ülkemizde de daha sık gündeme gelmiş ve her geçen günle birlikte ivme kazanır bir hale bürünmüştür (Davis, 1984; Fletcher, 2018).

Bu kavramın alana bağımsız olarak yerleşmesi ise, özellikle 2002 yılında kurulan Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER) ile olmuştur. Kuruluş, kadın girişimciliğini "Kadının yaratıcı fikri ile uzun süren iş planı çerçevesinde, sermaye ile fikrin birleşerek yeni işletme kuran ve kendi dışında da istihdam yaratan kadınlar" olarak tanımlamaktadır. 1990

yılından itibaren sivil toplum kuruluşlarının iş bulamayan, ancak çalışmak isteyen kadınlar için başlattıkları kazanç sağlayan faaliyetlerin tümü kadın girişimciliği faaliyetleri olarak nitelendirilmektedir. Kamu kuruluşları da istihdam açısından alanı daralan işgücüne karşı kadınları, küçük girişimciliğe özendirici faaliyetler sunarak yoğunlaştırmışlardır. Bu durumun sonucunda da kadın girişimciliği, sermaye ve fikrini birleştirerek yeni işletme kuran ve sadece kendi için değil, çevresindekiler için istihdam yaratan kadın girişimciler için kullanılan; yoksul ve işsiz kadınların gelirini artırıcı faaliyetlerini ve de mikro kredileri içeren bir kavram olmuştur (TÜSİAD ve KAGİDER, 2008; 182).

Türkiye’de kadın istihdamını artırma ve kadın girişimciliğini destekleme konusundaki program ve çalışmaların ivme kazanması, Türkiye’nin 1999 Helsinki Avrupa Birliği Zirve Toplantısı’nda aday ülke statüsü kazanmasından sonra başlamıştır). Kalkınma odaklı kadın girişimciliği kavramı, piyasa ve devletin ana aktörler olduğu yukarıdan aşağıya doğru şekillenen bir kavram olarak gelişmiş, ancak piyasa ve evdeki güç ilişkileri analizi kavramını ele alınmasında göz ardı edilmiştir (Özar, 2005; Toksöz, 2007).

Tüm bu bilgilerden hareketle çalışmanın amacı, Samsun ilindeki kadın girişimci profilini sosyolojik açıdan ele almaktır. Bu bağlamda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

- Samsun’daki girişimci kadınların demografik özellikleri nedir?
- Samsun’daki girişimci kadınların özelliklerine bakıldığında, kadın girişimciliği konusunda ne tür sosyolojik çıkarımlar yapılabilir?

MATERYAL ve METOD

Çalışma, Samsun ili İlkadım ilçesindeki kadın girişimci profilini sosyolojik açıdan incelemek üzerine kurulu olduğundan, derinden anlaşılması gereken teknikleri barındıran nitel araştırma paradigmasının yöntemleri takip edilerek yürütülmüştür.

Araştırma Stratejisi

Çalışma, araştırılan olay veya olguya ilişkin bireylerin düşünce ve davranışlarını anlamayı sağlamaya yarayan, gömülü halde olan bilginin gömülü temalar aracılığıyla ortaya çıkmasını sağlayan (Onat, 2011; Giles, 2002) gömülü teori (*grounded theory*) stratejisiyle örülmüştür.

Katılımcılar

Araştırmanın evrenini, Samsun ilinde yaşayan kadın girişimciler oluşturmaktadır. Örneklem ise, Samsun'un İlkadım ilçesinde yaşayan 5 kadın girişimcidir. Bu katılımcılar, KOSGEB (T.C. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) Samsun Müdürlüğü'nden alınan bilgiler doğrultusunda, amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Ayrıca katılımcıların Samsun ilinden seçilmesinin nedeni, araştırmacıların bu ilde ikamet ediyor olmalarından dolayı zamandan ve kaynaklardan tasarruf etme ve katılımcılara kolayca ulaşmadır. Çalışmanın herhangi bir yerinde katılımcıların isimlerine yer verilmemiş, her bir katılımcı K1-5 şeklinde kodlanarak isimlendirilmiştir.

Katılımcıların genel özellikleri aşağıda verilmiştir:

Katılımcı 1 (K1): Gıda üzerine eğitim alan katılımcı, öncelikle bu alanı evden çalışarak ve üreterek değerlendirmiş, çevrimiçi hizmetlerde bulunarak başarıya ulaşmıştır. Alanındaki en genç girişimcilerden olması da onu rakiplerinden ayıran belirgin bir özellik olarak dikkat çekmektedir. Katılımcı, ailesinde daha önce başarılı bir girişimcinin olmamasından güç alarak girişimci olmaya karar vermiş ve seçtiği girişimcilik alanıyla ilgili, gıda sektöründeki ünlü başarılı kişileri takip edip kendisine rol model almıştır. İki seneyi geçen iş hayatında, geri dönütler incelendiğinde kendisini başarılı olarak gördüğünü belirtmektedir. Tek başına yürüttüğü işinin zamanla yoğunlaştığını gördükçe, çalışanlara ve daha fazla ekipmana ihtiyacı olduğuna karar vermiştir. En iyi bildiği işi yaparak gelişmeye, üretmeye, çoğalmaya devam etmekte kararlı olduğunu dile getirmektedir.

Katılımcı 2 (K2): Katılımcının iş kurma fikri, ailesinin pasta malzemeleri sektörüne olan eğiliminden kaynaklanmaktadır. İş fikrine, herhangi bir destek almadan başlamıştır. Farklı fikirler üretmek konusundaki özgüveni, geleneksel kalıpların dışına çıkabilme yetisi, insan ilişkileri, dolayısıyla da bu durumların müşteri memnuniyetine katkısı, katılımcının iş başarısının yüksek olmasını sağlamıştır. Kendini sürekli geliştirip değiştirerek iş yaşamına devam etmektedir. İşyerini konumlandırırken, ulaşımın rahat olmasına ve müşteriye alışveriş esnasında ergonomik bir ortam sağlama konusunda da dikkat ederek de müşteri memnuniyetini ön plana çıkarmıştır. İşini, 15 yıldır iki çalışanıyla birlikte başarıyla devam ettirmekte ve daha da büyümek için adımlar atmaya kararlı görünmektedir.

Katılımcı 3 (K3): Bir yakınının manevi desteğiyle iş kurma fikri oluşmuş, derin çalışma arzusuyla başarı elde etmiştir. KOSGEB desteği kullanılmıştır. Çevresince desteklenen, kendine güvenen girişimci kadınları kendine idol olarak seçmiştir. 4 yıl önce kurulmuş bebek

giyim sektörü kısa zamanda istenilen başarıya ve maddi kazanıma ulaşmıştır ve kısa sürede 11 çalışana iş imkanı sağlamıştır. Girişimci atölyesini büyüterek daha fazla kadına iş imkanı sağlamak istemektedir.

Katılımcı 4 (K4): Katılımcı, yaşadığı maddi yetersizlik ve çaresizlik sonucunda girişimcilik fikri geliştirmiştir. Katılımcının yakın çevresinde hiç girişimci olmamasına rağmen kararlılıkla 19 kadına iş imkanı sağlamıştır. Borç alarak ve KOSGEB desteği kullanarak kurumsallaşmayı başarmıştır. Başarısının nedenini, titizlikle çalışıp aldığı işi zamanında teslim etmeye bağlamaktadır.

Katılımcı 5 (K5): Katılımcı, hobi olarak başladığı etkinliklerinde başarılı olunca, zaman içerisinde bu konuyu bir iş fikrine dönüştürmeye karar vermiştir. En yakını annesinin girişimciliğini de örnek alarak bu yolda hızla ilerlemiştir. Çalışmalarına hep daha iyisini başarma azmiyle, işini hayatının önceliği olarak konumlandırarak devam etmiştir. Tüm vaktini işine adayıp, sürekli gelişim ve değişim halinde olmayı amaçlamıştır. Asıl mesleği hemşirelik olan katılımcı, zamanla ve birlikte çalıştığı doktorların da desteğiyle hobisi olan fotoğrafçılığı, doğum ve bebek fotoğrafçılığına çevirmiştir. Hemşireliği bırakarak kendine bir stüdyo kurmuştur. Kurduğu işine iki kadın girişimciyle devam etmektedir. Kendi imkanlarının yetersiz kaldığını belirtmiş, KOSGEB desteği almıştır. Yaşamsal motivasyonunu yüksek tutarak işini ilerletmiştir.

Veri Toplama ve İnceleme Süreci

Veriler, araştırmacılar tarafından derinlemesine görüşme tekniğiyle, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki demografik sorular katılımcının yaşı, medeni durumu, eğitim düzeyi ve varsa çocuk sayısıdır.

Formda bulunan, bu çalışmanın problemi doğrultusunda araştırma sorularını yanıtlamaya yönelik sorular ise şunlardır:

- Bu iş fikri nasıl doğdu?
- Sizce sizi girişimci yapan özelliğiniz/özellikleriniz nelerdir?
- Sizi rakiplerinizden ayıran özelliğiniz nedir?
- Girişimcilik fikrinize destek olanlar veya köstek olanlar oldu mu? Kimler? Bu durum sizi nasıl etkiledi?

- Size göre kadın girişimci olmanın, erkek girişimcilere göre zorluğu ya da kolaylığı var mı?
- İşinizi kurarken yeterli finansa sahip miydiniz? Finans konusunda size destek olan oldu mu? (aile, yakın çevre, banka vb.)
- Kurduğunuz iş ile alakalı tecrübeniz var mı? Varsa nedir? (Okul, iş vb.)
- Girişimci bir kadın olmak aile-sosyal yaşamınızı nasıl etkiliyor?
- Bugüne kadar koymuş olduğunuz hedeflerinize ulaştınız mı? Ne kadarına ulaştınız? Yeni hedefleriniz var mı? Varsa nelerdir?
- Ümitsizliğe kapılıp iş yerinizi kapatmak istediniz mi? Bu durumu nasıl aştınız?
- KOSGEB başvurusunu nereden duydunuz, size faydası nasıl oldu?
- Destek süreçlerini yürütürken zorlandığınız oldu mu?
- İşini kurmak isteyen girişimciler için önerileriniz ne olur?

Görüşmeciler aynı araştırmacılar tarafından yapılmış, ortalama 60-75 dakika sürmüştür. Daha sonra aynı araştırmacılar tarafından yazılı veri haline getirilmiş ve böylece araştırmanın veri seti oluşturulmuştur.

Veriler, Miles ve Huberman'ın (1984) üç basamaklı nitel veri analiz modeline göre incelenmiştir. İlk aşamada araştırmacılar “verilerin azaltılması” basamağında araştırmada kullanılmayacak verileri kapsam dışı bırakmışlardır. “Verilerin görsel hale getirilmesi” aşamasında ise, araştırmacılar verileri daha iyi gruplandırmak ve okuyucuya daha anlaşılır bir veri sunmak için tabloştürmüşlerdir. Son aşama olan “sonuca ulaşma ve teyit etme” basamağında ise, araştırmanın stratejisine paralel olarak çıkarsamalar ve yorumlamalar yapılarak, konuşmalarda gömülü olan bilgiler ortaya çıkarılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımlar

Bu çalışmada girişimci ve kadın girişimci tanımı, “ çalışmak isteyen kadınlar için başlattıkları kazanç sağlayan faaliyetlerin tümü” olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca katılımcılar yalnızca Samsun'un İlkadım ilçesinde yaşayan kadınlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın bu sınırlılıklarının, tüm örnekleme temsil etme özelliği bulunduğu varsayılmıştır.

Etik Konuların Tartışılması

Çalışmanın Etik Kurul Onayı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan, 27.01.2023 tarihli 2023-1238 nolu kararla alınmıştır. Ayrıca katılımcıdan gönüllü katılım formu ve benzer belgelerle gerekli etik izinler alınmıştır.

BULGULAR

Samsun'daki Kadın Girişimcilerin Demografik Özellikleri:

	Yaş	Eğitim Düzeyi	Medeni Durumu	Varsa çocuk sayısı
Katılımcı 1	33	Yüksek lisans	Evli	1
Katılımcı 2	54	Lise	Evli	1
Katılımcı 3	41	Lise	Evli	3
Katılımcı 4	42	Lisans	Bekar	-
Katılımcı 5	32	Lisans	Bekar	-

Tablo 1: Katılımcıların demografik özellikleri

Tablo 1'de görüldüğü üzere, katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde, yaşlarının 32 ile 54 arasında değiştiği; üçünün evli, ikisinin bekar olduğu görülmektedir. K1 yüksek lisans mezunuyken, 2 katılımcı lise, ikisi ise lisans mezunudur. İki katılımcı çocuk sahibi değilken, bir katılımcı 3, diğer iki katılımcı ise 1'er çocuk sahibidir.

Katılımcıların Girişimcilik Özellikleri ve Onları Rakiplerinden Ayıran Özelliklerine İlişkin Bulgular

Görüşmelerde, katılımcılara “Sizce, sizi girişimci yapan özelliğiniz/özellikleriniz nelerdir? Sizi rakiplerinizden ayıran özelliğiniz nedir?” şeklinde sorular yöneltilmiştir.

K1: Üretmeyi çok seviyorum ve de insan ilişkilerimin iyi olduğunu düşünüyorum. Beni rakiplerimden ayıran en önemli özellik Gıda Mühendisi olmam, genç girişimci olmam, genç girişimci bir anne olmam, yöresel ürün üretmem. Bafra nokulu portföyünde en genç girişimci olmam.

K2: Farklı fikirlere sahip olmam, renk seçimlerimin ilgi görmesi, insanlarla ilişkilerimin iyi olması ve memnuniyet durumuna hakim olmam.

Farklı fikirler, insan ilişkileri, ürün seçimimde yeniliğe açık olmak, geleneksel tasarımların dışına çıkmak. Dükkanın konumu itibarıyla arabayla ve yaya olarak ulaşımı rahat olması ve dükkanda müşteriye ergonomik ortam sağlamak

K3: Çalışma isteği arzusu. Tek rakibim kendim.

K4: İş aşkı, özgüven, paylaşmayı sevmek, azim, başarılı olma hırsı. Güven vermem, titiz çalışmam ve aldığım işi gününde teslim etmem.

K5: Çalışmalarımı hayatımın birinci önceliği olarak konumlandırmam. Çalışabilmek için uykudan feragat etmem, araştırma ve gelişime olan tutkum yurtdışını yakından takip etmem. İlk olarak kendi kendimin rakibi olabilmem, yani önce kendi düzeyimle mücadele etmekteyim, daha iyisi için hiçbir zaman mevcut durumu kabullenmemekteyim. Sürekli gelişim halindeyim, beni boş dururken görmek çok zordur, tüm vakitlerim dolu dolu geçer.

Kadın girişimcilerin çoğunlukla çalışma isteklerinin yoğun olduğu, işleri söz konusu olduğunda rakip tanımadıkları ve başarıma hırslarının etkin olduğu görülmüştür. Katılımcılar, iş ilişkilerinin iyi olduğunu, kendileri başarılı bir noktada gördüklerini belirtmektedir. Dolayısıyla katılımcıların kendilerini gerçekleştirme ve özgüven durumunun geliştiği yorumu yapılabilir.

Girişimcilik Yolunda Yaşanılan Zorluklara İlişkin Bulgular

Görüşmelerde katılımcılara, girişimcilik yolunda yaşadıkları zorlukları öğrenmek adına, “Girişimcilik fikrinize destek olanlar veya köstek olanlar oldu mu? Kimler? Bu durum sizi nasıl etkiledi? İşinizi kurarken yeterli finansa sahip miydiniz? Finans konusunda size destek olan oldu mu? (aile, yakın çevre, banka vb.) Kurduğunuz iş ile alakalı tecrübeniz var mı? Varsa nedir? (Okul, iş vb.) Bugüne kadar koymuş olduğunuz hedeflerinize ulaştınız mı? Ne kadarına ulaştınız? Yeni hedefleriniz var mı? Varsa nelerdir? Ümitsizliğe kapılıp iş yerinizi kapatmak istediniz mi? Bu durumu nasıl aştınız?

“Girişimcilik fikrinize destek olanlar veya köstek olanlar oldu mu? Kimler? Bu durum sizi nasıl etkiledi?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıdaki şekildedir:

K1: Destek olan ilk olarak eşim. Ailem. Sosyal çevrem. Tabiki arada köstek olanlar oluyor, bizzat sözlüde ifade diyorlar yazılıda. Ama bu işe girdiğimde anladım ki “kadın kadının hem yurdu, hem kurdu”

K2: En büyük destekçim eşimdir. Çok yorulduğum için kardeşlerim bu işi devam ettirmemi eleştirdi, zaman zaman motive düşüklüğü yarattılar.

K3: Eşim ve çocuklarım benim en iyi destekçilerim oldu

K4: Destekten ziyade köstek olanlar çok oldu. Aile ve arkadaş çevresi bütün olumsuzlukları sıraladılar. Acaba dediğim birçok şey olsa da yine de bütün riskleri alarak denemek istedim

K5: Evet, ufkunu geniş tutamayan meslektaşlarım arkadaşlarım 5 yıl önce çok yüksek ücretler ödeyip katıldığım bir eğitim için gereksiz olacağı yönünde fikir beyan etmişlerdi. Şu anda o eğitim benim hayatımı değiştirdi. Yani eğitim almak gerekiyor kimseye kulak asmadan inandığınız yolda hızla ilerlemek

Girişimci kadınlardan üç tanesi öncelikle eşinden destek alırken, diğer ikisinin ise yakın çevresi tarafından desteklenmemiş olduğu görülmektedir. Destek alan girişimciler bu güçle girişimciliklerini devam ettirirken, destek görmeyip motivasyonu düşürülen girişimci kadınların ise işlerini devam ettirmek için bütün riskleri göze aldıkları görülmüştür.

Bir diğer soru olan, “İşinizi kurarken yeterli finansa sahip miydiniz? Finans konusunda size destek olan oldu mu? (aile, yakın çevre, banka vb.)” sorusuna ise tüm katılımcılar yeterli finansa sahip değilken iş kurma cesareti gösterdiklerini belirtmiştir. Bu katılımcılardan üçü eşinden finans destek almıştır. Dördüncü katılımcı tamamen yakın çevresine borçlanarak iş kurmuş, beşinci katılımcı ise biraz sermaye birikiminden sonra KOSGEB hibe desteği olarak iş girişimine başladığını dile getirmiştir.

“Kurduğunuz iş ile alakalı tecrübeniz var mı? Varsa nedir? (Okul, iş vb.)” sorusuna verilen yanıtlar ise şu şekildedir:

- K1: İlk olarak gıda mühendisiyim. Yüksek lisansımı ekonomi olarak tamamladım. Muhasebe ve işletme kısmını bu anlamda biliyorum, yıllar önce lokantamız vardı.
K2: Yok, tamamen kendi merakım ve pasta denemelerim sonucu oluştu.
K3: Dikiş konusunda tecrübem vardı, kurslara katıldım
K4: Yok
K5: Hayır sadece kurs programlarına katılıp yeterlilik belgeleri almıştım. Özel dersler de aldım.

Verdikleri yanıtlara göre, girişimci kadınlar iş kurmaya karar verdiklerinde, seçtikleri alanla ilgili tam bir tecrübeye sahip değildirler; hiç eğitim almadan, eğitim alarak ve sadece hobi olarak yapılan faaliyetleri işe dönüştürdükleri görülmüştür. Süreç içinde eğitimlerini yüksek lisans düzeyine kadar tamamlayıp ya da özel kurslarla destek alarak iş deneyimi kazandıkları görülmektedir. Eğitimin yanında ilgi, merak, yetenekleri doğrultusunda alan seçerek girişimciliğe karar vermişlerdir.

Hedeflerine ulaşmış ve ulaşmadıklarına ve yeni hedeflerinin olup olmadığı sorusuna ise bu cevapları vermişlerdir:

- K1: Hedefime ulaştım. İlk başladığımda bu kadar kişiye ulaşmış bu kadar satış yapacağımı düşünüyordum. Samsun çevresinde eski müşterilerimin de beni bulacağını biliyordum. Ama Türkiye çapında bu kadar sosyal olacağımı düşünmüyordum. Mutluyum, hiç tanımadığım evlere konuk oluyorum. Yöresel ürünümü, Türkiye'nin her noktasına ulaştırıyorum. Şu anki hedefim daha çok pazar yerine ulaşmış, daha çok kişiye satış yapmak.
K2: Her hedefe ulaştım. Başka şehirlerde de daha çok şubeleşmek istiyorum
K3: Henüz yarısına ulaştım. Atölyemi daha çok büyütmek, daha fazla bayana iş imkanı sunmak istiyorum.
K4: Ulaştım. Daha fazla kişiye istihdam sağlamak istiyorum
K5: Evet işimi geliştirmek üzere hedeflerim var, sosyal sorumluluk projelerim var ve yakın zamanda şubeleşmeyi düşünüyorum.

5 girişimci kadının tamamının hedeflerine ulaştığı, ancak işlerinde daha da gelişim sağlamak istedikleri görülmüştür. 2 girişimcinin Türkiye genelinde de işini sürdürdüğü, diğer girişimcilerin ise daha fazla kadına iş imkanı sunmak adına işlerini daha fazla genişletmek için kararlı oldukları görülmüştür.

“Ümitsizliğe kapılıp iş yerinizi kapatmak istediniz mi? Bu durumu nasıl aştınız?” sorusuna gelen yanıtlar bu şekildedir:

- K1: Ümitsizliğe kapıldığım oldu. Özellikle ekonomik artışla, aldığım hammaddeyi tekrar alamadım, aynı fiyata. Kargo ücretleri, akaryakıt zamları, beni de karamsarlığa götürdü. “Başka bir yerde mi çalışmalıyım” diye düşündüm. Ama markamın ilmek ilmek büyüdüğünü gördükçe de sabırla daha güzel günlerin geleceğini düşündüm
K2: Zaman zaman oldu ama içimdeki heves, çalışma isteği, azim, ön planda oldu.
K3: Öyle bir düşüncem olmadı henüz.
K4: 3 defa iflas yaşadım ama ümitsizliğe hiçbir zaman kapılmadım, her çaresizlikte yeni bir fırsat yakaladım.

K5: Ümitsizliğe kapıldım evet eldeki imkanlarımla tutundum gönüllü işler yaptım hareketi durdurmadım ve gündemde kalmaya sosyal medyayı aktif ve faydalı şekilde kullanmaya çalıştım ve üstesinden geldim.

Katılımcılardan 3'ü, ümitsizliğe kapıldıkları halde işlerine azimle devam ettiklerini belirtmişlerdir. 1 girişimci hiç ümitsizliğe kapılmadığını, diğer 1 girişimci ise üç kere iflas etmek gibi en olumsuz durum karşısında bile hiç ümitsizliğe kapılmadığını belirtmiştir. Bu durum girişimcilikte azim ve kararlılığının öneminin ne kadar büyük bir etken olduğunun göstergesi olarak görülmektedir.

Girişimciliğin Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi Açısından Yorumlanmasına İlişkin Bulgular

Katılımcılara, “Size göre kadın girişimci olmanın, erkek girişimcilere göre zorluğu ya da kolaylığı var mı? Girişimci bir kadın olmak aile-sosyal yaşamınızı nasıl etkiliyor?” soruları, girişimciliğin toplumsal cinsiyet sosyolojisi perspektifinden yorumlanması için yöneltilmiştir.

Bu noktada kadınlar, öncelikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı olarak iş hayatında yaşadıkları zorlukları dile getirmişlerdir:

“Evet çok zor, toplumun bize biçmiş olduğu rollere rağmen çalışan kadın olmak, başarılı kadın olmak çok zor, ama engelleri yıkmak zorundayız. Her şeye rağmen başarabiliriz, herhangi bir neden ve herhangi bir kimse engel olamaz. Vaktimizi çok iyi değerlendirmemiz gerekiyor, kimse bize anlayış göstermeyecektir. Gayret etmek bizim elimizde, başarının cinsiyetle ilgili olmadığını sabırla hedeflediğimiz başarıya kadar ilerleyerek gösterebiliriz.” (K5)

Öte yandan, kadınların kendileri, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin kendi yaşamlarına getirdikleri sınırlamalardan haberdar olmaksızın, kendilerini öz olarak sınırlayan bazı eşitsizlikleri, kolaylık olarak addetmiş, kadınlarla erkeklerin farklı toplumsal cinsiyet rollerine ve mesleklerin cinsiyetlerine vurgu yaparak bu tür yorumlarda bulunmuşlardır:

“Kadın girişimci olmanın kolaylığı anlamında da kendi sektörüm olarak yorumlarsam, gıda ürünü ürettiğim için, bayan üreticinin +1 olduğunu düşünüyorum.” (K1)

“Kolaylığı insan ilişkilerim. Erkekler göre daha kibar, daha düzen düşkün, temizliğe daha önem vermem. Reklam ve tanıtım konusunda daha başarılı olmam. Zorluğu, işim gereği ağır kaldıramıyorum. Dışarı işlerini dükkanla birlikte yürütmekte zorlanıyorum. Dükkanda çıkan ufak tamir işleri için erkek eline ihtiyaç duyuyorum.” (K2)

“Zorluktan ziyade kolaylıklarını yaşadım. Kadın olunca insanlar daha fazla yardımcı ve destek olmaya çalışıyorlar.” (K4)

Bir diğer bulgu ise, kadınların ev içi bakım emeğine yönelik çıkarsamalarda bulunmuş olmalarıdır:

“Girişimci bir kadın olmak, sosyal çevrem için olumlu olduğunu düşünüyorum. Üretim yapmak beni besliyor ve böyle mutluyum, el emeğimden para kazanıyor olmak beni ayrıca mutlu ediyor. Bu zamana kadar daha önce iki kurumsal firmada yöneticilik yaptım, bu kadar tatmin olmuyordum. Şu an istediğim yerde değilim. Zamanla sabırla ilerleyeceğimi düşünüyorum. Şimdilik online olarak kalmak istiyorum. Çünkü kızım çok küçük ve önceliğim kızım.” (K1)

“Çocuğuma küçük yaşlarda fazla zaman ayıramadım, hafta sonu etkinliklerim kısıtlı oldu, hafta içi de eve geç gitmelerimin olumsuz etkilediği dönemler oldu.” (K2)

“Kabul gören (toplumumuzda bu bir sorun) özgüvenli, ekonomik özgürlüğü elinde olan bir kadın olmamı sağlıyor, çevremdeki kadınlara ilham oluyorum manevi maddi destek oluyorum. Mutlu bir bireyim istersem her şeyi başarırım.” (K5)

İşini Kurmak İsteyen Girişimciler İçin Önerilere İlişkin Bulgular

Katılımcı kadınlar, kendi işini kurmak isteyen kadınlara bir takım önerilerde bulunmuşlardır:

“Ne istediklerini bilmeliler, hangi sektörde üretim yapmalılar, karar verdikleri sektöre de inanmalılar. Ben, en iyi bildiğim işi yapmak kararıyla yola çıktım. Mesleğim üzerine ne yapabilirim diye düşündüm, hamur ve mutfağı çok sevdiğim içinde üretim yapmak istedim. Titizimdir. En iyisini yapmak için çabalıyorum. Kararlı inançlı ve sabırlı olmalılar. Her gün aynı kazanç olmuyor, sabır gerektiriyor.” (K1)

“Azimli kararlı olmaları, titiz, yapacağı işe göre konum yeri iyi seçmeleri, eleman çalıştıracaklarsa eleman seçimine çok dikkat etmeleri.” (K2)

“Asla pes etmeyin, sonuna kadar gayret edin.” (K3)

“Önceliğiniz kendi yapabileceğiniz iş olsun. Mürettebat gemiyi terk ettiğinde tek başınıza da gemiyi yürütebileceğiniz bir iş olsun. İşinizin kaptanı siz olun.” (K4)

“Hayallerinden vazgeçmesinler, çok ter dökcekler, gayret edecekler. Asıl hedefimize giden yolda işimizin dışında her alanda nakit odaklı çalışmak zorunda kalsalar bile çalışmalılar.” (K5)

SONUÇ

Kadın girişimciliğinin gelişmesi, kadın girişimcilerinin artması ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Samsun’daki girişimci kadın profili üzerine sosyolojik bir değerlendirme yapılan bu çalışmada, farklı meslek guruplarından oluşan girişimci kadın katılımcılarla çalışılmıştır.

Nitel araştırma tekniklerine göre yürütülen çalışmada bulgular beş alanda kümelenemiştir. Katılımcıların demografik özelliklerinin yanı sıra, girişimcilik özellikleri ve onları rakiplerinden ayıran özelliklerine ilişkin bulgular; girişimcilik yolunda yaşanan zorluklara ilişkin bulgular, girişimciliğin toplumsal cinsiyet sosyolojisi açısından yorumlanmasına ilişkin bulgular ve işini kurmak isteyen girişimcilere önerilere yönelik bulgular ortaya çıkmıştır.

Samsun’daki girişimci kadınların, kadın olmakla ilgili zorlukları aşan, gayretli, dolayısıyla özgüven duyguları gelişmiş, alanı konusunda sürekli araştırarak kendini geliştiren, iş gelişimi konusunda imkanlarını yenileyen, maddiyatlarının kısıtlı olduğu halde risk almaktan çekinmeyecek kadar kararlı ve istikrarlı, özgüvenleri yüksek, iletişimleri modern seviyede, müşteri ilişkileri kuvvetli, iş başarısı odaklı girişimcilik özelliklerine sahip oldukları, iş kurma nedenlerinin en başında hobilerini hayata dönüştürmek, çalışmaktan keyif almak, yakın

çevreden etkilenmek gibi gerçekleşmesi daha mümkün pozitif etkilerin yanında, tamamen finansal çaresizlikten de oluştuğu görülmüştür.

Çalışma konusunda motivasyonlarının yüksek olduğu görülmüş, kadın olmanın getirdiği zorluklar dışında rakip tanımadıkları, bu durumun özgüvenlerinin gelişmesine neden olduğu düşünülmektedir. Genel olarak durağanlıktan uzak, sürekli gelişimci, idealist ve yenilikçi oldukları belirlenmiştir.

Katılımcı girişimci kadınlardan üç tanesi ekonomik bağımsızlığını kazanmak için çalışırken, eşinden destek alırken, diğer ikisi yakın çevrelerinden herhangi bir destek görmemişlerdir.

Samsun'daki girişimci kadınlar genel olarak KOSGEB desteği almışlardır. Girişimciliğe karar verdikten sonra destek süreçlerinde iş ve işlemlerini yürütürken, finansal konularda ve bürokrasiyle ilgili işlemlerde zorlandıklarını, işlerin çok yavaş ilerlediğini belirtmişlerdir.

Tüm bu veriler toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında tartışıldığında ise, şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır: Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin çalışma yaşamında kadını kısıtlayan tezahürleri önemli bir sorun olarak var olmaya devam etmektedir (Toksöz ve Memiş 2018). Tüm bu sınırlılıklara karşın kadınların iş piyasalarına girmelerindeki artış, dikkat çekici ekonomik gelişmelerden biridir (Ortiz-Ospina vd., 2018). Bu eğilim, Samsun'daki girişimci kadın profilinde, tıpkı literatürdekine benzer bir eğilim göstermektedir.

Öz anlatımla, çalışma sonucunda, Samsun'daki girişimci kadın profilinin, genel girişimci kadın profiliyle paralel seyrettiği; toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında tartışıldığında ise, girişimci kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bilincinde olmalarına karşın idealist ve yenilikçi bir yaklaşımla iş hayatında var olma mücadelesi verdikleri görülmüştür.

Yazarların Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar, makaleye eşit oranda katkıda bulduklarını beyan etmektedirler.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar, aralarında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedirler.

KAYNAKLAR

- Ağar, E., 2022. “Girişimcilik ve Kadın Girişimciler: Yatırım Teşvikleri Açısından Bir Değerlendirme”. Altınbaş Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Alpugan, O., 1996. İşletme bilimine giriş. Trabzon: Derya Kitabevi.
- Arıkan, S., 2004. Girişimcilik: Temel kavramlar ve bazı güncel konular. Ankara: Siyasal Kitabevi,
- Aşkın, A., Nehir, S., Vural, S. Ö., Aş, D., 2011. “Tarihsel Süreçte Girişimcilik Kavramı ve Gelişimi”, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 55.
- Atalay, Y. ve Varol, Ç., 2016. İleri Teknoloji Sektöründe Kadın Girişimciliği: Ankara’daki Sektörel ve Mekansal Farklılaşmalar, TMMOB Şehir Plancıları Odası Planlama: 26(3):181–192.
- Davidoff, L. (2009). Feminist tarih yazımında sınıf ve cinsiyet. Zerrin Ateşer, Selda Somoncuoğlu (Çev), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Davis, K., 1984. İşletmede insan davranışı. Mc Graw Hill.
- Durukan, T., 2006 “Dünden Bugüne Girişimcilik ve 21. Yüzyılda Girişimciliğin Önemi”. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İbrahim Bodur Girişimcilik ve Araştırmama Merkezi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 1(2): 25-37.
- Durukan, T., 2007. “Dünden Bugüne Girişimcilik ve 21. Yüzyılda Girişimciliğin Önemi”, Gelişimi. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 6(2): 55-72.
- Fletcher, P., 2018. Disrupters: Success strategies from women who break the mold. Entrepreneur Press.
- Giles, D. C., 2002. Advanced research methods in psychology. Hove: Routledge.
- Kuratko, D., 2005. “The Emergence of Entrepreneurship Education: Development, Trends, and Challenges”. Entrepreneurship Theory and Practice, 29(5): 577- 597.
- Küçük, O., 2017. Girişimcilik ve küçük işletme yönetimi. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- McKay, R., 2001. “Women Entrepreneurs: Moving Beyond Family and Flexibility”, International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research, Volume:7, MCB University Press.
- Müftüoğlu, T., 1996. Türkiye’de Girişimcilik Tarihi, TOSYÖV Girişim, 8, Kasım– Aralık.
- Onat, O., 2011. “Genç Yetişkinlerin Ahlaki Kimliklerinin İncelenmesine Yönelik Nitel Bir Araştırma”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

- Ortiz-Ospina, E., Tzvetkova S. and Roser, M., 2018. "Women's employment". Published online at OurWorldInData.org. Retrieved from: '<https://ourworldindata.org/female-labor-supply>'(Erişim: 15.03.2023)
- Ödemiş, G., 2018. Kadın Girişimcilerin İş-Yaşam Dengesi Üzerine Bir Araştırma: İzmir İli Örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Özar, ř., 2005. GAP Bölgesinde Kadın Girişimciliği, Mevcut Durum ve Girişimciliği Destekleyici Öneriler, GAP-GİDEM.
- şimşek, M. ř., 1998. İşletme bilimlerine giriş, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tekin, M., 2005. Hayallerin gerçeğe dönüşümü, girişimcilik. Konya: Günay ve Ofset Matbaacılık.
- Toksöz, G., 2007. Türkiye'de kadın istihdamının durumu, Uluslararası Çalışma Ofisi, Ankara.
- Toksöz, G. ve Memiş, E., 2018. İstihdamda toplumsal cinsiyet eşitliği haritalama ve izleme çalışması. CEİD Yayınları 5.
- TÜSİAD ve KAGİDER, 2008. Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri, İstanbul.
- Yalçın, A., 1991. İktisadi doktorinler ve sistemler tarihi, Ankara: Aydoğdu Ofset.
- Zhao, F., 2006. Entrepreneurship and innovations in E-business: An integrative perspective, Idea Group Publishing.

Okulöncesi Yöneticilerinin Veriye Dayalı Yönetim Uygulamalarının okul Verimliliği Üzerindeki Görüşlerinin İncelenmesi

Hüseyin KORKMAZ^{1*}

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun

¹<https://orcid.org/0000-0001-6831-1890>

* h.korkmaz_55@hotmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8163738>

Araştırma Makalesi/Derleme

Makale Tarihiçesi:

Geliş tarihi: 2023/03/22

Kabul tarihi: 2023/06/10

Online Yayınlanma: 2023/06/30

Anahtar Kelimeler

Veri

Yönetim

Veriye dayalı yönetim

Verimlilik

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, okulöncesi yöneticilerinin algılarına göre, veriye dayalı yönetim uygulamalarının okul verimliliği üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırmanın evrenini Samsun İli Terme, Çarşamba, İlkadım, Atakum ilçelerinde bulunan resmi anaokulları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Samsun'un bu evreninde belirtilen ilçelerde görev yapan 10 Anaokulu yöneticileri oluşturmaktadır. Araştırma örneklem seçiminde maksimum çeşitlilik yöntemi tercih edilmiş ve veriler okul yöneticilerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Okullarda verinin etkin olarak kullanılması başta öğrenci gelişimi olmak üzere okulların kendi kendini değerlendirmesi ve ihtiyaç alanlarının ortaya konulmasıyla okul verimliliğine olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar okullarda oluşturulan veri toplama ekipleri yardımıyla sorunların çözümüne daha çabuk kavuştuğunu belirtmektedir. Bunun yanında eğitim örgütünde takım çalışmasıyla her eğitim kurumunun kendine özel kültürünün oluştuğu görülmektedir. Kurum kültürüne sahip eğitim örgütlerinde takım çalışmasına dayalı etkinlik ve faaliyetlerin maksimum verim içerisinde kurum verimliliğine en çok etki eden durum olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Veri olmadan sezgiye dayalı çalışmaları yürütmek örgütsel amaçlardan uzaklaşmaya sebep olur. Veriye dayalı uygulamaların benimsendiği bir okulda hata yapma olasılığı en düşük düzeydedir. Böyle bir kurumda çalışan tüm bireylerde işbirliği anlayışı gelişir. Birlikte çalışmalar bireylerde güven duygusunu geliştirir. Güven duygusu içerisindeki okulda öğretmenlerin işbirliği içinde yaptığı çalışmalar okuldaki verimliliği artırmaktadır. Okul yöneticilerinin verilere dayalı kararlar alması ve uygulaması okul gelişimine olumlu yansımaları azımsanamayacak düzeydedir

The Organic Product Consumption Habits of the Students Who Go To The Educational Institutions

Research article/Reviews

Article History:

Received: 2023/03/22

Accept: 2023/06/10

Available online: 2023/06/30

Keywords:

Data

Management

Data-driven management

Efficiency

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the effect of data-based management practices on school productivity according to the perceptions of preschool administrators. The population of the research consists of the official kindergartens in Samsun, Terme, Çarşamba, İlkadım, Atakum districts. The sample of the research consists of 10 Kindergarten administrators working in the districts specified in this universe of Samsun. The maximum diversity method was preferred in the research sample selection and the data were obtained from the school administrators by using a semi-structured interview form. It has been concluded that the effective use of data in schools contributes positively to school productivity, especially student development, self-evaluation of schools and revealing the areas of need. Participants state that with the help of data collection teams formed at schools, problems are solved more quickly. In addition, it is seen that each educational institution has its own unique culture with teamwork in the educational organization. It is seen that in educational organizations with

corporate culture, activities and activities based on teamwork appear as the situation that most affects the efficiency of the institution within maximum efficiency. Conducting intuition-based studies without data leads to moving away from organizational goals. In a school where data-driven practices are adopted, the probability of making mistakes is the lowest. A sense of cooperation develops in all individuals working in such an institution. Working together develops a sense of trust in individuals. The cooperation of teachers in a school with a sense of trust increases the efficiency of the school. School administrators making decisions based on data.

GİRİŞ

Bu araştırmada; okulöncesi yöneticilerinin veriye dayalı yönetim uygulamalarının okul verimliliği üzerindeki görüşleri incelenecektir. Bu kapsamda; okullarda yöneticileri tarafından değerlendirilen veri türleri (e – okul, mebbis, sosyal tesis modülü, sınıf gözlemleri, öğrenci gelişim raporları, kurul kararları, zümre kararları, veli toplantıları, seminerler, aile katılımı, okul aile birliği toplantı kararları vb.) okulun çalışmasına yansımalarını görmek bunun yanında mevcut işleyişi ile bu mevcudiyeti etkileyen nedenler ile mevcut işleyişi geliştiren çözüm önerilerini ne kadar etkili olduğunu görebilmek için bu araştırmanın yapılmasına gerek duyulmuştur. Eğitim yönetiminin amacı, okulların mevcut kaynaklarını etkili kullanarak belirlenen eğitim hedefleri doğrutusunda toplumun eğitim ihtiyaçlarını karşılayacak doğrutuda çalışmalarını gerçekleştirmek bunu yaparken personelin randımanlı ve istekli olması yaptığı işten huzurlu ve mutlu olmasını sağlamak, Mevcut kurumunu teknolojik alt yapı ile güçlendirerek ileri taşımaktır. (Başaran, 2000).

Her ulus kendini geliştirerek yer yüzünde sürekliliğini sağlamak amacıyla genç nüfusunu eğiterek kendini diğer uluslardan ayıran sözlü ve yazılı kültürünü kuşaktan kuşağa aktarır. Bu süreçte en önemli faktör insan kaynağıdır. İnsan kaynağın için eğitim, eğitimin planlı düzenli ve istendik düzeyde yapılabilmesi için de okul şarttır. Eğitim ailede başlayıp okullarda devam eden bir süreçtir. Okullar bireyin gelişimini destekleyerek yeteneklerinin farkına varmasını sağlar. Okulların hedeflere ulaşmadaki yetersizliği birey, ulus ve insanlık için büyük bir olumsuzluktur. (Karageyik, 2015).

Okullar istendik başarıyı sağlarken randımanlı ve kaliteli oluşunda çok sayıda bileşenden söz edilebilir. Bu bileşenlerin en önemlisi okul yöneticileridir. Okul yöneticileri toplumun geleceği olan insan kaynağını eğitirken Şeffaf olmalı gerekirse topluma hesap verebilmeli okulun insan ve diğer kaynaklarını verimli kullanmalı hiçbir öğrencinin israf olmasına müsaade etmemelidir. (Balcı, & Kavak, 2014).

Öğrencilerin öğrenme başarılarını anlamak açısından öğrencilere dair tutulan büyük veri kümeleri göze ne kadar cazip gözükse de yıllar içinde binlerce öğrenci için biriken bu kadar

büyük veri setlerinden işlevsel sonuçlar çıkarmak, veriye ulaşmak ve onu işlemek pek de kolay olmamaktadır. Türkiye’de de Milli Eğitim Bakanlığı’nın elinde tuttuğu ve ilgili kişilerle gerekli durumlarda paylaştığı çok büyük veri dosyaları mevcut olmasına rağmen, bunlardan haberdar olan, haberdar olsa da nasıl erişip kullanacağı konusunda şüpheleri olan öğretmen, yönetici gibi eğitim çalışanı sayısı oldukça fazladır (Yenel, 2019).

Eğitim kurumlarında verinin faydalı olarak kabul görmesi, okul gelişimi ve öğrenci başarısı yönünden yüksek dereceli öneme sahiptir. Öğrencilerin sosyal duygusal ve akademik başarılarının desteklenerek geçişimlerinin pozitif yönde artmasını sağlamak okul kalite çıktısını yükseltmek için veri kullanımını vazgeçilemez bir öneme sahiptir. (Yenel, 2019).

Veriler, çok çeşitli özelliklere sahip olmakla birlikte tek başına önemsiz olup bir hedef ve beklentileri karşılamak için birleştirilerek bilgiye dönüştürüldüğünde paha biçilmez olur(Savaş, Topoğlu ve Yılmaz, 2012).

Veriyi değerli görmek ve veriden olabildiğince üst düzeyde faydalanmak bir yetenek işidir. Verinin niceliğinden çok niteliği ve veri işleyicisinin becerileri veriyi değerli kılan unsurlardır. Veri kültürünün oluşturulmasında örgütün bir öğrenme kültürüne de sahip olması gerekmektedir. Veri kullanımı konusundaki araştırmalar genellikle örgütsel öğrenmeye dayanan kavramsal çerçeveler etrafında ele alınmaktadır (Cemaloglu, 2019).

Karar vermenin temeli problem çözmeye dayanmaktadır. Etkili karar verebilmek için sorunun tanımlanması, çerçevesinin çizilmesi dolayısıyla problemin doğru teşhis edilmesi gerekmektedir. Okullarda erişile bilen bilginin miktar olarak artması, eğitimsel hedeflerin değişmesi, rekabetin artması ile birlikte giderek sosyal sistemler haline gelen eğitim örgütlerinde hesap verebilirliğe ve kararların etkinliğine yönelik beklentileri artmıştır (Konaklı, 2019).

Örgütsel öğrenmenin odak noktası, sorunları tanımlamak, çözmek için eylem planı oluşturmak ve işbirlikçi bir sorgulama kültürü geliştirmektir. Veri ekipleri oluşturularak sistematik bir yöntemle örgütteki mevcut sorunların çözülebileceğini ve okulun gelişimine katkı sağlayabileceği belirtilmektedir. Eğitim örgütlerinde veri kültürü oluşturmak sağlam, yavaş ama pozitif bir okul iklimi sağlayacaktır (Yenel, 2019).

Okulların sağlıklı yaşam alanı olması okul verimliliğini her açıdan bütün yönüyle geliştirmesine olumlu katkıları olması beklenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı’mızın 2023 Eğitim vizyonu belgesi (2018) ile gündemine aldığı veriye dayalı yönetim sürecinin okullarda uygulaması ve okul iklimine yansımalarının ortaya konmasına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Buna göre uygulamaya yönelik alt amaçlar belirlenmiştir.

- Okul yöneticileri veriye dayalı karar vermeyi nasıl kavramsallaştırmaktadır?

- Okul yöneticileri hangi tür verileri kullanmaktadır?
- Okul yöneticileri verileri hangi amaçla kullanmaktadırlar?
- Okul yöneticileri hangi durum karşısında veri kullanmaktadır?
- Veri kullanımı okullardaki çalışmalara nasıl yansımaktadır?
- Okul yöneticilerinin okullarda veriye dayalı karar vermenin oluşturulması ve geliştirilmesine katkısı nedir?

Eğitim insan için müthiş bir değişim aracıdır. İnsan eğitim sürecinden geçerek kendisine ve çevresine değer katar. Eğitim politikaları belirlenirken ölçülü veriye dayalı belirlenmelidir aksi durum da beklenen eğitim hedeflerinden sapmaları meydana getirecektir. Her keyfi uygulama eğitimi amaçlanan hedeflerden uzaklaştıracaktır. (Mazlum, 2019).

Yöneticiler okulları yönetirken veri kullanımını ön planda tutmalı bir veri havuzu oluşturarak öğrencilerin gelişimini planlayan öğretmenlere örnek teşkil etmeli öğretmenlerin de veriye dayalı kararlar almasını desteklemelidir. Araştırmalar göstermiştir ki henüz bir çok yönetici kurumlarında veri havuzu oluşturmamış kararlarında sezgilerini ön plana çıkarmakta tecrübelerine güvenerek hareket etmektedir. (Doğan, 2021).

Eğitim sistemimize bakacak olursak hedeflenen ile mevcut durum arasında ki mesafenin kapatılması için veriler işlenerek işlevsel bilgi haline istendik düzeyde oluşmadığını göstermektedir. Verinin eğitim örgütlerinin amaçlarına ulaşması için yol gösterici etkenler arasında paha biçilmez bir yeri vardır, okulun mevcut durumuna ilişkin objektif bir yaklaşım sergiler ve gerçekçi hedefler belirlemesini sağlar. Veriden yoksun sezgisel karar ve uygulamalar süreci uzatmak mevcut imkanları gereksiz tüketmek hatta çözümü zorlaştırmak manasını taşır. Kurum yöneticilerinin uygulama ve kurum yönetiminde verileri baz alarak karar alması objektif bir şekilde yönetim ve kararlarıyla aslarına örnek davranış sergilemesi yol gösterici olması beklenir fakat mevcut duruma göz atacak olursak durum bundan farklı görülmektedir zira birçok yönetici sezgileriyle hareket etmekte maalesef veriyi çok az kullanmakta aldığı ve uygulamaya koyduğu kararlarda iç güdülerine güvenmekte olduğu görülmektedir. (Karageyik, 2015).

Veriye dayalı alınan kararlar, nitelik ve isabet oranını artıracığı, kurum çalışanları arasında iş birliğini ve eşgüdümü güçlendireceği düşünülmekte ve çalışmamız bu bağlamda anlamlı ve değerli görülmektedir (Doğan, 2021).

Bu araştırmada veriyi kararlarında, uygulamalarında daha çok kullanan okullarda öğrenci gelişim ve başarılarının artacağı, öğretmen tutum ve davranışlarının olumlu etkileneceği, dolayısıyla okulda eğitimde kalite beklentilerini üst düzeyde karşılayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın genel olarak gerekliliği, önemi ve son olarak da yapılan çalışmada nelerin üzerinde durulduğundan bahsedilmektedir. Araştırma, 2022 -2023 eğitim öğretim yılında Samsun İli Terme, Çarşamba, İlkadım ve Atakum ilçe merkezleri resmi anaokullarında görev yapmakta olan idarecilerin görüşme formuna verdikleri cevaplarla sınırlıdır

Okulöncesi yöneticilerin görüşleri; veriye dayalı yönetim uygulamalarının okul verimliliğini etkileyen faktörler açısından “okul yöneticisi”, “öğretmen”, “öğrenci”, “yetişek / müfredat”, “fiziki ortam ve kaynaklar”, “okul kültürü” boyutlarıyla sınırlı tutulmuştur.

Araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme formu kullanılmıştır. Bu nedenle bu tip araçların niteliğinden doğan sınırlılıklar bu araştırma için söz konusudur.

Veri Kavramı ve Özellikleri

Veri kelimesi Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından “bir araştırmanın, bir tartışmanın, bir muhakemenin temeli olan ana öge” olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Tanıma göre verinin tek başına bir mana ifade etmediğini veya kullanılmadığını, bilginin ana cevheri olduğunu düşünebiliriz. Veri anlamlandırılmaya gerek duymaktadır.

Okul ortamında veri, yönetici ve öğretmenlerin öğrenci gelişimini takip etmek, hedeflere ulaşma oranını ölçme başta olmak üzere bir çok alanda yol gösterici Okul modüllerden alınan ve sistematik olarak bir araya getirilen bilgi olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 2021).

Olumlu okul iklimine sahip kaliteli okullar verileri işleyerek bilgiye dönüştürüp öğrencilerinin maksimum gelişimini sağlamak için öğretmenlerin gözlem ve görüşleriyle ilişkilendirerek kullanmalarını sağlar (Karageyik, 2015).

Veriye Dayalı Karar Vermenin Tanımı ve Gelişimi

Veriye dayalı karar verme, bir problem veya duruma ilişkin demografik, okul, süreç, algı ve öğrenme sonuçlarına yönelik verilerin toplanarak analiz edilmesi ve belirlenen hedefler doğrultusunda elde edilen bilgilere dayalı karar verilmesi ve uygulanmasını ifade eden bir süreçtir (Konaklı, 2019).

Örgütler yıllar boyunca doğru kararları vermek için birbirinden farklı yöntemler kullanmıştır. Bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesi karar alma mekanizmalarını da derinden etkilemiş, Veri işleme hızı artmış veriler teknoloji ile birleştirilerek bilgiye dönüştürme hızlanmış bu durum kararların hızlı alınmasını sağlamış veriye ait özelliklerin olumlu sonuçlar alınmasına katkı sağlamıştır (Doğan, 2021).

Eğitimde Veriye Dayalı Karar Verme

Eğitimde veriye dayalı karar alma süreci iş dñnyasına gñre daha yavaş gelişme göstermiştir. Bu durum verileri yorumlayarak yeni bir bilgi haline getirecek araçları kullanacak yetkin eleman azlığı ile ilişkilendirilebilir. Eğitim alanında veri kullanımını araştırmacılar ve eğitim yöneticileri için son zamanlarda yeni araştırma ve algı alanı haline gelmiştir (Doğan, 2021).

Eğitimde Veri Kullanımının Faydaları

Veri; araştırmacılara ışık tutan bilimsel bir değerdir. Karar veren liderler için güvenilir bir temel kaynak araştırma sonuçlarına gñre veri öğrenmeyi kolaylaştırır, çatışmayı önler, hesap verebilirliği kolaylaştırır, dez avantajlı çocuklarla normal çocuklar arasındaki başarısızlığı kapatarak adil öğrenme ortamları oluşturma, okulun ve öğrencilerin güçlü zayıf yanlarını tespit etme faydalı sonuçlardan bazıları olarak sayabiliriz(Doğan, 2021).

Okullarda Veri kullanım Amaçları

Veriler personelin kararlarını onaylamak ve okulun kaynaklarını yönetmek, okulu geliştirmek, öğrencilerin duygusal sosyal ve akademik başarılarını geliştirmek, ortaya çıkan problemlere çözüm bulmak gibi durumlarda kullanıldığını ortaya koymaktadır (Doğan, 2021).

Hesap Verebilirlik

Eğitimde hesap verebilirlik dışsal ve içsel olmak üzere iki alanda karşımıza çıkmaktadır. Dışsal olarak hesap verebilirlik okulun dışında kalan etkenlerin isteklerini beklentileri ve zorlamalarını tanımlar. Okullar bu zorlayıcı baskıları yönetmek için geliştirdikleri içsel mekanizmalarını tanımlamaktadır (Doğan, 2021).

Hesap verebilirlik, denetleme, bilgilendirme, açıklama yapma anlamlarını içinde barındırır. şahısların veya tüzel kişilerin yaptığı davranışların doğruluğunu kendisinden daha üst bir makama anlatmak zorunda hissettiği sosyal ilişkiyi anlatır (Parlak, 2011).

Kamu yönetiminde hesap verebilirliğin iki temel amacı vardır: Kamusal yetkilerin art niyetli kullanımının önüne geçmek- kamu kaynaklarının hukuka ve kamusal değerlere uygun kullanılmasını güvence altına almaktır (Sözen, 2005).

Okul Verimliliği

Uluslar varlığını sürdürmek için insan kaynaklarını eğitmek zorundadır. Ailede başlayan eğitim tek başına ulusal hedeflere ulaşmak için yeterli gelmemektedir bu durumda insanları eğitmek için okul devreye girmektedir. Okul formel bir sistemdir ana amaç genç nesilleri eğitmektir ulusu oluşturan kültür bileşenlerini eğitim yoluyla gelecek kuşaklara aktarmaktır

(Aydın, 1991).

Okul Verimliliğinin Temel Özellikleri

Okul, güzel ve uyumlu bir toplum yaratmak için bireyler üzerinde çalışan atölyedir ve burada planlı, programlı bir toplumun yaratılması amaçlanır (Karageyik, 2015).

Etkili okulların ortak özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Yöneticiler deniz feneri gibi yön gösterici lider konumundadır.
- Öğrencinin Öğrenmesini kolaylaştırıcı fırsat ve olanaklar oluşturulur.
- Öğrencinin gelişiminde Okul- aile sıkı ilişki içerisinde paslaşırlar.

- Okullarda sevgi ilgi ve alaka vardır pozitif okul iklimi hakimdir.
- Öğrenci başarısı ve gelişimi için sürekli yönlendirilir motive edilir.
- Okuldaki mevcut kaynakların tamamı öğrenciyi geliştirmeye yönelik planlanır.
- Amaçlar açık ve nettir. Okul çalışanları başarıya kenetlenmiştir.
- Temel becerilerin geliştirilmesi önem taşır (Özdemir, 2000).

Okul Kültürü

Okul Kültürü, bir kurumu diğer kurumlardan ayıran farklılaştıran her türlü veri davranış ve yöntemleri içermektedir (Kuyumcu, 2007).

Öğrencinin sosyal duygusal ve akademik başarısı ve becerilerini geliştirmeye yönelik öğretmen ve kurum çalışanlarını okul yöneticisinin liderliğinde belirlenen hedefe doğru yöneltip birlikte yürümesini sağlayan ana faktör kurum kültürüdür. Birlikte paylaşılan ana değerler, yaklaşımlar, uygulamalar, değer verilen davranışlar, kullanılan tümceler tümü kurumu oluşturan benzerlerinden ayırt eden her şey kurumun kültürüdür(Özdemir, 2000).

İşlevsel, güçlü bir okul kültürüne sahip okullarda bazı ortak özellikler vardır:

- Çalışanlar kurum gelişiminde önemli bir yere sahiptir saygı görür.
- Kurum çalışanlarının birlikte hareket etmesi çalışması değerlidir.
- Farklı düşünceler kınanmaz aksine saygı duyulur.
- Yenilikler ve girişimler desteklenir.
- Başarılı buluş ve çalışmalar daima tebrik edilir, ödüllendirilir.
- Çalışanların morali pozitiftir. İnsanlar kendilerini güvende görürler.
- Sorumluluk bilinç ve duygusu içerisindedirler (Özdemir, 2000).

Bu özelliklerin tamamı başarılı kaliteli bir kurumun bileşenlerini meydana getirmektedir. Bileşenlerden birinin eksik olması okulun güçlü bir okul olmasına, pozitif okul iklimine sahip

olmasına dolaylı olarak randımanlı bir okul olmasına engel oluşturmaktadır. Okul kültürü etkili ve işaretleyici bir özelliktir. İçerisinde farklılıklara saygı başarıyı destekleyici motive edici kurumları diğer kurumlardan ayırt edici özelliklerin tümünü barındırır (Karageyik, 2015).

MATERYAL ve METOD

Okul yöneticilerinin veriye dayalı yönetim uygulamalarının okul verimliliği üzerindeki görüşlerini inceleyen bu çalışmada nitel desen kullanılmıştır. Araştırma nitel veri toplama araçlarından, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Nitel katılımcı grubu, örneklem türlerinden maksimum çeşitlilik ve ölçüt örnekleme ile belirlenmiştir.

Araştırmanın evrenini Samsun İli Terme, Çarşamba, İlkadım ve Atakum ilçelerinde bulunan anaokulları oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme basit seçkisiz yöntem ile oluşturulmuş olup, Terme, Çarşamba, İlkadım ve Atakum ilçelerinde bulunan 10 anaokulu yöneticisiyle görüşme yapılmıştır. Araştırmanın nitel kısmına katılan okul yöneticilerinin demografik özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 1’ de verilmiştir. Buna göre okul yöneticilerinin 6’sı kadın, 4’ü erkek ve kıdemleri 8 ile 27 yıl arasında değişmektedir. Araştırmada yer alan çalışma grubundaki anaokulu yöneticilerinin 4’ü Tezsiz yüksek lisans ve 6 ‘sı lisans düzeyinde eğitim almıştır.

Tablo 1 Okul Müdürlerinin Demografik Özellikleri

N		
Cinsiyet	Kadın	6
	Erkek	4
Yaş	20 – 29	0
	30 – 39	5
	40 – 49 ve üzeri	5
Kıdem	0 – 9	3
	10 – 19	1
	20 – 29	2
	30 – 39 ve üzeri	4
Eğitim Düzeyi	Lisans	5
	Tezsiz Yüksek Lisans	5
	Tezli Yüksek Lisans	1

Araştırmada, okul müdürlerinin veriye dayalı yönetim uygulamalarının okul verimliliğine ilişkin görüşlerini belirleyebilmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veri analizinin kolaylığı, görüşme yapılan kendine ifade etme kolaylığı ve derinlemesine bilgi sağladığı için bu form tercih edilmiştir (Buran, 2018, s:61). Nitel araştırmalarda sıkça kullanılan yarı yapılandırılmış formlarda amaç, görüşme yapılan kişilerin neler hissettiklerini anlamak, görüşülen kişilerin olay ve kavramları anlamlandırmalarını sağlamak, konunun bütün boyutları hakkında bilgi edinmektir (Yıldırım & Şimşek, 2021).

Araştırma verilerini toplamak amacıyla yapılan görüşmeler 2022 – 2023 eğitim öğretim yılı güz döneminde Samsun İli Terme, Çarşamba, İlkadım ve Atakum ilçelerindeki 8 Okul müdürü, 2 müdür yardımcısı ile gerçekleştirilmiştir.

Çalışma grubu kapsamında yer alan katılımcılarla telefon aracılığıyla irtibata geçilerek konuyla ilgili bilgi verilmiş ve görüşme günü, saati kararlaştırılmıştır. Görüşme süresince katılımcılara herhangi bir yönlendirme yapılmamış ve katılımcıların görüşlerini rahat ifade edebilecekleri bir ortam sağlanmıştır. Görüşmede araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu kullanılmıştır.

Katılımcı grubunda yer alan okul yöneticilerinin sorulara verdiği cevaplar korunarak araştırmacı tarafından olduğu gibi aktarılmıştır. Gizliliğin korunması amacıyla katılımcı okul yöneticisi “M”, kısaltması yapılmış olup, her katılımcı okul yöneticisine bir numara verilmiştir.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Anaokulu yöneticilerinin algılarına göre, veriye dayalı yönetim uygulamalarının okul verimliliği üzerindeki etkisinin incelendiği bu çalışmada, nitel desen kullanılmıştır. Araştırma nitel veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış olup 10 anaokulu yöneticisinin görüşlerine başvurularak gerçekleştirilmiştir.

Her sektörde farklı şekilde kullanılan veri genel olarak alanında söz sahibi üretimde lider olmak isteyen yöneticiler tarafından uzman desteği alınarak kullanıldıkları bilinen bir gerçek. Teknoloji gelişimiyle birlikte bilgiye ulaşım kolaylaşırken veriler herkes için aynı anlamı ifade etmemektedir. Veri teknoloji ile birlikte kullanılarak ilerleme ve gelişmenin kilit noktasını oluşturmaktadır. 2023 Eğitim vizyon belgesiyle okullarda veri kullanımını farklı bir boyut kazanmış Eğitim yöneticilerinin gündemine yerleşmiştir.

Okullarda veri kullanımının artması ile standartlaşmaya doğru gidildiği, sürdürülebilir eğitim politikaları oluşturulduğu, Ulaşılmak istenen hedefler düzenli olarak veriler ışığında

değerlendirildiği öğrenci, öğretmen ve eğitim çalışanları için somut hedefler haline getirilerek sonuca erişimin kolaylaştırıldığı gözlenmektedir. Veriler yardımıyla izleme ve değerlendirme yapılarak programda ne kadarına ulaşıldığı nerelerde eksik yapıldığının tespiti kolaylaşmıştır. Bu durum eğitim öğretimde nokta atışı yapılarak ilerlemeyi sağlarken zaman kaybetmeyi önlemektedir. Öğrencilere, öğretmenlere ve velilere yol gösterici somut veriler nerede olduğumuza cevap verirken alınması gereken mesafeyi de gözler önüne sererek motivasyonu sağladığı da tespit edilmiştir. Sezgilerle hareket yerine veriye dayalı alınan kararlar ve uygulamalar önceliklerin belirlendiği, zamanı verimli kıldığı hızlı ve sağlam ilerleme sağladığı söylenebilir. Bilimsel zemine oturtularak yapılan faaliyetler yönetim planlamalarına ışık tuttuğu okulda kullanılan sarf malzemelerde tasarruf sağladığı, okul çalışanlarına yeterlilik kazandırdığı gözlenmektedir. Bu durum okul kalitesini artırarak okul gelişimine ve iklimine pozitif katkılar sunmaktadır. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplarda gösteriyor ki eğitim kurumlarımızda veri önemsenmekte eğitim başarısı için somut adımlar atılmaktadır.

Okullarda karşılaşılan zor durum karşısında kurum yöneticileri durum analizleri yapılarak sorunun kaynağına çözüm arandığı ve müdahale edildiği görülmekte. Katılımcıların 4 ü durum analizleri yaparak olaylara bireysel çözümler ararken 6 katılımcı ekibiyle durum değerlendirmesi yapıp paydaşlarını bilgilendirdiği birlikte çözüme odaklandıkları ve tekrarlanmaması için kalıcı çözümler bulmaya çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların %60 'ının ekip ruhuna önem verdiği %40'lık bir durumun ekip ruhunu 2.planda tuttuğu çıkarımını varsayabiliriz. Yine Katılımcıların tamamınca sorunların ana kaynağının tespit edilmeye çalışılması öğrenci üstün yararı gözlenerek sorunlara kalıcı çözümler araştırılması okul verimliliğinin artmasına olumlu katkı yapacağını düşünebiliriz.

Yöneticiler kurumlarda ekip ruhu ile hareket ettiklerinde sorumluluklar paylaşıldığı için sorunlar hızlı çözümlenir. Verilere dayanan somut adımlar çatışmaları başlamadan bitirir ya da çözüme ılıman yaklaşıldığı için problemlerin büyümesine fırsat verilmez. Pratik hareket etme işlerde verimliliği artırır. Kurum kaynaklarının kullanımında israfı önler. Yapılacak işler dağıtılarak birlikte gerçekleştirildiğinde başarı sağladığı bunun ise etkili ve güçlü okul yönetimine dönüştüğünü sonucuna ulaşabiliriz. Bu durumun veli ve öğrencilerin okula olan güveninde artmaya okula bakış açılarında olumlu ilişkiler geliştirmesine yardımcı olduğunu söyleyebiliriz.

Somut veriler ölçülebilirlik yönünden kurum için avantajlı görülmektedir. Okul – aile iş birliği geliştirmede ve okul iklimi oluşturmada önemli bir konuma sahiptir. Öğretmenlerin Okullarda veri kullanımının artması ile standartlaşmaya doğru gidildiği, sürdürülebilir eğitim politikaları oluşturulduğu, Ulaşılmak istenen hedefler düzenli olarak veriler ışığında

değerlendirildiği öğrenci, öğretmen ve eğitim çalışanları için somut hedefler haline getirilerek sonuca erişimin kolaylaştırıldığı gözlenmektedir. Veriler yardımıyla izleme ve değerlendirme yapılarak programda ne kadarına ulaşıldığı nerelerde eksik yapıldığının tespiti kolaylaşmıştır. Bu durum eğitim öğretimde nokta atışı yapılarak ilerlemeyi sağlarken zaman kaybetmeyi önlemektedir. Öğrencilere, öğretmenlere ve velilere yol gösterici somut veriler nerede olduğumuza cevap verirken alınması gereken mesafeyi de gözler önüne sererek motivasyonu sağladığı da tespit edilmiştir. Sezgilerle hareket yerine veriye dayalı alınan kararlar ve uygulamalar önceliklerin belirlendiği, zamanı verimli kıldığı hızlı ve sağlam ilerleme sağladığı söylenebilir. Bilimsel zemine oturtularak yapılan faaliyetler yönetim planlamalarına ışık tuttuğu okulda kullanılan sarf malzemelerde tasarruf sağladığı, okul çalışanlarına yeterlilik kazandırdığı gözlenmektedir. Bu durum okul kalitesini artırarak okul gelişimine ve iklimine pozitif katkılar sunmaktadır. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplarda gösteriyor ki eğitim kurumlarımızda veri önemsenmekte eğitim başarısı için somut adımlar atılmaktadır.

Okullarda karşılaşılan zor durum karşısında kurum yöneticileri durum analizleri yapılarak sorunun kaynağına çözüm arandığı ve müdahale edildiği görülmekte. Katılımcıların 4 ü durum analizleri yaparak olaylara bireysel çözümler ararken 6 katılımcı ekibiyle durum değerlendirmesi yapıp paydaşlarını bilgilendirdiği birlikte çözüme odaklandıkları ve tekrarlanmaması için kalıcı çözümler bulmaya çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların %60 'ının ekip ruhuna önem verdiği %40'lık bir durumun ekip ruhunu 2.planda tuttuğu çıkarımını varsayabiliriz. Yine Katılımcıların tamamınca sorunların ana kaynağının tespit edilmeye çalışılması öğrenci üstün yararı gözlenerek sorunlara kalıcı çözümler araştırılması okul verimliliğinin artmasına olumlu katkı yapacağını düşünebiliriz.

Yöneticiler kurumlarda ekip ruhu ile hareket ettiklerinde sorumluluklar paylaşıldığı için sorunlar hızlı çözümlenir. Verilere dayanan somut adımlar çatışmaları başlamadan bitirir ya da çözüme ılıman yaklaşıldığı için problemlerin büyümesine fırsat verilmez. Pratik hareket etme işlerde verimliliği artırır. Kurum kaynaklarının kullanımında israfı önler. Yapılacak işler dağıtılarak birlikte gerçekleştirildiğinde başarı sağladığı bunun ise etkili ve güçlü okul yönetimine dönüştüğünü sonucuna ulaşabiliriz. Bu durumun veli ve öğrencilerin okula olan güveninde artmaya okula bakış açılarında olumlu ilişkiler geliştirmesine yardımcı olduğunu söyleyebiliriz.

Somut veriler ölçülebilirlik yönünden kurum için avantajlı görülmektedir. Okul – aile işbirliği geliştirmede ve okul iklimi oluşturmada önemli bir konuma sahiptir. Öğretmenlerin işbirliği içerisinde hareket etmeleri kurumun gelişimine okul kültürüne doğrudan etki ettiği için, iş birliği ile okul verimliliği arasında yüksek ilişki olduğu görülmektedir. Olumlu kurum

kültürü öğretmenlerin birlikte hareket etmelerinden kaynaklı olumlu geliştiğinin, kurumda kaliteyi artırdığının altını çizebiliriz.

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplardan hareketle MEB 2023 eğitim vizyonunun gereği yeni platformlar oluşturarak, Okulların Bakanlığın veri sistemine girmiş olduğu veriler ışığında okul bazlı bütçe ve ödeneklerle desteklenmeye geçildiğini kişisel öğrenmeleri desteklediğini öğrencileri sisteme yüklediği materyallerle ekonomik yükten kurtardığı sonucuna ulaşabiliriz. Okul bazlı değerlendirmelere bakılarak her okulumuzun 2023 eğitim vizyon belgesinde veriye dayalı yönetimi okulunun bulunduğu çevre ve imkanlar ölçüsünde kurumuna yansıtmaya çalıştığı uygulamalarda durumu içselleştiren yöneticilerin kurum olarak bir adım öne çıktığı söylenilebilir. Veriye dayalı yönetim ile okul yöneticilerinin hesap verebilir ve şeffaf olmayı önemseydiğini söylenebilir.

Tartışma

Okulların gelişimine katkı sağlayan unsurların başında veri kullanımı gelmektedir. Öğrencilerin gelişim raporları, öğretmenlerin öğrencilerle ilgili tuttuğu gözlem raporları, okul gelişim anketleri, okul kurul tutanakları, zümre kararları, okul aile birliği gelirleri, öğretmen performans göstergeleri vb. gibi unsurlar veri olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplanan veriler öğretmen ve yöneticilerin öğrencinin üstün yararını gözeterek birlikte iş birliği yaparak değerlendirilmesi kurumda güven duygusunu oluşturmaktadır. Güven ortamında çalışmalarını yürüten personel ve öğretmenlerin performansı pozitif yönde gelişir. Eğitim çalışanlarının iş birliği içinde gerçekleştirdiği çalışmalar okuldaki verimliliği arttırmakta, okul iklimine ve gelişimine olumlu katkı sağlamaktadır.

Eğitim örgütlerinde veri kültürü oluşturmak hem öğrenciler hem de eğitim personeli olan öğretmen ve yöneticiler için daha sağlıklı bir yaşam alanı yaratılmasını sağlayacaktır. Veri kültürü oluşturmada başlıca etken güven duygusudur. Güven duygusunun olmadığı bir ortamda işbirlikçi davranışlar sergilemek, verimli çalışmak, problem çözmek ya da yeni bir şeyler üretmek güçtür (Cemaloğlu 2019).

Milli Eğitim Bakanlığımızın sistem olarak veri kullanımında okul idarecilerin önünü açtığı, 2023 Vizyon belgesinde hedef olarak veriye dayalı karar almaya yer vererek önemine dikkat çektiğini akabinde okullarımızın alınan bu hedefe ulaşmak için bir takım çalışmalar yaptığını söyleyebiliriz. Yine okul yöneticilerimizin veri kullanımı hakkında temel seviye ile orta seviyede bilgi sahibi oldukları sonucuna varılabilir. Katılımcıların cevapları incelendiğinde veriye finansal kaynaklar ve okul harcamalarında ağırlıklı olarak başvurdukları da söylenebilir. Okullarda alınan kararlarda veri kullanımına dayalı olarak karar almanın ve uygulamalara yansıtmanın sınırlı olduğunu, veriye dayalı karar vermenin algısal olarak daha çok iş birliği

yapma, tecrübeye veya çoklu veri kaynağına başvurma olarak anlaşıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Okullarda veriye dayalı karar verme okul yöneticilerinin gündemine gerçek manada 2023 Eğitim Vizyon Belgesiyle girdiğini söyleyebiliriz. Bu sürecin yakın bir geçmişe sahip olması uygulamalarda veriye dayalı kararların ön plana çıkması için daha çok çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Okul Yöneticileri Milli Eğitim Bakanlığımızın açmış olduğu sistemler aracılığı ile (Mebbis, e-okul, modüller, Tefbis, Eba, Öba, Kbs, Mys vb..) verilere erişim sağladığı karşılığında da bir çok veriyi sisteme yüklediği görülmüş olup veriye dayalı karar alma sürecinde bütün yöneticilerimizin verileri aynı düzeyde kullanarak verim sağladığını söyleyemeyiz. Okul yöneticileri karar alırken yaşanmış olaylardan kazandığı tecrübeleri, sezgileri ve kıyaslama ile birlikte verilere yer verdiklerini söyleyebiliriz. Bu araştırmada ulaşılan sonuçlardan yola çıkarak aşağıdaki önerileri sunabiliriz.

Bakanlığın mevcut sisteminde yer alan verilerin güncel ve tam olmasına dikkat edilmelidir.

Araştırma yönetici ve eğitimcilerin verileri istendik düzeyde kullanarak maksimum verim sağlama için hizmetiçi eğitimlerle desteklenmelidir. Verilecek olan eğitimlerin işe vuruk uygulamalı örnekler olmalıdır.

Veri güvenliğinden dolayı verilere ulaşmak zorlaşmakta alanda gezileri gerektirmekte bu da zaman kaybı ve maddi imkânları zorlamaktadır. Sağlık ocakları, ilçe Nüfus Müdürlükleri ile ortak olarak sistemde otomatik verilere ulaşım izni okul yöneticilerine de verilmelidir.

Paydaşlarda veri kullanım farkındalığı oluşturmak için sorumluluklar belirginleştirilmelidir.

Okul yöneticileri veri kültürünü desteklemeli okul toplantılarında, zümrelerde, veri kullanımını ön plana çıkarmalı veri kullanımında öğretmenlere destek sağlamalıdır.

Veriye dayalı karar verme sürecinde öne çıkan okulların kullandıkları yöntem ve teknikler diğer okullarla paylaşılmalıdır.

Veriye dayalı karar verme okul öncesi devlet okullarında incelenmiştir özel okul öncesi okulları üzerinde yapılarak sonuçlar karşılaştırılabilir.

Okulların ihtiyaçları veri kapsamında değerlendirilerek giderilmek üzere finansal destek sağlanmalıdır.

Okulların verilerden maksimum verim almaları için İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerince destek olunmalıdır.

Okullar verileri bir havuzda toplayıp öğretmenler ile işlenmiş veri olarak paylaşacakları iç ağlar kurmalıdır. Verilerin öğretmenler tarafından kullanılarak yeni veriler ışığında havuzda

tekrar birleştirilerek öğrenci üstün yararına kullanılabilir.

Araştırma eğitimin tüm kademelerinde uygulanarak genişletilebilir. Her eğitim kademesinin ihtiyaçları ve öğrenci grupları yaş farkı olduğu için farklı sonuçlara ulaşılabilir. Alanda veriye dayalı karar alma süreci yakın zamanda gündemimize girdiğinden daha çok araştırma görülebilirliği ve farkındalığı artıracadığından bilinçli olarak veri kullanımını artıracaktır

KAYNAKLAR

- Aydın, M. (1991) Eğitim Yönetimi: Kavramlar, Süreçler, İlişkiler: Ankara Hatipoğlu Yayınları.
- Balcı, İ. & Kavak, Y. (2014). İlköğretim okulu yöneticilerinin bilimsel çalışmalardan yararlanma düzeylerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri. Eğitim Bilimleri Dergisi / Journal of Educational Sciences • Yıl / Year: Ocak / January 2014 • Cilt-Sayı / Volume-Issue: 39 ss/pp: 55-70 • ISSN: 1300-8889
DOI:10.15285/EBD.2014397396 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2217> adresinden ulaşılmıştır.
- Başaran, İ. E., (2000). Eğitim yönetimi (Nitelikli Okul) Ankara, Kendi Yayını
- Buran, K.(2018) “ Okul Müdürlerinin Ders Denetim Faaliyetlerinin Öğretimsel Liderlikler Bağlamında İncelenmesi” Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Cemaloğlu, N. (Editör) (2019). Veriye Dayalı Yönetim Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirtaş, A. (1991). Eğitimde Nitelik: Bugünü ve Geleceği İçinde: “Eğitimde Nitelik Geliştirme”, Kültür Koleji Müdürlüğü, İstanbul, s.28-29
- Doğan, E. (2021). “Okul Yönetiminde Veriye Dayalı Karar Verme Sürecinin Yönetici Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, Yayınlanmış Doktora Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Duykuluoğlu, A. (2022). “Eğitimde veriye dayalı yönetim uygulamalarının değerlendirilmesi” Yayınlanmış Doktora tezi, Gazi Üniversitesi
- Karageyik , F. (2015). “İlkokullar ve Ortaokullarda Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin Okul Verimliliğini Etkileyen Faktörlerle İlgili Görüşleri”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi.
- Konaklı, T. (2019). Veriye Dayalı Karar Verme ve Değişim. N. Cemaloğlu (Ed.). Veriye Dayalı Yönetim. (ss.167-201). Ankara: Pegem.
- Kuyumcu, M. (2007). İlköğretim Okullarında Okul Kültürü ve Takım Liderliği (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Mazlum, M. M. (2019). Yöneticilerin ve öğretmenlerin görüşlerine göre eğitim sisteminde kısır döngü. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, S. (2000). Eğitimde Örgütsel Yenileşme. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Parlak, B. (2011). Kamu Yönetiminde Yeni Vizyonlar, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/201586> adresinden ulaşılmıştır.
- Savaş, S., Topaloğlu, N., ve Yılmaz, M. (2012). Veri madenciliği ve Türkiye’deki uygulama örnekleri. İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 11(21), 1-23.

- Sözen, S. (2005). Teori ve Uygulamada Yeni Kamu Yönetimi, Seçkin Yayıncılık, Ankara
- Yenel, K. (2019). Veriye dayalı karar verme. N. Cemaloğlu (ed) Veri Kültürü Oluşturma. (ss.124-138). Ankara: Pegem.
- Yıldırım, A.,& Şimşek H. (2021). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin

Sosyal Girişimcilik Ve Gönüllülük

Emin KOÇ^{1*}, Mustafa ÇATALÇAM²,

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Girişimcilik ve Yenilikçilik Anabilim Dalı, Samsun

²Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Girişimcilik ve Yenilikçilik Anabilim Dalı, Samsun

¹<https://orcid.org/0009-0009-8095-2127>

²<https://orcid.org/0009-0001-6505-6932>

*mustafacatalcam@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8163808>

Derleme

Makale Tarihiçesi:

Geliş tarihi: 2023/05/18

Kabul tarihi: 2023/06/10

Online Yayınlanma: 2023/06/30

Anahtar Kelimeler

Girişimcilik

Toplum Hizmeti

Sosyal Girişimcilik

ÖZET

İnsanlar, imkanları kısıtlı nüfuslara yardım etmek, vahşi yaşamı korumak veya çevreyi korumak gibi çeşitli sosyal sorumluluk çalışmalarında gönüllü olabilirler. Ülkemizde geleneksel gönüllülük anlayışı her zaman köklü bir şekilde var olmuştur ve günümüzde gönüllülüğün çağdaş sivil toplum yapısına uygun olarak geliştirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Gönüllülüğün topluma sağladığı faydaların yanı sıra, gönüllülüğün kendisi de topluma çeşitli katkılar sağlamaktadır. Avrupa Toplulukları Komisyonu, gönüllülüğün sosyal katılım, aktif vatandaşlık, demokrasi, insan hakları ve dayanışma ilkelerinin yaygınlaşması açısından faydalarını ortaya koyan çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu makalede sosyal girişimcilik ve gönüllülük bu veriler bağlamında ele alınmaktadır.

Social Entrepreneurship And Volunteering

Reviews

Article History:

Received: 2023/05/18

Accept: 2023/06/10

Available online: 2023/06/30

Keywords:

Entrepreneurship

Community Service

Social Entrepreneurship

ABSTRACT

People can volunteer in a variety of social responsibility endeavors, such as helping underprivileged populations, safeguarding wildlife, or preserving the environment. In our nation, there has always been a deeply ingrained traditional sense of volunteering, and attempts are currently being made to enhance volunteering in accordance with the contemporary civil society structure. Along with the advantages that volunteering brings to society, volunteering itself makes several contributions to society. The Commission of the European Communities has performed studies that demonstrate the benefits of volunteering for social involvement, active citizenship, and the spread of democratic, human rights, and solidarity principles. Social entrepreneurship and volunteerism are discussed in this paper within the context of this data.

GİRİŞ

İnsanlık tarih boyunca sosyal bir yapı içinde var olmuştur. Avcı ve toplayıcı olarak insanlık, tarıma geçmeden önce temel görevlerini yerine getirmiştir. Varoluş biçimleri, insanlığın tarıma dayalı bir yaşam biçimine geçmesinden etkilendi. Bunun sonucunda insanlar köyler kurmaya ve yerleşik hayata geçmeye başladı. İnsanların gruplar halinde bir arada yaşamaya başlamasıyla sosyal yapı ve ekonomik hayat değişti. Küresel ekonomi tarihinin en önemli dönüm noktalarından biri bu geçiş süreci olmuştur (Karadeniz, 2018). Sanayi devrimi, küresel ekonomi için bir başka kırılma noktasını daha beraberinde getirmiştir. Birinci sanayi devrimine mekanik üretim, ikincisine 20. yüzyılın başında seri üretim, üçüncüsüne 1970'ten sonra bilgi teknolojilerinin üretim sürecine entegrasyonu damgasını vurmuştur. Dördüncü ve en son sanayi devrimi ise Endüstri 4.0 olarak bilinmekte ve üretim sektöründe otonom

makinelerin kullanılması ve siber sistemler ile gerçek üretim araçlarının birbirine bağlanması ile karakterize edilmektedir. Görüldüğü üzere, küresel ekonomik yapıda çeşitli değişiklikler olmuştur. Ekonomik sistem bu değişimleri yaşarken önemi artan ve ekonomik kalkınmadaki işlevi genişleyen bileşen ise "girişimcilik" olmuştur. Tarihin başlangıcından bu yana, bireylerin ve toplulukların temel gereksinimlerini karşılamak ve yaşam biçimlerini sürdürmek için gerçekleştirdikleri tüm eylemlerin girişimcilik bilincini ortaya koyduğu söylenebilir. Girişimcilik, ekonomi teorilerinde geleneksel üretim faktörleri olan emek, sermaye ve doğal kaynakların arasına katılan dördüncü üretim faktörü olarak anılmaya başlanmıştır (Aktaş, 2020). Özetle girişimcilik; emek, sermaye ve kaynakları yeni bir kavramla birleştirerek, hesaplanmış riskler olarak ve üretim sürecini günlük hayata entegre ederek mevcut bir durumu daha iyi hale getirmeye çalışma eylemidir.

Ulusal ekonomilerin büyümesi girişimcilikten önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu durumda, ulusal hükümetler girişimciliği desteklemek ve teşvik etmek için çeşitli stratejiler kullanmaktadır. “Türkiye’de de özellikle KOSGEB’in girişimcilik destek programı başta olmak üzere, Avrupa Birliği’nin girişimci destek fonları, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), TÜBİTAK, Teknoparklar, Teknokentler, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı ve Tekno Girişim gibi farklı kurum ve kuruluşlar çeşitli yollarla girişimcilere destekler sağlamaktadırlar” (İşbilir ve Türkmen, 2015;19).

İnsanlar, imkanları kısıtlı nüfuslara yardım etmek, hayvanlarla ilgilenmek veya çevreyi korumak gibi çeşitli sosyal sorumluluk alanlarında gönüllü olabilirler. Türkiye’de gönüllülük köklü ve uzun bir geçmişe sahiptir. Halihazırda gönüllülüğün sivil toplumun mevcut çerçevesine uygun olarak geliştirilmesi için girişimlerde bulunmaktadır. Türkiye’deki sivil toplum kuruluşu (STK) tanımları diğer ülkelerdekinden farklıdır. Toplumsal refah için sorumluluk üstlenen ve kamu otoriteleri ile vatandaşlar arasında bir kanal görevi gören organizasyonel yapılar Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi (ESC) tarafından STK olarak kabul edilmektedir. Türkiye’de STK’lar dernekler, vakıflar, meslek odaları, kooperatifler, sendikalar ve federasyonlar olarak tanınmaktadır. Topluluklar vizyon ve hedefleri doğrultusunda bir araya gelerek STK’ları oluşturmaktadır. Gönüllülük STK’lar tarafından sivil ve sosyal hale getirilir. Gönüllüler sivil toplumun gelişimi için vazgeçilmezdir (Kartal, 2018).

Gönüllülüğün topluma getirdiği avantajların yanı sıra toplum üzerinde de birçok olumlu etkisi vardır. Avrupa Toplulukları Komisyonu tarafından yapılan çalışmalara göre gönüllülük, aktif vatandaşlık, sosyal katılım ve demokrasi gibi ideallerin yanı sıra insan hakları ve dayanışma gibi değerlerin yaygınlaştırılmasında iyi bir etkiye sahiptir. Gönüllülüğün, özellikle

gençlik döneminde, gençlerin kişiliklerini, yeteneklerini ve yeterliliklerini geliştirmelerini sağlayan yaygın bir öğrenme süreci olması nedeniyle hem gençlere hem de topluma fayda sağladığı keşfedilmiştir. Gençlik gönüllülüğü, genel olarak toplumun ilerlemesine yapılan bir yatırım olarak değerlendirilmektedir (OECD, 2018).

Kişilerin gönüllü katılım konusundaki davranışları çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Bunlar arasında kişinin çocukluğundan itibaren birlikte büyüdüğü ailesi, çevresi ve arkadaşlarının sosyal sorumluluk faaliyetlerinde bulunup bulunmaması, bu konudaki tutumu, medeni durumu, çocuk sahibi olup olmaması, eğitim düzeyi vb. yer almaktadır. Gönüllü davranışı, kişilik faktörlerinin yanı sıra gönüllülerin gönüllü olmayanlara göre daha yenilikçi ve açık fikirli olmalarından da etkilenmektedir. Gönüllülük için dışsal motivasyonlar arasında başkalarına yardım etme ve yeni insanlarla tanışma konusunda iyi hissetmek yer alırken, içsel motivasyonlar arasında özverili olma, toplumsal gereklilikler ve dini ilkeler yer almaktadır (Salam, 2015).

Araştırmacılar, insanların özsaygılarını artırmak ve kişisel gelişim gibi kendi seçtikleri nedenlerle gönüllü olduklarını ve uzun süre gönüllü olarak kaldıklarını keşfetmişlerdir. Gönüllü katılımın devamını etkileyen en önemli unsurlardan biri, bireylerin gönüllü oldukları kuruluşlarda aidiyet ve topluluk duygusu geliştirmeleridir. İnsanların başkalarına yardım etmek için yaptıkları eylemler gönüllülük olarak bilinir, ancak bu durum gönüllünün kişisel faydalar elde etmesini engellemez. Hem gönüllü hem de faydalanıcı, başkalarına ulaşmaktan ve yardım sağlamaktan kazançlı çıkmaktadır.

Gönüllülüğün katılımcıların sivil katılımını, fiziksel ve zihinsel refahını, antisosyal davranışlarını ve mesleki başarılarını nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Gönüllüler, toplumda demokrasinin gelişmesine tartışmasız katkıda bulunan sivil toplum gruplarının varlığını sürdürmesi için çok önemlidir. Gönüllülerin sivil toplum kuruluşlarına katılımı ve bu kuruluşlarda çeşitli görevleri yerine getirirken hoşgörü ve saygı kültürünü korumaları, insanların yurttaşlık sorumlulukları hakkındaki bilgilerini ve duyarlılıklarını artırmakta ve iyi yurttaşlar olarak gelişimlerine yardımcı olmaktadır. Gönüllülüğün, daha fazla sosyal entegrasyon ve dış sosyal destek sağlayarak gönüllülerin fiziksel ve ruhsal sağlığını iyileştirdiği gösterilmiştir. Ayrıca gönüllülüğün yarattığı sosyal kontrol mekanizması, gönüllülerin antisosyal davranışlarda bulunmasını engellemektedir (Kartal, 2018: 38). Örneğin gönüllülük, sosyal ağlarını genişleterek insanların daha hızlı iş bulmalarına ve istihdam becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir. Her ne kadar dikkate alınsa da, mesleki başarıyı nasıl etkileyeceğini kesin olarak bilmenin bir yolu yoktur. Başarı ve gönüllülük arasındaki

ilişki, bireye ve gönüllülük sürecine bağlıdır.

Gönüllülük eylemi, sosyal ve kişisel yaşamda faydalı iyi işlevsel davranışları ifade eder. Motive edici faktörlerden de anlaşılacağı üzere, gönüllülük gönüllülerin sayısız manevi ihtiyacını karşılamakta ve bireye maddi fayda sağlamasa bile manevi gelişimlerini ilerletmektedir. Ayrıca, çok sayıda ülkede yapılan araştırmalar gönüllülüğün refah üzerindeki faydalı etkilerini ortaya koymuştur. Birçok farklı tanımı olan mutluluğun aksine, esenliğin kendi başına bir "şey" olmaktan ziyade "iyi duygular, bağlılık, olumlu ilişkiler, amaç ve başarıdan" oluşan bir "yapı" olduğunu açıkladı. Ruh sağlığını, kişinin kişisel ve sosyal yaşamında olumlu duyguların ve olumlu işleyişin varlığı olarak tanımlayarak iyi olma hali ile ruh sağlığı arasında bir bağlantı kurmuştur. Bu çalışma, toplumumuzda önemli bir rol oynayan gönüllülük ile insanların genel refahı arasındaki ilişkiye bakmanın çok önemli olduğunu göstermiştir.

GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI

Girişimcilik

Modern dünyada girişimcilik ve girişimcilik ilkeleri, bireylerin refah seviyesini yükseltmek için araştırma yapılan tüm alanlarda önemli bileşenler olarak kendini kabul ettirmiştir. Risk alma, buluşçuluk ve belirsizliğe karşı tolerans bu bağlamda girişimciliğin özellikleri olarak daha sık anılmaya başlanmıştır (Bozkurt, 2006). Korkmaz'a (2012) göre "yaratıcılık" ve "yenilikçilik" girişimciliğin temel bileşenleridir. Korkmaz'a (2012) göre girişimci, yenilikler geliştirebilen, risk alabilen, sermaye ve pazar arasında bağlantı kurabilen, yeni ürünler geliştirebilen, entelektüel sermaye ile iş yapabilen ve yaratıcı olabilen kişidir. Girişimcinin bir başka tanımında ise "arz ve talebi kontrol eden pazar arayışçıları" olduğu belirtilmekte ve girişimcilik, kaynakları ekonomik olarak harekete geçirme faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Girişimci, gerekli koşulları yaratarak üretilen mal ve hizmetleri taleple buluşturan kişidir. Tanımlardan, girişimci kişinin birlikte iyi işleyen çeşitli özelliklere sahip olduğu açıktır (Karadeniz, 2018). Buna ek olarak, zaman içinde ve çeşitli koşullarda girişimcinin işlevi değişmiştir.

Üretim süreci geçmişten günümüze önemli değişikliklere uğramıştır. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişle birlikte, emek, sermaye ve kaynakları içeren üretim faktörlerine "bilgi" unsuru da eklenmiştir. Üretim sürecinin değişen doğası nedeniyle girişimciler artık daha büyük bir rol oynamaktadır. Girişimci, üretim-piyasa dengesini kurabilmek için tüm bu üretim unsurlarını harmanlayıp organize edebilen kişiye dönüşmüştür.

Ren ve Biçkes (2011) tarafından "altın yakalı çalışanlar" bilgi toplumunda öne çıkan, sahip olduğu bilgiyi kullanabilen, kendisine ve çevresine değer katabilen, kendisini sürekli güncelleyebilen, kurum içinde statü ve kariyer açısından önemli rollere sahip kişiler olarak tanımlanmıştır. Bir girişimcinin beyaz yakalı çalışanlardan daha önemli ve yüksek bir pozisyona sahip olduğunu belirtmişlerdir. Ren ve Biçkes'e (2011) göre girişimci, ekonomik büyüme süreçlerinin tüm aşamalarına katılan, ekonomik kalkınmayı destekleyen ve ekonomik kalkınmayı mevcut durumun ötesine taşıyan kişidir. Girişimciye ilişkin çok sayıda farklı kavramsallaştırma bulunmaktadır.

Girişimcilik, girişimciyi en iyi tanımlayan kavramlardan biridir. Dünya tarihinde sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde girişimcilik ön plana çıkmaya başlamıştır. Geçmişten günümüze birçok akademisyen girişimciliği bu çerçevede tanımlamaya çalışmıştır. "Kaynakları harekete geçirme ve ekonomik olarak harekete geçirme faaliyeti" olarak tanımlanmaktadır. Biçkes ve Ren (2011) girişimciliği, risklerle başa çıkabilme, firmaya değer katabilme, yeniliklere açık olabilme ve işletmede fark yaratabilme becerisi olarak nitelendirmektedir. Girişimcilik, "potansiyel risklere ve zorluklara rağmen yeni ürünler, yöntemler, teknolojiler, süreçler veya organizasyonlar geliştirmek için çaba gösterme süreci" olarak tanımlanmakta ve günümüzün yoğun rekabet ortamında ayakta kalmanın ve geleceği yakalamanın temel dinamiklerinden biri olarak görülmektedir (Özçelik, 2017). Girişimcilik süreci, girişimcinin değer yaratmak amacıyla bir fırsatı tanımlamasını, analiz etmesini ve bundan yararlanmak için gerekli çabayı göstermesini gerektirir. Özgün düşünce ve yenilik üretme kapasiteleri, girişimci insanları en çok tanımlayan iki özelliktir. Girişimciler yaratıcı düşünebilir ve hayal güçlerini metodik yollarla kullanarak yenilik yapabilirler. Girişimcilik, genel olarak, fırsatları görme, yenilik yaratma ve yaratıcı fikirleri bir üretim sürecine etkili bir şekilde uygulama kapasitesidir (Karadeniz, 2018).

Girişimciliğin önemi, küreselleşme ve artan ekonomik rekabetin bir sonucu olarak artmıştır. Girişimciden talep edilen davranışlar da bu doğrultuda daha çeşitli hale gelmiştir. Girişimciler, olasılıkları görebilmeli, belirsizlikle başa çıkabilmeli, çeşitli üretim unsurlarını koordine edebilmeli ve toplumsal dönüşümü sağlayan şeylerden biri olmalıdır (Aktaş, 2020).

Günümüzdeki değişimler ve ekonomik gelişmeler girişimciliğin önemini artırmıştır. Ülkeler bu doğrultuda girişimcilere ihtiyaç duymaya başlamıştır. Girişimciler ve ekonomik kalkınma arasında olumlu bir ilişki kurulması, bu arzunun hissedilmesindeki en önemli unsurlardan biridir. Bu, girişimci kişinin çevresindeki fırsatları ve ihtiyaçları hızlı bir şekilde tespit etme ve o ortamı iyileştirecek eylemlerde bulunma yeteneğinden kaynaklanmaktadır.

Girişimci ruha sahip bir kişi aynı zamanda düşük performans gösteren bölgeleri geliştirip dönüştürerek son derece üretken hale getirebilir. Bu perspektiften bakıldığında, girişimcilik yeteneklerinin ülkemiz ve dünyanın geri kalanı için ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim kurumlarının bu şekilde yapılandırılmasıyla girişimcilik fikri ve uygulamaları müfredatta kendine yer bulmuştur (Akyürek, 2013). Girişimcilik becerilerinin eğitim programlarına dahil edilmesiyle birlikte bu yeteneklere sahip olmanın değeri bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Ulusal kalkınmanın hızlandırılması için girişimciliğin ve girişimci insanların geliştirilmesinin önemine dair artan bir farkındalık ortaya çıkmıştır. Çok uluslu şirketlerin yaratılmasının temelinde çoğu zaman girişimcilik arzusu yatmaktadır. Girişimci olmak için birçok farklı yeteneğin bir araya gelmesi gerekir. Girişimci bir kişi risk alabilmenin yanı sıra fırsatları fark edebilmeli ve değerlendirebilmelidir. Girişimci kişi aynı zamanda tüm bu süreçleri organize etme ve yenilikler geliştirme kapasitesine de sahiptir. Tüm bu bilgileri göz önünde bulunduran uluslar, ekonomik kalkınma süreçlerini yönlendirmek ve hızlandırmak için eğitimi bir araç olarak kullanma ihtiyacı hissetmiştir (Aktaş, 2020).

Birçok devlet eğitim sisteminin eğitim programlarının amacı, 21. yüzyıl yetkinliklerinin bir parçası olan girişimcilik becerilerine sahip bireyler yetiştirmektir. Geleneksel algı, girişimciliğin ekonomiyle ilgili bir davranış olduğu yönündedir. Ancak yirmi birinci yüzyılda eğitim programlarının hedefi öğrencileri girişimci olarak kariyere hazırlamaktır ve bu nedenle müfredatlarda bir beceri alanı olarak kendine yer edinmiştir (Akyürek, 2013). Girişimci olma becerisi yalnızca ekonomik bağlamda varlığını sürdürmekle kalmamış, aynı zamanda eğitim sürecine de girmiştir. Bu örnek, ekonomik büyüme ve eğitimdeki ilerlemenin nasıl birbirine bağlı süreçler olduğunu göstermektedir.

Girişimciliğin Önemi

Ekonomik büyüme girişimcilerin yeni istihdam olanakları yaratmasıyla, kalkınma ise gelir yaratılması sonucunda insanların refah seviyelerinin yükselmesiyle beslenir (Aydın, 2020). Girişimciliğin ekonomik kalkınmada oynadığı önemli rolün altını çizirken bu işin parametreleri içerisinde yerine getirdiği görevlere odaklanmak faydalı olacaktır. Girişimciler insan kaynakları, teknoloji ve bilgi gibi alanlarda yüksek düzeyde verimlilik yaratarak ekonomik kalkınmaya öncülük ederler. Sonuç olarak, yeni üretim yöntemleri ve mallar buluşçu ilerlemeler yoluyla üretilir ve ihraç edilir. Ayrıca, girişimcilik bir ülkede rekabetçi bir ortamı teşvik eder ve enflasyonu kontrol altına almaya yardımcı olur.

Wong ve diğerlerine (2005) göre girişimcilik "yenilikler getirerek, değişimi teşvik ederek, rekabeti tesis ederek ve rekabeti artırarak ekonomik performansa katkıda bulunur". Martin ve diğerlerine (2010) göre, "risk alabilen ve yeni işler yaratmak için kaynakları kullanabilen girişimciler" sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanması için gereklidir. Ulusların, değişen koşullara hızla uyum sağlayabilen ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunabilen girişimciler yaratma becerisi, ekonomik olarak ilerleyebilmeleri için çok önemlidir. Girişimciliğin istihdam, yenilikçilik ve kalkınma gibi işlevleri, bir girişimcinin önemini belirler (Karadeniz, 2018).

İcat, istihdam ve üretim ile girişimci, ulusun sürdürülebilir büyümesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Girişimciliğin toplum ve ulusal ekonomi üzerinde olumlu bir etkisi olduğu açıktır. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), girişimciliğin müfredata dahil edilmesine ve girişimcilik kültürünün genç yaşta aşılmasına, girişimciliği teşvik etmek için üniversite-sanayi işbirliğinin kullanılmasına, akademisyenlerin ve öğrencilerin Ar-Ge ve girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesine ve girişimciliğin sadece sanayi, hizmet ve ticaret sektörlerinde değil diğer sektörlerde de yaygınlaştırılmasına güçlü bir vurgu yapmaktadır. Ekonomi ve eğitim alanlarında girişimciliğe ve girişimcilik eğitime verilen önceliğin arttığını söylemek mümkündür.

Girişimciliğin Fonksiyonları

Sosyal ve ekonomik hayatın harekete geçirilebilmesi için girişimcilik hayati önem taşımaktadır. Girişimcilik sayesinde yeni kavramlar üretim sürecine entegre edilmekte, bu da üretimi artırmakta, yeni iş fırsatları yaratmakta ve değer üreten işletme türlerini çeşitlendirmektedir (Küçük, 2017). Farklı bir açıdan bakıldığında girişimcilik, sosyal yapıda yaratıcı veya devrimci bir süreci ateşleyen kilit unsur olarak görülebilir (Küçük, 2017). Görüldüğü üzere girişimcilik toplumsal yaşamda önemli bir rol oynamakta ve onu hem ekonomik hem de sosyal açıdan etkilemektedir. Girişimciliğin toplumsal yaşamın sosyal ve ekonomik gelişiminde oynadığı rollerin incelenmesi faydalı olacaktır. Bu bağlamda girişimcilerin yapması gerekenler ya yeni mal ve hizmetler yaratmak ya da var olanları geliştirmektir.

Yenilikçi üretim tekniklerinin yaratılması ve kullanılması.

sektör için yeni organizasyonlar yaratmak.

Birinin pazarını genişletmek.

Yeni hammadde ve ilgili malzeme kaynakları bulmak (Güney, 2015).

Girişimcilik çok çeşitli ekonomik amaçlara hizmet etse bile, uluslar ekonomik büyümelerini sürdürülebilir kılma, üretim mekanizmalarını etkin bir şekilde kullanma ve istihdam sektörlerini genişletme şansına sahiptir.

Girişimcilik ve Kültür

Bu bölümde kültür, girişimcilik kültürü ve bu üçü arasındaki etkileşim literatür ışığında incelenecektir. İçinde barındırdığı insanların yaşam tarzları, karar alma süreçleri ve kişilik özellikleri kültürden etkilenir. Ayrıca kültürün, içinde bulunduğu toplumdaki insanların çalışma, tüketme ve üretme biçimlerini de etkilediğini söylemek doğru olacaktır. Kültür, Türk Dil Kurumu sözlüğünde "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü" olarak tanımlanmaktadır. Girişimcileri içinde buldukları kültürden bağımsız olarak değerlendirmek mümkün olmayacaktır çünkü girişimci insanlar içinde yetiştikleri toplum anlamında maruz kaldıkları kültürün bir ürünüdür (Karadeniz, 2018).

Literatürdeki kültürel çalışmalar incelendiğinde, Hofstede'in (1983) modelinin teorik çerçevesinin yaygın olarak kabul gördüğü görülmektedir. Hofstede kültüre dört açıdan bakmaktadır. Bunlar güç mesafesi, erillik-dişillik, bireycilik-toplumculuk ve belirsizlikten kaçınmadır. Genel olarak, bu faktörler girişimciliği analiz etmek için kullanılır. Ayrıca, Arkan (2004) girişimciliği etkileyen aşağıdaki özellikleri sıralamıştır:

- Kültürel çerçeve
- Aile Yapısı
- Kurumsal tasarım
- Din faktörü.

Girişimciliğin çeşitli kültürel faktörlerden etkilenmesi nedeniyle, yüksek düzeyde bireycilik, düşük düzeyde kolektivizm, kısa güç mesafeleri ve erkek özelliklerinin baskın olduğu toplumlarda gelişebilmiştir. Her kültürün kendine özgü gelenekleri, tepkileri ve düşünme biçimleri vardır ve girişimcilik kültürü de bundan farklı değildir. Girişimci bir kültürde aile, medya, sosyal çevre ve eğitim kurumları bireyi yenilikçi, rekabetçi ve başarılı olması için etkiler. Açıkça görüldüğü üzere, girişimcilik ve kültür arasındaki ilişki karmaşık ve dinamiktir.

GİRİŞİMCİLİK İLE BAZI SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER

Toplumsal Cinsiyet ve Girişimcilik

Girişimciliğin ortaya çıkışı ve temeli din, siyaset, eğitim, sosyoekonomik koşullar, aile yapıları, etnik köken ve cinsiyet gibi kültürel faktörlerden güçlü bir şekilde etkilenmektedir.

Bir ülkenin ekonomisinin gelişmesi ve bu gelişmenin sürdürülebilir ve dengeli olması için kadın girişimciliğinin büyümesi çok önemlidir. Buna ek olarak, kadın girişimciliğinin büyümesi, kadınları işgücünden ve ekonomik hayatın diğer yönlerinden dışlayan geleneksel toplumsal cinsiyet normlarının yol açtığı sosyal adaletsizliklerin hafifletilmesine yardımcı olabilir. Gelişmiş ülkeler özellikle kadın girişimcileri desteklemiş ve kadınların etkisinden yararlanarak sürdürülebilir bir ekonomik büyümeyi teşvik etmede başarılı olmuşlardır. Gelişmekte olan ülkelerde ise durum tam tersidir. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin yol açtığı yanlış anlamalar ve kadın girişimciliğini tam olarak desteklemeyen bir toplum gibi faktörler nedeniyle, gelişmekte olan ülkelerdeki kadınlar girişimcilik süreciyle mücadele etmektedir (Aktaş, 2020).

Türkiye'nin de büyüyen bir ülke olduğu düşünüldüğünde, toplumsal cinsiyet ve iş dünyası arasındaki bağlantıyı keşfetmenin önemi daha da artmaktadır. Karadeniz (2018) tarafından hazırlanan Türkiye'de Girişimcilik ve Uluslararası Karşılaştırma raporuna göre, çalışan nüfus yaş aralığında, her 100 kadından 36'sı önümüzdeki üç yıl içinde girişimcilik faaliyetinde bulunmayı hedeflediğini belirtirken, bu oran her 100 erkekte yaklaşık %64'tür. Aynı araştırma, önümüzdeki üç yıl içinde kendi işini kurmayı planlayan erkeklerin oranının kadınlara kıyasla 1,8 kat daha fazla olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu gerçekler göz önünde bulundurulduğunda, kadınların girişimciliğe yönelik eğilimlerinin erkeklere kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir. Bu cinsiyet eşitsizliğinin çeşitli nedenleri olabilir. Kadınlar tarihsel olarak yaşamın her alanında erkeklerle birlikte zorluklarla mücadele etmiş, ancak ataerkil geleneksel fikirler nedeniyle cinsiyete dayalı roller ve görev dağılımında girişimcilik ve yönetim süreçlerinden men edilmiştir (Aktaş vd., 2018; 430). Bu sürecin, kadınları risk alma ve girişimcilik çabalarına katılma konusunda çekingen hale getirdiği düşünülmektedir. Karadeniz'in (2018) raporunda bu hipotezi destekleyen kanıtlar buluyoruz. Araştırma, risk alma eğilimleri açısından erkeklerin kadınlardan daha cesur olduğunu iddia etmektedir. Türkiye'de her 100 kadından 38,49'u başarısız olma korkusuyla yeni bir şey denemekten çekinirken, 29,79 erkek başarısız olma korkusuyla yeni bir şey denemekten çekinmektedir. Bu bulgular ışığında, girişimcilik potansiyelinin toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelenmesinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, ortaöğretim düzeyinde

girişimciliği toplumsal cinsiyet bağlamında inceleyen az sayıda çalışma olması nedeniyle, erken dönemde kadın ve erkek nüfusun girişimcilik potansiyelini toplumsal cinsiyet bağlamında karşılaştırmak ve MEB program geliştiricileri ile politika yapıcıların erken yıllarda kadın-erkek girişimciliğine yönelik önlemler almasını sağlamak için bu düzeyde girişimcilik alanında çalışmalar yapılması önem taşımaktadır (Küçük, 2017).

Yaş ile Girişimcilik

Yaş, girişimciliği etkileyen sayısız unsurdan sadece bir tanesidir. İnsanlar çalışmaya başladıklarında, 18 ila 25 yaşları arasında, ilk yetişkinlik evresindedirler. Bu süre zarfında ilk iş kurma deneyimlerini edinirler, sosyal becerilerini bir iş için kullanma pratiği yaparlar ve finansal bağımsızlıklarını elde etmeye çalışırlar. İnsanlar genellikle girişimcilik yolculuklarına bu dönemde başlarlar. Girişimciliği inceleyen çok sayıda araştırma, girişimcilik ile yaş arasında bir bağlantı bulmuştur. Örneğin, Karataş (2018) araştırmasında yaş ve girişimcilik arasında güçlü bir ilişki olduğunu bulmuştur. Karataş, 20'li yaşların başındaki kişilerin girişimci nüfusun çoğunluğunu oluşturduğunu iddia etmektedir. Ortaokulu bitirdikten sonra ilk yetişkinlik dönemine girecek olan öğrencilerin girişimcilik potansiyelini artırmak için, bu bağlamda girişimcilikle bağlantılı olabilecek özellikleri incelemek faydalı olacaktır.

Yaşanılan Yer ile Girişimcilik

Aıkęz (2017) meslek yüksekokulu ğrencilerinin girişimcilik davranışları üzerine yaptığı çalışmada, yaşanılan yerin girişimcilik üzerinde etkisi olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca, ilçe merkezinde yaşayanların uzak bölgelerde yaşayanlara göre daha girişimci olduğu sonucuna ulaşmıştır. Karataş'a (2018) göre, aile ikametghi il merkezinde olan katılımcılar, diğer yerleşim yerlerinde yaşayanlara göre daha yüksek girişimcilik düzeyine sahiptir. Bu anlamda, yerleşim birimleri ile girişimcilik arasında bir bağlantı olduğunu ve bu bağlantının büyük topluluklar için daha elverişli olduğunu söylemek mümkündür. İlgili araştırmanın niversite öğrencileri üzerinde yapılmış olması nedeniyle, ortaokul ğrencilerinin girişimcilik potansiyellerinin ikamet edilen yerleşim birimi bağlamında incelenmesinin de literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Küçük, 2017).

Lise Türü ile Girişimcilik

Ortaokul ğrencileriyle yaptığı çalışmada ise girişimcilik miktarı ile lise türü arasında bir bağlantı olmadığını iddia etmiştir. Karataş (2018), niversite öğrencilerinden oluşan bir rneklemi kapsayan çalışmasında, mezunların devam ettiği lise türü ile girişimcilik düzeyi arasında düz lise ile Anadolu lisesi arasında düz lise lehine anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşmıştır. Literatürde lise türü ve girişimcilik üzerine yapılan araştırmaların genellikle

üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Bu bağlamda, ortaokul öğrencilerinin lise tercihlerinin ve girişimcilik potansiyellerinin araştırılmasının hem literatüre hem de MEB'in girişimcilik eğitimi ve programı girişimlerine fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Meslek lisesi öğrencileri, devam ettikleri okul türü nedeniyle girişimciliğe en yakın öğrenci kitleleri arasında yer almaktadır. MEB'in 2019-2023 vizyonunda da mesleki eğitime verdiği değer açıkça görülmektedir. MEB bu doğrultuda mesleki eğitimi geliştirmeyi hedeflemektedir. Çalışmanın katılımcıları olan meslek lisesi öğrencilerinin girişimcilik potansiyelinin karakterize edilmesinin bu araştırmaları ilerleteceği öngörülmektedir (Özçelik, 2017).

Girişimcilik ve Eğitim

İnsanların sahip olması gereken en önemli yeteneklerden biri girişimciliktir. Ülkeler, 21. yüzyılın küresel pazarında rekabet edebilmek için destekledikleri girişimci sayısını artırmalıdır. Girişimci olmak için gereken niteliklerden biri de yaratıcı düşünme, sorun çözme, risk alma, belirsizliğe tahammül etme ve yeni deneyimlere açık olma becerisidir. Girişimciliğin kilit bir güç mekanizması olduğunu gelişmiş ülkelerin ekonomik sistemlerini inceleyerek gösterebiliriz. Bu ortamda, gençlerin yenilik üretebilen ve istihdam yaratabilen girişimcilik içgüdüleri genişledikçe hem girişimcilerin sayısı hem de ulusların gelişmişlik derecesi artacaktır. Çoğu insan girişimcilik kavramının ekonomi bilimine ait olduğuna inanmaktadır (Küçük, 2017). Ancak günümüz dünyası girişimciliğe müfredatlarda da yer vermiş; öğrencileri girişimci insanlar olarak yetiştirmeyi hedeflemiş ve bu hedefe uygun olarak programlarda bir yetkinlik alanı olarak kendine yer edinmiştir. Girişimcilik becerilerinin ve tanımlarının MEB derslerindeki yeri bir sonraki bölümde tartışılacaktır. "MEB girişimci insan için "Girişimci insan olgusu, ekonomik değerlerin yaratılmasında en temel üretim değişkenlerinden biridir. Girişimci, insanlardaki karşılanmamış ihtiyaçları sürekli fark eden, yeni talepler geliştiren, talepteki değişimleri hızla fark eden ve gerekli düzenlemeleri yapan, teknolojik gelişmeleri dikkate alarak kaynak toplayan ve yatırımları gerçekleştiren, rekabetten çekinmeyen, riski seven ve sorumluluk almaktan zevk alan kişidir (Özçelik, 2017).

Türkiye'de üniversiteye giriş sınavını kazanan lise öğrencilerinin dörtte birinin mezun olduğu düşünüldüğünde, girişimcilik dersinin önemi daha iyi anlaşılacaktır. MEB, ortaokul öğrencilerine girişimcilik becerileri kazandırmanın değerinin altını çizmiştir. Ortaöğretim girişimcilik dersi müfredatına bakmanın bu yaklaşıma yardımcı olacağı düşünülmektedir (Küçük, 2017).

MEB ortaöğretim girişimcilik müfredatı incelendiğinde, öğrencilerin girişimcilik becerilerini öğrenme çabalarının ticari girişimciliğe güçlü bir vurgu yaptığı görülmektedir. Ortaöğretim kurumları sosyal girişimciliğe odaklanmak yerine ticari girişimciliği öğretmelidir. Çünkü ortaokuldan yüksek okula geçemeyen öğrenciler eğitim yolculuklarının sadece yarısını tamamlamış oluyor. Bu noktadan sonra sadece iş arayanlar değil, istihdam edilmek isteyenler eğitim almalıdır (Özçelik, 2017).

Girişimcilik dersi, normal liselerin 10., 11. veya 12. sınıf düzeylerinden herhangi birinde haftada bir ders saatinde seçmeli olarak alınmak üzere tasarlanmıştır. Ayrıca, MEB (2009) okul yöneticilerine girişimcilik dersini öncelikle 10. ve 11. sınıf öğrencilerine vermelerini tavsiye etmiştir. Öneride, "Bu dersin 9. sınıflar için çok erken olduğu ve 12. sınıfların daha çok yükseköğretime geçiş sınavlarına odaklandığı düşünülmektedir" denmektedir. Ortaöğretim Girişimcilik Dersi programının öğrencilere kazandırmayı amaçladığı beceriler şunlardır (Özçelik, 2017):

1. Temel bir ekonomi anlayışına sahip olmak,
2. Girişimciliğin toplumdaki ve ekonomideki işlevini tanımak,
3. İnovasyon ve araştırmanın öneminin farkına varmak,
4. Girişimciliğin temel fikirlerini anlamak.
5. Çeşitli girişimcilik biçimlerini tanımlamak.
6. Bir iş kurarken kaynakların nasıl birleştirileceğini bilir.
7. Girişimciliği teşvik eden unsurları tanımlayabilecektir,
8. Girişimciliğin özelliklerinin farkına varmak için kendi özelliklerini girişimcilerin özellikleriyle karşılaştırmak,
9. Girişimci adayları için mevcut olan ticari beklentilerin bilincinde olmak,
10. Bir iş fikrinden bir proje yaratma sürecindeki adımları tanımak.
11. Bir firma kurmanın ve bir iş stratejisi oluşturmanın temel aşamalarına aşina olmak,
12. Kendi işini kurmanın yararları ve sakıncaları hakkında bilgi sahibi olmak,
13. Etik, yasal ve sosyal açıdan daha sorumlu olmak
14. İş fikrini, kategorilerini ve amaçlarını anlamak,
15. Girişimcilere yardımcı olan kurum ve grupları takdir edin,

16. Atatürk'ün girişimci niteliklerini tanımak.

MEB'in ortaöğretim girişimcilik dersi öğretim programının amaçlar bölümü değerlendirildiğinde daha çok teorik temelli amaçların yer aldığı görülmektedir. Ancak programın uygulama esaslarına bakıldığında MEB'in öğrencilerde girişimcilik ruhunu geliştirmeyi de amaçladığı söylenebilir. Girişimcilik, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasının temel itici güçlerinden biri olarak görüldüğünden, MEB'in bu alanda yüksek beklentileri vardır. Tüm bunlara ek olarak, girişimcilik dersinin kazanımları incelendiğinde programın uygulama aşamasına yönelik kazanımlarının da göz önünde bulundurulduğu görülüyor (Küçük, 2017).

MEB ortaöğretim girişimcilik dersinin hem hedeflerinin hem de kazanımlarının değerlendirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Girişimcilik dersinde toplam 5 modül ve 48 kazanım bulunmaktadır. Aşağıda girişimcilik dersine ait üniteler ve kazanım sayıları yer almaktadır:

Girişimcilik: Değeri ve Önemi - Toplamda 9 sonuç vardı: Başarılı girişimcilerin 9 özelliği. Kazanımlar 7 Bir Fikri Projeye ve Yatırıma Dönüştürme Toplam kazanım sayısı: 10 İşletme Türleri ve Fonksiyonları, Kazanımlar: 11 Girişimcilikte Yenilikler ve Genç Girişimcilere Tavsiyeler - Toplam 9 sonuç elde edilmiştir.

Bu ünite ve kazanımlara ek olarak, girişimcilik dersi müfredatında her bir üniteye kaç ders saati ayrılması gerektiği de belirtilmiştir. Girişimcilik dersi öğretim programında "Girişimcilik ve Girişimciliğin Önemi", "Girişimcilerin ve Başarılı Girişimcilerin Özellikleri", "İş Fikrinin Projeye ve Yatırıma Dönüştürülmesi", "İşletmelerin İşlevleri ve İşletme Türleri" ve "Girişimcilik Alanındaki Gelişmeler" ünitelerine sırasıyla dokuz ders saati, dört ders saati, sekiz ders saati ve dört ders saati ayrılması gerektiği belirtilmektedir.

Girişimcilik dersleri dışındaki diğer eğitim programları bağlamında da girişimcilik becerilerinin kazandırılması amaçlanmaktadır. Yaşam bilimleri müfredatı girişimcilik becerilerini içeren derslerden biridir. "Programın temel yaşam becerileri bölümünde artık girişimcilik de yer alıyor" (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na göre öğrencilere kazandırılması gereken 27 yetenekten biri de girişimciliktir (MEB, 2018). Programın kazanımlarına bakıldığında, programın girişimcilik becerilerine ilişkin içerik barındırdığı açıkça görülmektedir. "Üretim, Tüketim ve Dağıtım" ünitesinin kazanımları üzerinden yapılan bir değerlendirmeye göre, öğrencilere girişimcilik becerilerini kazandırmak için aşağıdaki kazanımlar programda yer almaktadır.

Türkiye'nin coğrafi özelliklerini hesaba katarak yatırım ve pazarlama proje önerileri oluşturur, üretim, tüketim ve dağıtım için yeni konseptler oluşturmak üzere işbirliği yapar (MEB, 2018).

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi'nde "inisiyatif alma ve girişimcilik" 8 yetkinlik alanından biri olarak yer almaktadır. "İnisiyatif alma ve girişimcilik", kişilerin yerel ve küresel bağlamda akademik, sosyal ve iş hayatı gibi alanlarda ihtiyaç duyacağı temel beceriler grubunda yer almaktadır (MEB, 2018). Ayrıca, "inisiyatif alma ve girişimcilik" tüm ders müfredatlarında yer alan sekiz temel yetkinlik alanından biridir. Görüldüğü üzere, Milli Eğitim Bakanlığı genel stratejisinde girişimcilik becerilerine yüksek bir değer atfetmektedir.

MEB, hayat boyu öğrenme stratejisini özetleyen belgesinde girişimcilik konusunu da ele almaktadır. AB Eğitim Bakanlıkları ile uyumlu olarak, "girişimcilik ruhunun geliştirilmesi" bu strateji belgesinde alt hedeflerden biri olarak listelenmiştir. Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığının 2019-2023 Stratejik Planı'nda da "girişimcilik" temel amaçlardan biri olarak yer almaktadır (MEB, 2019). Bu açıdan bakıldığında, MEB'in stratejik hedeflerinde girişimciliğin değerine daha fazla vurgu yapıldığı söylenebilir. Henüz gelişme aşamasında olan ülkemiz, girişimci kişiliğe sahip insanlar yetiştirmediği takdirde etkin bir ekonomik kalkınma sürecine giremeyecektir. Bu bağlamda ulusların ekonomik gelişmişlik ve refah düzeylerini artırmak için girişimci insanlara ihtiyaç duyacakları söylenebilir. Eğitim politikalarında, programlarında ve hedeflerinde girişimciliğe öncelik verilmesinin bu açıdan faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anne-Baba Tutumları ve Girişimcilik

Çocuğun ailesi onun ilk sosyal çevresidir. Çocuğun kişilik gelişimi, ailenin çocuğun yetiştirilmesine ilişkin görüşlerinden etkilenir. Bir kişinin doğduğu ve geliştiği ortamın özellikleri, çevresindekilerle kurduğu ilişkiler ve yaşadığı deneyimler, gelişimini farklı şekillerde etkiler. Sezer'e (2010) göre çevre, "bireyin gelişimini olumlu yönde destekleyebileceği gibi, olumsuz çevresel faktörler tarafından çeşitli şekillerde olumsuz yönde de engellenebilir" (Sezer, 2010). Çevreyle etkileşim sonucunda kişinin dünyaya ve kendisine bakışı oluşur (Sezer, 2010). Yaşanan ve yüzleşilen aile dinamikleri, gelecekteki davranışlar için bir temel oluşturabilir. "Ailenin çocuğa karşı tutumları ve aile yapısı, çocuğun kişilik gelişiminde çok önemli bir etkiye sahiptir." Bir çocuğun kişilik gelişiminde kilit faktörlerden birinin ailenin tutumu olduğu açıktır.

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik görüşleri ve davranışları, gençlerin ev içinde kişiliklerini nasıl geliştirdikleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Çocuklar ebeveynlerini izleyerek, taklit ederek ve onlardan öğrenerek büyürler. Kuşkusuz, ebeveynin çocuğun gelişimi

üzerindeki etkisi önemli bir faktördür. Ebeveynler çocukları için rol model görevi görür ve sergiledikleri tutumlarla sosyalleşme ve kişilik gelişimi sürecinden geçerken ilk şemalarını oluşturmalarına yardımcı olurlar. Ebeveyn tutumları, bir kişinin kişiliğini nasıl geliştirdiğinde önemli bir role sahip oldukları için birçok kategoriye ayrılır. Akkaya (2008) iyi ve olumsuz ebeveyn tutumları arasında bir ayrım yaparak ilkini "demokratik tutum", ikincisini ise "otoriter tutum", "koruyucu tutum", "hoşgörülü tutum", "tutarsız tutum", "reddedici tutum" ya da "boyun eğici tutum" olarak sınıflandırmıştır. Yılmaz (2000) Baumdrin'in sınıflandırmasını şu şekilde aktarmıştır: otoriter, demokratik ve izin verici. Görüldüğü gibi, ebeveyn tutumlarını sınıflandırmanın çeşitli yolları vardır. Lamborn ve arkadaşları (1991) tarafından oluşturulan ve Yılmaz (2000) tarafından Türkçeye çevrilen ebeveyn tutum ölçeğindeki "otoriter tutum", "demokratik tutum", "izin verici-ihmkar tutum" ve "izin verici-hoşgörülü tutum" sınıflandırması bu çalışmanın temelini oluşturmuştur.

Sözbilir (2017) girişimcilik üzerine yaptığı araştırmada girişimcilik potansiyelini birçok açıdan ele almıştır. Sözbilir (2017), girişimcilik potansiyelini incelemek için faktörlerden biri olarak "çocukluk dönemindeki aile tutumunu" kullanmıştır. Araştırması, ailenin yetiştirme sırasındaki tutumu ile girişimcilik kapasitesinin pozitif ve anlamlı bir şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir (Sözbilir, 2017). Biçkes ve Ren'in (2011) girişimcilik üzerine yaptığı çalışmanın bulgularına göre, yetiştirme tarzları girişimcilik potansiyeli ile olumlu ve anlamlı bir bağlantıya sahiptir (Biçkes ve Ren, 2011). Yenilikçi düşünme, ebeveyn tutumlarıyla bağlantılı bir diğer özelliktir. Çalışma, yaratıcı düşünme ile çocukların özerkliğini destekleyen ebeveyn görüşleri arasında bir bağlantı bulmuştur. Yenilikçi düşünme, daha önce de belirtildiği gibi, girişimci özelliklerinden biridir. Yapılan çalışmalar ışığında girişimcilik becerileri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin araştırılması hayati önem taşımaktadır.

SOSYAL GİRİŞİMCİLİK

Sosyal girişimcilik, zor sosyal sorunları yeni yollarla ele alır. Sosyal girişimcilik, sorun çözme ve sosyal inovasyona vurgu yaparak kamu, ticari ve kâr amacı gütmeyen sektörler arasındaki sınırları bulanıklaştırmaktadır (Yaşar, 2017: 65).

Sosyal girişimcilik faaliyetleri, yeni ve benzersiz bir şey üretme kabiliyetleriyle mevcut girişimlerden ve uygulamalardan ayrılır. Sosyal girişimciliğin temel motivasyonu, ele alınan sosyal sorundur ve bu sorunu ele almak için gereken kaynakları harekete geçirmek üzere bir sosyal şirket kurulmalıdır (Taş, Küçükoğlu ve Özcan, 2016: 43).

Literatürdeki sosyal girişimcilik tanımları dört temel noktaya odaklanmaktadır: sosyal girişimcilerin özellikleri, faaliyet alanları, kullandıkları kaynaklar ve yöntemler ile amaçları. Dacin ve diğerlerine göre "sosyal girişimcilerin misyonu" formülasyonları sosyal girişimciliği tanımlamak için en iyisidir (Bozkurt, Ercan ve Yurt, 2018: 77).

Ekonomik Değerler ile Sosyal Değerler Dengesi Olarak Sosyal Girişimcilik

- Sosyal değer; kalıcılık, öğrenme, cesaret ve hesap verebilirlik anlamına gelir. Sosyal girişimcilik, ekonomik girişimcilikten farklı olarak sosyal ideallere sahiptir. Bu ortamda tüm sosyal girişimler sosyal değere sahiptir (Kartal, 2018: 12).
- Sosyal değer yaratma, ekonomik olarak dezavantajlı kişiler için para üretmek veya dünyanın yoksulluk çeken bölgelerine tıbbi malzeme ulaştırmak gibi sosyal sorunların üstesinden gelmeyi içerir ve inovasyon gerektirir. Sosyal değer yaratma, sosyal zorlukları çözmeyi içerir.
- Girişimcilerin sosyal ağları,
- Girişim başarısına adanmışlık
- İlk sermaye,
- Girişimciliğin kabulü,
- Girişim ekibi anlaşması, maaş-gönüllü oranı,
- Kâr amacı gütmeyen ve halka açık şirketlerin uzun vadeli oluşumu
- Pazarda test edilmiş hizmet,
- Girişimcilerin yönetim deneyimi.

Aracı Bir Güç Olarak Görülen Sosyal Girişimcilik

Sosyal girişimcilik ihtiyaçları ve zorlukları ele alır. Sosyal barışı baltalayan mevcut sosyal sorunların üstesinden gelme ve yeni fırsatlar arama çabalarından gelişirler (Kılıç Kırılmaz, 2014: 58).

Sosyal girişimcilik ticari işlerden farklıdır. Sosyal girişimcilik sosyal zorluklara ve sosyal fayda yaratmaya odaklanır. Sosyal girişimcilik fırsatları ticari fırsatlardan farklı olarak keşfedilir, ortaya çıkar ve kullanılır (Kılıç Kırılmaz, 2014: 33). Sosyal girişimciliğin sosyal bir bağlamı ve öncülü vardır, bu nedenle sosyal ve kurumsal engellerle karşılaşabilir (İrengün, 2014: 70).

Sosyal girişimcilik, kalıcı sosyal değişim üretmek için yeni fırsatların, yöntemlerin ve kaynakların keşfedilmesiyle başlar. Sosyal girişimcilik fırsatları ekonomik değeri maksimize etmez; sosyal sorunları çözmeye odaklanır (İrengün, 2014: 66).

1. GÖNÜLLÜLÜK

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de sosyal girişimciliğin önemi ve işlevi giderek artmaktadır. Bu nedenle, Türkiye'de sosyal girişimcilik vakalarının her geçen gün arttığını söylemek yanlış olmayacaktır. Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), ASHOKA, Schwab Vakfı ve Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM) gibi kuruluşların Türkiye'deki sosyal girişimcilik vakalarının artışına önemli katkıları olmuştur. Bu noktada Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu (KUSIF) tarafından yönetilen Türkiye Sosyal Girişim Ağı (TSGA) projesinden bahsetmek önemlidir. Girişim, Türkiye'nin mevcut sosyal girişimci ekosistemini bir araya getirerek ve ekonomik, sosyal ve çevresel sorunlara kalıcı çözümler bulan sosyal girişimcilerin sayısını artırarak Türkiye'de sosyal girişimciliğin büyümesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Proje kapsamında kurulan sosyal medya hesapları, Türkiye'deki güncel sosyal şirketler hakkında bilgi edinmek için de kullanılabilir (Kılıç, 2020: 33).

Ayrıca, aşağıdaki tabloda Türkiye'deki on sosyal girişim örneği yer almaktadır.

Tablo 5.1. Türkiye'de On Sosyal Girişimcilik Örneği

Sosyal Girişim	Sosyal Girişimci	Sosyal Girişimin Konusu /Amacı
Gelecek Daha Net Gençlik Platformu (GDN)	Mikado Danışmanlık	Gençlere yönelik mentörlük faaliyetleri yürütür. E-mentörlük, video grupları, Webinar ve online konferanslar üzerinden inovatif bilgilere sahip olanlarla bu bilgilere ihtiyaç duyanları buluşturur. Gençlerin kişisel ve profesyonel gelişimine katkı sağlar.
Toplum Gönüllüleri Vakfı	İbrahim Betil	Eğitim alanında faaliyet gösterir. Gençlerin sosyal girişimcilik özelliklerinin gelişmesine katkıda bulunur. Genç Gönüllülerin katılımıyla sosyal sorunların çözümüne yönelik projeler yürütür.
Uçan Süpürge	Halime Güner	Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalığın artırılmasına katkı sağlayan projeler yürütür. Türkiye'de kadınlara yönelik faaliyet gösteren organizasyonlar, kamu kurum ve kuruluşları ve Sivil Toplum Örgütleri arasındaki diyalogu artırır.
Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği	Victor Ananias	Ekolojik yaşam ve tarım ile ilgili faaliyetler yürütür. Ekolojik yaşam konusunda farkındalık oluşturmak adına sergiler, seminerler düzenler, projeler yürütür, yayım ve yayınlar yapar.
INOGAR	IDEMA, Habitat Derneği, Digi Guardians, Sanat Mahal ve İhtiyac Haritası	Türkiye'de girişimcilik ekosisteminin gelişmesi için kurulan bir kuluçka merkezidir. Kültür, sanat, teknoloji ve sürdürülebilir kalkınma gibi alanlarda faaliyet gösteren ticari işletmeleri, sosyal girişimcileri ve sivil toplum kuruluşlarının bir araya gelebilecekleri ve diyaloglarını geliştirebilecekleri faaliyetler yürüten sosyal kooperatiftir. Kuruluş, çeşitli projeler ve kira gelirleri ile kendi kaynaklarını oluşturup sürdürülebilirliğini sağlar

Anlatan Eller	Pelin Baykan	İşitme engelli bireylere eşit fırsatlar sunulmasına yönelik faaliyetler yürüten, dernek ve şirket olmak üzere iki yasal statü şemsiyesi altında oluşmuş hibrit bir modeldir. Şirketlere, bireylere ve gruplara yönelik Türkçe işaret dili dersleri düzenleyerek finansal kaynak oluşturur. Anlatan Eller, bir yandan işiten topluluk ile işitmeyen topluluk arasındaki eşitsizliğin ortadan kalkmasına katkıda bulunur bir yandan da öğretmenlere istihdam sağlar.
Teyit	Mehmet Atakan Foça	İnternet üzerinde yayılan bilgileri inceleyerek doğrulama yapan, dernek ve şirket olmak üzere iki yasal statü şemsiyesi altında oluşmuş, karma yapıda bir platformdur. Türkiye’de dijital okuryazarlığın gelişmesine katkıda bulunmayı ve sosyal medyada oluşan bilgi kirliliğini azaltmayı amaçlar. Teyit gelirini; hibeler, konuşmacı ücretleri, kullanıcı destekleri gibi kaynaklardan oluşturarak sürdürülebilirliğini sağlayarak internette “doğru bilgiye erişim” gibi toplumsal bir ihtiyaca cevap verir.
Açık Açık	İ. Renay Onur ve İttr Erhart	Türkiye’de bağışçılığın gelişmesine yönelik faaliyetler yürüten çevrimiçi bir platformdur. Bağışçılar ve Sivil toplum kuruluşları arasında güven tesis etmeyi amaçlar. Platforma üye olan sivil toplum kuruluşlarının, şeffaflığını artıran faaliyetler yürüterek, bağışlara erişimlerinde kolaylık sağlar. Hem şirket hem de dernek yasal statüsü olan girişim, finansal kaynaklarını üyelik ücretleri ve kurumsal bağışlar ile oluşturur.
Haydi Kızlar Okula Projesi	UNICEF	Eğitime destek faaliyetleri yürütür. Okullaşma seviyesinin düşük olduğu bölgelerde eğitim kalitesini artırmayı ve kız çocukların okula gitme oranı yükseltmeyi amaçlar.
Arama Kurtarma Derneği (AKUT)	Nasuh Mahruki	Arama ve Kurtarma faaliyetleri yürütür. Kriz öncesi dönemlerde eğitim faaliyetleri yürütürken kriz anında etkin ve hızlı arama kurtarma çalışmaları yürütür.

Kaynak: Ercan, 2016: 44-47; Kırmızı, 2016: 40-4.

Ayrıca aşağıda yer alan projeler Türkiye’de yürütülen kurumsal sosyal sorumluluk projeleri olarak adlandırılmakla beraber Kurumsal Sosyal Girişimcilik olarak da değerlendirilebilir (Kılıç, 2020):

- Tukcell (TOBB ve TOBB Kadın Girişimciler Kurulu işbirliğiyle) – Geleceği Yazan Kadınlar Projesi.
- CocaCola – Kız Kardeşim Projesi.
- Domestos – Hijyenik Tuvalet, Sağlıklı Gelecek Projesi.
- Finish – Yarının Suyu Projesi.

Bu projelere, Dees (1998b)"ın "sosyal değer yaratmayı hedefleyen her kişi/kurum sosyal girişimci adayıdır" ifadelerinden yola çıkılarak bakılırsa, bu firmaların kurumsal sosyal sorumlulukları gereği ihtiyaç sahiplerine bağış yapmak yerine, elde ettikleri ticari gelirlerin bir kısmı ile toplumsal problemlere sürdürülebilir çözümler üretip değer yaratmaları görece kurumsal sosyal girişimcilik olarak da değerlendirilebilir.

2. SONUÇ VE ÖNERİLER

Son küresel gelişmeler, sektörler arası işbirliği olmadan zorlukların üstesinden gelmeyi zorlaştırmıştır. Yerel, ulusal ve uluslararası zorluklar sektörler arası ve bazen de uluslararası işbirliğini gerektirmektedir. Sosyal girişimciler bu koşullar altında sorunları ele almalı ve ihtiyaçları karşılamalıdır. Sosyal girişimciliğe bu gözle bakılmalı ve farklı sektörlerden oyuncular sosyal, ekonomik, çevresel vb. kaygıların üstesinden gelmek için birlikte çalışmalıdır. Sosyal girişimcilik uyarlanabilir bir yapıya sahiptir. Sosyal girişimcilik kamu, kâr amacı gütmeyen ve özel kurum ve kuruluşlarda vurgulanmalıdır. Özel işletmelerin, şirket gelişimi ve sosyal sorun çözümleri için "kurumsal sosyal sorumluluk "un yanı sıra "kurumsal sosyal girişimcilik "i de benimsemeleri faydalı olacaktır. Sosyal girişimcilik eğitimi veren üniversitelerin sayısının artırılması da sosyal girişimciliğin büyümesini hızlandıracaktır. Türkiye'deki mevcut veya potansiyel kitlesel fonlama platformlarının "sosyal kitlesel fonlama" faaliyet kategorileri oluşturmaları ve sosyal girişimcilikle ilgili faaliyetlerinde "sosyal girişimcilik" ifadesini kullanmaları, sosyal kitlesel fonlama teriminin kavramsallaştırılmasına ve yaygınlaştırılmasına yardımcı olacaktır. Türkiye'deki kitlesel fonlama platformları görünürlüklerini artırırrsa, sosyal girişimciler de bunu daha fazla kullanacaktır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan ederler.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarları aralarında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, A. Türkoğlu, T., Tetik, S., 2017. Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özellikleri ile Girişimci Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin Araştırılması. *Journal of Yaşar University*, 12(45), 76-92.
- Aktaş, A. B., 2020. Hemşirelik Öğrencilerinin Girişimcilik Algısına Cinsiyet ve Diğer Faktörlerin Etkisi. *Journal of Academic Research in Nursing*, 6(1), 80-88.
- Akyürek, Ç., 2013. İlkokul öğretmenlerinin girişimcilik becerisine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi (yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Aydın, E., 2020. Girişimcilik Eğitimi Alan Üniversite Öğrencilerinin, Girişimci Kişilik Özellikleri ve Girişimcilik Eğilimleri Arasındaki İlişki; Batı Karadeniz Bölge Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama (doktora tezi), Karabük Üniversitesi.
- Bozkurt, Ö., 2006. Girişimcilik Eğiliminde Kişilik Özelliklerinin Önemi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(2), 93-11
- Bozkurt, Ö., Ercan, A., ve Yurt, İ. (2018). Bireysel Değerler İle Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi: Düzce Üniversitesi Örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 13 (1), 43-55.
- Güney, S., 2015. Girişimcilik: Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular, (2. Basım), Ankara: Siyasal Kitabevi
- İrengün, O., 2014. Beş Faktör Kişilik Kuramının Sosyal Girişimcilik Yönelimine Etkisi ve Bir Alan Araştırması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karadeniz, E.E., 2018. Türkiye’de Girişimcilik ve Uluslararası Karşılaştırma 2018 Global Entrepreneurship Monitor (GEM). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Yayınevi.
- Kartal, Ö. (2018). Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimi ve Yenilikçilik İle İlişkisi: Bir Alan Araştırması. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Kartal, Ö., 2018. Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimi ve Yenilikçilik İle İlişkisi: Bir Alan Araştırması. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Kılıç Kırılmaz, S., 2014. Sosyal Girişimcilik Boyutlarına Kuramsal Bir Bakış. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), 55-74.

- Kılıç, S., 2020. Kosgeb Girişimcilik Eğitimlerinin, Girişimci Adaylarının Girişimcilik Eğilimleri Üzerindeki Etkisinin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- Kırmızı, C., 2016. Sosyal Girişimcilik Odaklı Örgüt İklimi Oluşturma: Dumlupınar Üniversitesi'nde Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Korkmaz, O., 2012. Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Bülent Ecevit Üniversitesi Örneği. Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(2), 209-226.
- Küçük, O., 2017. Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi, (9. Basım), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Martin, M. A. G., Picazo, M. T. M., & Navarro, J. L. A., 2010. Entrepreneurship, Income Distribution and Economic Growth. International Entrepreneurship and Management Journal, 6(2), 131-141.
- Milli Eğitim Bakanlığı., 2019. 2019-2023 Stratejik Planı, 1-118, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- OECD, 2018. Youth stocktaking report. <http://www.oecd.org/gov/youth-stocktakingreport.htm> adresinden 14.12.2022 tarihinde alınmıştır.
- Özçelik, G., 2017. İç Girişimcilik Eğilimine İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamalarından Bakış. Maliye Finans Yazıları, (Özel Sayı) 133-154.
- Sezer, Ö., 2010. Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(1), 1-19.
- Taş, H. Y., Küçükoğlu, M., ve Özcan, S., 2016. Osmanlıdan Günümüze Sosyal Girişimcilik Örnekleri ve Topluma Kazandırdıkları. 2. Uluslararası Çin'den Adriyatik'e Sosyal Bilimler Kongresi Kongre Kitabı. 5-6-7 Mayıs. Payas / Hatay: İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Derneği Yayınları, 256-266.
- Türkmen, M. & İşbilir, U., 2014. Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinin Sosyo-Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 9(2), 18-28.
- Yaşar, F., 2017. Düzce İlinde Kadın Girişimcilik Profilinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.

Elektronik Belge Yönetim Sisteminde Yenilikçi Yaklaşımlar**Yaşar BALCI***

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SAMSUN

¹<https://orcid.org/0009-0006-2849-6820>* yasar.balci@omu.edu.tr<https://doi.org/10.5281/zenodo.8166637>**Araştırma Makalesi/Derleme****Makale Tarihiçesi:**

Geliş tarihi: 2023/04/30

Kabul tarihi: 2023/06/10

Online Yayınlanma: 2023/06/30

Anahtar Kelimeler

EBYS

Elektronik Belge

Belge Yönetim Sistemi

Yenilikçi Yaklaşımlar

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Elektronik Belge Yönetim Sistemleri ile kamu kurumu ve kamu niteliği taşıyan kurumlar içerisindeki bilgiyi doğru yönetim aşamalarının kurumlara sağlayacağı yararlar ile günümüze uyarlanan yasal düzenlemelerin kamu kurumu ve kamu kuruluşu niteliğine haiz kuruluşların belge yönetim sisteminde, kültüründe oluşturacağı değişmesi gerekeceklere dair farkındalık ortaya koymak ve kurum içerisinde EBYS yapılandırma aşamalarında kılavuzluk edecek yol haritası ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Günümüzde rekabetin gittikçe arttığı küreselleşen dünyada teknoloji alanında hızla yaşanan değişim dönüşüm çalışmaları ve e uygulamalar büyük bir hızla devam etmektedir. Dünyada yer alan gelişmiş devletlerle rekabet edebilir hale gelebilmek için bilgi ve belgeye kısa yollardan erişimin hızı ve önemi artmıştır. Bu nedenle dünyada e uygulamaların, önemi ortaya çıkmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kamu kurumu ve özel sektör kuruluşlarının internet ve bilgisayarlı yönetim süreçlerinde etkili bir şekilde kullanılmasında büyük bir fayda vardır. Elektronik Belge Yönetim Sistemleri (EBYS) kullandıkları için hem kurumlar ve özel sektör kuruluşları hem de vatandaşlar zamandan, yerden, çalışma ofislerine bağlı kalmadan işlemler yapabilecekler ve hizmetlerin maliyeti en aza indirgenmiş bir seviyede olacaktır. Literatür taraması yapılarak, özellikle yürürlükte kullanılmakta olan mevzuat incelenerek bir yol haritası oluşturmak kurum ve kuruluşlardaki EBYS'lerin özellikleri, çalışanlara katmış olduğu artı değerler ve iş görenlerin yaklaşımları gözden geçirilerek kurum içerisinde bir EBYS kullanıcısı olarak edinmiş olduğumuz bilgi ve birikimimizden yararlanılmıştır. Literatürde EBYS' ler ile ilgili detaylı birçok çalışmalar yer almaktadır. Küresel boyutta ortaya çıkan teknolojik gelişmeler tarihsel olarak dünyada ve Türkiye'de yazılım ve uygulama anlamında önemli ölçüde kökten değişimler yaratmıştır.

Türkiye'de geliştirilmekte olan e-yönetim sistemlerine kurumların kendilerini nasıl uydurması gerektiğine ait yeni çalışmalar ortaya koyulmamıştır. Her kurum kendi başına hareket ederek yazılımsal ve donanımsal bir şeyler ortaya koymak için uğraşmaktadır. Bu bakımdan geleneksel kurum ve kuruluşların yönetim anlayışı yerine yeni elektronik kamu yönetimi anlayışı benimsenmelidir.

Innovative Approaches In Electronic Document Management System**Research article/Reviews****Article History:**

Received: 2023/04/30

Accept: 2023/06/10

Available online: 2023/06/30

Keywords:

EBYS

Electronic Document

Document Management System

Innovative Approaches

ABSTRACT

The aim of this study is to raise awareness about the benefits that the correct management stages of the information within the public institution and public institutions with Electronic Document Management Systems will provide to the institutions and the legal regulations adapted to the present day will create in the document management system and culture of the institutions that have the nature of public institutions and public institutions, and to put forward a road map that will guide the EBYS structuring stages within the institution. Aims. Today, in the globalizing world where competition is increasing, the rapid change transformation studies and applications in the field of technology continue at a great pace. In order to become competitive with the developed states in the world, the speed and importance of short-track access to information and documents has increased. For this reason, the importance of e applications in the world has emerged. Information and communication technologies in the internet and computerized management processes of public institutions and private

Giriş

Elektronik devlet, sorunsuz işleyen bir kamu yönetimi iradesine malik olmak isteyen birçok ülkenin üzerinde durduğu güncel bir konudur. Ülkemizde 2008 yılından bu yana kullanılan E-Devlet, tüm kamu kuruluşları ve özel hizmet sektörlerine tek bir noktadan erişimi imkânı sağlayan büyük bir uygulamadır. E uygulamalar bilgi ve dijital teknolojileri kullanarak yurttaşlara, işletmeler ve kamu kurumlarına etkili ve performansa dayalı işlevsel bir şekilde kamu hizmetlerini sorunsuz olarak sunmayı amaçlamaktadır. Tüm bu sebeplerle kamu kurumlarındaki evrak ve belgelerin biran önce elektronik ortama aktarılması kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımızda durmaktadır. Türkiye’de 2013 yılından beri kamu kurumlarında belgeler; elektronik belge yönetim sistemleri üzerinden yazılmaya başlanmıştır. İşte bu sebeple, çok geniş bir elektronik bilgi, belge ve kayıt yönetim uygulamaları kullanımına geçen birçok kurum ve kuruluş, kurum içinde ve kurum dışında sistematik olarak oluşturulan bilgi ve belgeleri korunaklı bir şekilde kolaylıkla muhafaza ve idare etmektedir. Bu nedenle hizmet vermede verimlilik ve işlevlik bakımından, geleneksel yöntemleri kullanarak hizmet üretmeye çalışan kurumlara bakarak e uygulamaları kullananlar daha üst düzey bir hizmet arz etmektedirler. EBYS'nin verimli bir şekilde kullanılması, her kurumun ihtiyacıdır. Elektronik bu sistemler iş akış süreçlerini hızlandırarak kullanıcılara kolaylık sağlamaktadırlar. EBYS'nin verimli bir şekilde uygulanabilmesi için, bu sistemi kullananların sistemi kullanma niyetlerinin olması önem arz etmektedir.

Teknolojik ve dijitalleşme gelişmelerinin kurumlar ve işletmeler için önemi çok büyüktür. Kurum ve kuruluşlar böylelikle tek bir şemsiye altında istedikleri bilgiye ulaşılabilir, doğru ve fonksiyonel bir şekilde yönetebilir, birbirleriyle bir bütünün parçalarıymış gibi organize olarak ve birlikte kararlar alarak çalışabilirler. Bu sayede bilgi ve belge iyi analiz edilmek suretiyle maliyetler azaltılacak, verimlilik arttırılacak ve en önemlisi de kurumları rakipler karşısında güçlü kılacaktır.

Belge Kavramı Ve Belgenin Tarihi

Belge kavramını literatürde araştırdığımızda, farklı fakat birbirine yakın tanımlamalar yapıldığı görülmektedir. TDK (Türk Dil Kurumu) baktığımızda belgeyi tanımlarken, Bir olguya şahitlik yapan yazı, fotoğraf, resim, film vb, belge doküman olarak tanımlamaktadır.

Resmi bir belgede bulunması gereken bazı nitelikler ve kaideler bulunmaktadır. Bu nitelikler (Güven, 2007);

- Evrak kayıt numarası ve sayı numarasının bulunmalı,
- Yazının alıcısı olan kurum ve gönderen ilgililerin veya kuruluşların isminin yazılı olması,
- Belge konu başlığının bulunması,
- Evrakın düzenleme tarihinin yazılması,
- Başka bir evrak ile ilgili olduğunu veya ilişkili olduğunu veya ilişkili olduğu alanı gösteren "ilgi" kısmının bulunması,
- Belgeyi hazırlayan kişinin ya da makamın unvanı, adı ve soyadı bilgilerinin olması,
- Belgenin onayının istenildiği zaman alınması şeklindedir.

Yukarıda belirtilen nitelikler bir belgenin resmi nitelik taşıması için önemlidir (Manessa, Yudhoatmojo, Budi, 2019). Belgede yukarıdaki niteliklerden herhangi birinin olmaması halinde, bu belge resmi taşımayacaktır (Özdemirci, Savaş & Akdoğan, 2017).

Belgenin Tanımı

Bilgi çağımızda çok önemli ve stratejik bir güçtür ve iyi yönetilmeyi gerektirmektedir. Konjektürel rekabetin ve şiddetini her geçen gün artırdığı dünyada rekabette öne çıkabilmek için hızlı karar alma yetisine, karar yetisine sahip olmak için ise bilgi ve belge üstünlüğüne sahip olmak gereklidir. Bütün bu üstünlüklere sahip olabilmek için bilgi, belge ve bunların iyi ve organize bir şekilde yönetilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Belirli kurallar çerçevesinde üretilen, yasal işlemlerin yapılabilmesi amacıyla kişiler veya tüzel kişilikler tarafından oluşturulan, kime veya hangi kuruma ait olduğu belli olan, sonradan sahibine delil olarak kullanma hakkı veren, korunan, arşivlenebilen, ilgi, ilişki tutulabilen ve paylaşılabilen içeriği yazışma kuralları ile belirlenmiş şekilde yazılmış belirli bir düzeni olan, sistemli bir yapısı bulunan evraklara belge denir.

Belge Yönetimi Nedir?

Bilgi, doküman ve belge yönetimine dair yaklaşımlar her geçen gün iş dünyasında ihtiyacı git gide artan önemli disiplinlerdir. Özellikle elektronik iş akış süreçleri içerisinde iş akışı yönetimi, doküman yönetimi, e-posta yönetimi hizmetleri, data tabanlı yönetimi, muhteviyat ve web siteleri hizmetleri yönetimi yaklaşımları önemli çözüm yollarından bir kaçıdır. Bütün bu yollar belli bir ihtiyacı gidermek üzere yalnız ya da ayrı olarak çözüm üretebildiği gibi, bir bütünü oluşturan parçalar olarak tümleşik bir sistem içinde de çalıştırılabilmektedir (Odabaş, 2009: 69).

Belge yönetimi; belgelerin üretimi, organizasyonu, içerdiği bilgilere erişimi, güncel

hizmetlerin muhafaza altına alınarak ve tekrardan erişime açılmasına ilişkin uygulama ve yöntemler şeklinde tanımlanmaktadır (Afonso ve diğerleri, 2012).

Belge yönetim kavramı, kurum ve kuruluşlarda sürdürülen yazışmaları kayıt altına almak amacıyla üretilen, belge oluşturma aşamasından arşivleme düzenine kadar olan belge hayat bulma süreçleri içerisinde geçen bütün aşamalarda belgelerin tarihi, mali, hukuki ve yönetsel gerekçeler sebebiyle denetim altında tutmaya yönelik olarak dijital ve manuel uygulamalardan meydana gelen bir sistemli bir konudur (Yazıcı, 2012).

BY (Belge yönetimi) günün teknik ve bilimsel gelişmelerinden anlık olarak etkilenmektedir. Gelişen ve değişen teknolojiler yönetim alanında da kalıcı değişiklikler neden olmakta ve belge yönetimini etkilemektedir (Kaaki, Rayner ve Alshamrani, 2013). Kurum ve kuruluşlardaki belge ve bilgi akışının elektronik uygulama ortamlarında düzenlenmesi ve kullanılan yazılım sistemi üzerinden bu belge ve dijital bilgilerin anlık olarak ivedilikle yönetilmesini amaçlayan uygulama olarak da tanımlanabilmektedir.

Belge yönetimi kurum içerisinde ya da kurum dışında yazışmaları belirli kurallar çerçevesinde standartlaştırarak daha işlevsel ve yönetilebilir bir hale getirmeyi hedef almaktadır. Kurumlardaki belgelerin gerçekleştirilmiş veya gerçekleştirilmeye yönelik adımları belgelemesi nedeniyle arşivlenmesi, saklanması ve belirli bir süre zarfında belli bir düzende dosyalanması ve yönetilmesi gereklidir.

Belge yönetimi; tüzel kişiliklerde ve işletmelerde tertipli bir şekilde belgenin tasnifini arşivlenme zamanına dek geçen tüm aşamalarda bulunan evrakları standartlaştırılmış kurallar doğrultusunda düzenlenmesini ve kontrol altına alınmasını amaçlayan bir nizamdır (Sağlık Bakanlığı, 2014).

Hare (1997) doküman yönetimi manasını “kurumsal bilgilerin üretilmesinden kullanılmasına, kalıcı bir şekilde saklanmasından değerini yitirerek imha edilmesine kadar film, optik, disk veya kağıt şeklinde her çeşit fiziksel alandaki belgelerin, sistematik bir şekilde üretilmesi, düzenlenmesi, korunması ve erişimini içeren çalışmaların tamamı” şeklinde açıklamaktadır. Belge ve bilgilerin faal bir şekilde yönetimini sağlamak için pek çok uygulama geliştirilmesi, bu uygulamaların işlevsel olarak kullanılması ve devamlılığının sürdürülmesi kurum ve teşekküller için devasa faydalar sağlamaktadır (Manessa, Yudhoatmojo ve Budi, 2019). Kurum ve kuruluşlarda yönetim işlevinin yerine getirilebilmesi amacıyla gereken evrakların üretilmesi, kanunlarda ve mevzuatlarda belirtilen süreler boyunca muhafaza edilmesi, muhafaza edilmesi gereken belgelerin arşivlenmesi ve süresi biten gereksiz belgelerin imha edilmesi gerekmektedir (Özdemir, 2007). Belge yönetimi kavramı aşağıda maddeler halinde belirtilmiş olanlarla direkt olarak ilgilidir (Yusof & Chell, 1999).

•Belgenin oluşturulması, korunması ve imha edilmesine kadar olan tüm evrelerin yönetilmesi,

•Kurumların ihtiyaç duyduğu belgeleri bir araya getirmesi, kullanıcıların ihtiyaçlarına göre hizmetlerine sunması ve muhafazası,

• İspatlayıcı özelliği ya da yasal mevzuatlar gereği sebebiyle olan belgeleri, doğru, tam ve uygun olarak muhafaza etmesi,

• Belgelerin bilgi ve değer kaynağı olarak düşünülüp yönetilmesi,

• Kurumun ve belgenin bir tasarruf sağlıyor olması ve daha işlevsel yönetilmesi (Afonso ve diğerleri, 2012).

Belge Yönetimlerinin Tarihi Gelişim Süreci

İnsanlık tarihine ait ilk veriler Milattan Önce 5000' li yıllara ait Sümerler dönemi kil tabletleridir. Bahse konu tabletler gerek şekilsel, gerek kullanımı ve yapımı, gerekse içeriği açısından kendisine özgü sembol ve yapılara haizdir (Esen ve Büyük, 2014). Sümerlere ait ekonomi ile ilgili bu bilgiler kil tabletlere kayıt edilmekte ve bu tabletlerin muhafazasından papazlar sorumlu idiler. Eski çağlardaki bu tabletlerin yönetimi ve denetimi çok önemli olarak algılanmasa da bunların imal edilip korunması, bilginin ve belgenin uygarlığın gelişimindeki en mühim etkenlerde biridir (Penn, Pennix & Gow, 1994).

Arkeologlar ve tarihçilerin yaptıkları çalışmalar neticesinde ortaya koydukları insanlık tarihiyle birlikte başlayan belgeleme ve arşivleme sürecinin gelişimi sürecine baktığımızda günümüzdeki bilgi ve belge yönetimini kavrayabilmek adına faydalı olacaktır. Yazının icadı insanlığın gelişmesine hız kazandırdığı gibi, bilgi, belge ve tecrübelerin de tertipli bir şekilde kayıt altına almasını sağlamıştır. Oluşturulan materyallerin muhafaza edilmelerini, tüm faaliyetlerinin belirli sistematik bir düzene oturacak ilerleyişin önünü açmıştır. Bu sebeplerle sığındıkları yerlerin duvarlarına günlük yaşanmışlıkların anlatıldığı resimleri saymazsak, yazının keşfi kil tabletleri, kil tabletler ise arşiv kavramının oluşumunu ortaya çıkarmıştır. Yazının kayıt altına alınması amacıyla kil tabletler oluşturulmuş; yönetenlerin ve ticaretle meşgul olan kişilerin kayıt tutmak için kullandıkları materyaller olarak kullanılmıştır. M.O. (Milattan Önce) (5000) beş bin yıllarına ait Sümer toplumu ilk kamusal belge sayabileceğimiz kayıtları oluşturmuşlardır. Sümerler kavminde vergi, borçlar, iş kayıtları ve envanter gibi bilgi, belgeler özellikle Sümer ekonomik sistemini kontrol eden tapınak rahiplerince tutulurdu. Günümüzde ilkel olarak görünmekle birlikte bu kil tabletler Sümerler' in yaşamış oldukları dönem baz alındığında uygarlığın gelişimi için büyük bir ilerleme sayılır. Mısır'da yeni aristokrasi dönemi (M.Ö.1530–1050) yıllarında belgelerin ortaya konulması ve yönetilmesi

hayati bir devlet faaliyetini teşkil etmiştir. Aynı zamanda, Babil'deki belge yönetimi de Hammurabi (M.Ö. 1792 – 1750) ve Nebuşadnezzar (M.Ö. 630 – 562) 62 dönemlerinde önemli bir hükümet faaliyeti olarak tasvip edilirdi (Penn, Pennix, Morddel ve Smith, 1989:4).

1906 ve sonraki yıllarda gerçekleşen kazılarda Boğazköy (Hattuşaş)'ta M.Ö. 1800-1200 yıllarına kadar olan dönemde Hititlerin kanunları, savaşları, resmi anlaşmaları, kral yıllıkları ve birçok farklı belgenin koruma altına alındığı oldukça büyük bir devlet arşivine rastlanmıştır (Rukancı, 2000).

Mısır'da M.Ö. IV. yüzyılda çivi yazısıyla, o zamanın hariciye anlatım dili olan Akadça yazımı eserler bulunduğu tespit edilirken, yeni bir hükümet arşivi yine tarihi kazılar neticesinde ortaya çıkarılmıştır. Bir başka önemli bir medeniyetin temsilcisi olan Eski Yunan (Helen) imparatorluğu ve devamında Roma'da arşivlere, grapharrium, chartarium, tabularium ve tabularius adlarını vermişler ve belgeleri bu tapınaklarda saklamışlardır. Atina'da yapılan kazı çalışmalarında M.Ö. IV yüzyılda belgelerin saklandığı resmi bir arşivin varlığı ve Roma'da adı Aerarium olan devlet arşivi varlığı tespitinde bulunulmuştur (Binark, 1980:22).

Ortaçağ Avrupa'sındaki kayda değer bir hayati gelişim süreci ise arşiv özelliği taşıyan belgeler ve kütüphane malzemesi gösteren belgelerin ayrıştırılması, arşiv belgesi ve kütüphane materyali olarak iki farklı seçeneğin ortaya çıkmasıdır. Bundan sonra arşiv malzemeleri arşiv olarak tanımlanan yerlerde diğer materyallerden ayrı olarak tutulmaya başlanmıştır (İçimsoy, 1998:498). Avrupa'da Roma imparatorluğu Hristiyanlıktan önce hem sonra resmi evrakların meydana getirilmesi, gerek muhafazası edilmesi hususundaki çalışmalar feodal ve batı Avrupa'daki ulus milletler devir edilmiştir (Rukancı, 2000: 413; Posner, 1977: 67). Ortaçağda Avrupa'da en önemli gelişme arşiv özelliğine sahip belgeler ile kütüphanede muhafaza edilme özelliği gösteren belgelerin ayrıştırılması, kütüphane ve arşivlik iki farklı belgenin ortaya çıkmasıdır.

Matbaanın İcadı ve Belge Yönetim Süreci

İlk Çin'de keşif edilerek ortaya çıkan matbaa 15. yüzyılda Johannes Gutenberg ve bu onun Gutenberg matbaasını geliştirmesi sayesinde Avrupa'ya ayak basmadan önce Çin halkında devrim yaratmıştır. İlk defa matbaanın ne vakit ve kimler tarafından keşif edilmiş olduğu tam olarak bilinmemektedir. Fakat bilinen en eski basılı metinler Milattan Sonra (M.S.) ilk defa 1000 yıllarında Çin'de ortaya çıkmıştır.

Ortaçağ'da Avrupa'da belgelikler manastırlarda düzenlenirken, monarşik düzen kurallarının Avrupa'da uygulanmaya geçmesiyle beraber şehir ve devlet arşivleri yavaş yavaş şekillenmeye ve gelişmeye başlamıştır. İdari, yasal mevzuat ve mali belge ve evrakların

muhafaza altına alınması şeklinde gelişen arşivleme çalışma girişimleri, daha sonradan kurumların belgeye, ispata dayalı işlemleri daha da çağdaştırılarak sürdürülmüştür (Odabaş, 2005: 39; Higgs, 1998:186).

Avrupa’da Ortaçağ döneminde belgelerin muhafaza edilme işlemleri başlangıçta kilise ve belediyelerin kuruluşu ile aynı dönemde olmuştur. Arşivlenen belgelerinin korunması, muhafazası görevleri uzun yıllar boyunca Avrupa’da bulunan Katolik kiliseleri tarafından yerine getirilmiştir (Özdemirci, 1999). Kiliseler bu anlamda, yaşanan gelişmelerin ortaya çıktığı yerler olarak değerlendirilebilirler. İlk defa arşivler Ortaçağ döneminde Avrupa manastırlarında oluşturulmuş olup; daha sonra hükümet ve vilayet belgeliklerinin de olduğu fark edilmiştir.

Binlerce senelik Hıristiyan uygarlığından sonra Avrupa’da monarşi kaidelerinin hayata geçirilmesi ile devlet kurumlarına ait idari işlevler çoğalmış ve çeşitlenmiştir. Bütün bu gelişmeler neticesinde idari, mali ve yasal belgelerin muhafazası amacıyla depolar yapılmış ve dağıtılmış, belgeleme adımlarının uygulanabilmesi için kurumların standartlaşma çalışmaları gündeme getirilmiştir (Hare & McLeod, 1997).

Arşivleme işlemleri daha önceki yıllarda sadece idari işlemleri yürütmek amacıyla oluşturulmuş ve kamusal nitelikten daha çok krallık işlemlerinin düzenlenebilmesi ve sürdürülebilmesi amacıyla kullanılmaktaydı. 16. yüzyılda ilerleme gösteren monarşi sistemlerde merkezi otoriteyi sağlamak ve güçlendirmek amacıyla tüm ülkelerde adalet temelli yapılar oluşturmak, kazanılan hakları korumak, merkezi otoriteyi mutlak kılmak amacıyla belgeler üretilmiştir ve bu üretilen belgeler oluşturulan arşivlerde koruma altına alınmıştır. İtalya’da başlamış olan sanatsal ve bilimsel ilerleme anlamına gelen, Yeniden Doğuş (Rönesans) tarih yazarlar neticesinde ilk yazılı basma işleminin yapıldığı dönem olarak tasvip edilmektedir.

16. asırdan sonra ilerleme gösteren monarşiler özellikle 15. yüzyılda çok önemli olduğu fark edilen ve gittikçe artan matbaa yalnızca sanatsal ve bilimsel yazımlarda çoğalma göstermemiştir. Kâğıt ile birlikte matbaanın icat edilmesiyle birlikte kurumlar için belge üretimi ve dolayısıyla arşivlenecek belgeler için yeni düzenlemeler, yeni yenilikçi yaklaşımlar ortaya koyulmuştur Her gelişme ve değişim neden/sonuç ilişkisi çerçevesinde birbirlerine bağlı ve harekete geçirici olgular ve nedenler ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda Fransız İhtilali neticesinde Fransa hükümeti, tarihi veraseti olan belgelerin vebalini kabul etmiştir. “İhtilal süresince Fransa Bağımsız Yönetim sistemini kurmuş ve halkın hükümet arşivlerine erişim prensiplerini içeren bir bildiri hazırlamıştır” (Rukancı, 2000:415; Evans, 1988: 76).

Fransız İhtilali ile ortaya çıkan ulusal devlet anlayışı merkezi hükümetin daha da

kuvvetlenmesini sağlamıştır. Kuruluş ve kurumların haricinde kişilerin haklarının ve hürriyetlerin de muhafaza altına alınmış olduğu bir devlet yönetimi anlayışı benimsenmiştir. Fransız İhtilali ile ortaya çıkan bu olay devletlerin ve halkın yazılı evraklara vermiş oldukları değeri ve neticesinde belge üretimini çoğaltmıştır. 1794 yılında Fransa’da belgelerin bir merkezden güvenilir bir ortamda saklanması ve korunması kamu kurumlarında ve kuruluşlarında daha sonraları bir ortak arşiv çalışmalarının ortaya konulmasına yönelik plan ve programların geliştirilmesi için Fransa Ulusal Belgeliği kurulmuştur (archivesnationales.culture.gouv.fr, 2008). Daha sonraki yıllarda da bu arşiv çalışmaları diğer Avrupa ülkelerinde de etkilenecek milli arşivler kurulmuştur, 1789 yılından sonra halkın kullanımına ve araştırmaya kapalı olan bu arşivler, ihtilali gerçekleştirenler otoriteler tarafından halkın kullanımına ve araştırma yapmaya engelsiz bir hale getirmiştir (İçimsoy, 1998:498). Merkezden yönetim otoriter yapının güçlenmesiyle beraber kamu kurumu ve kuruluşların çalışmaları da belli kural ve kaideler içinde işlemeye başlamıştır. Kamu kurumlarındaki yenilikler kurumların belge üretiminde hızlı bir artış göstermiş ve artış gösteren bu belgelerin muhafaza altına alınabilmesi amacıyla yeni ilkeler ve yöntemler geliştirilerek kanunlarla yasallaştırılması gerçekleştirilmiştir.

1838 yılında İngiltere’de Hükümet Arşiv Kanunu (Public Records Office Act) dokümanlara yönelik olarak modern anlamda ortaya koyulan ilk kanundur (Hare ve McLeod:1997:1). 1877’de İngilizler tarafından önemli olmayan belgelerin ortadan kaldırılmasına yönelik kanun çıkarılmıştır. 1889 yılında ilk defa belgeleri Tanzim Genel Yasası (General Records Disposal Act) Amerikan Kongresi’nden çıkmıştır. Böylelikle on üçüncü (13) yüzyılda Roma’daki ilk basit işlemde sonra ilk defa istenmeyen belgelerin ve evrakların ayıklanmasına yönelik sistematik bir yaklaşım ortaya koyulmuştur (Penn ve diğerleri 1989:5). Böylece İngiltere’de ortaya koyulan yasaya benzer yasa ile resmi özellikteki belgelerin ve evrakları düzenlenmesi ile ilgili ilkeler ortaya koyulmuştur. 20’inci yüzyılın yarısından başlamak suretiyle kurum ve kuruluşlar, hızlanan belge üretiminin getirmiş olduğu yükler nedeniyle; maliyetlerin çoğalması, koyacak yer problemleri, günlük ve yarı güncel evraklar için gereken arşivleme sisteminin yeterli olmaması, belgeye erişimde faydanın azalması, klasik depolama metot ve usullerinin yetersiz gelmesi ve tüm bu aksiliklerin sonunda üst idarenin karar vermede zaafa uğramış olması yeni yöntem arayışlarını zorunlu hale getirmiştir (İçimsoy, 1998:498).

1934 yılında ABD faaliyete geçirilen ABD Ulusal Arşivi (National Archives of The United States) tüm bu vukuu bulan gerçeklere ve sorunlara yanıt bulmak amacıyla yaptığı çalışmalar neticesinde belge organizasyonunun öğretisi olan Yaşam Döngüsü (life cycle)

teorisini doğurmuştur.

Amerika Birleşik Devletlerinde yaşam evresi kavramının ortaya çıkmasıyla birlikte belgelerin üretimi, muhafazası altına alınması ve düzenlemedeki mantıksal davranışlarla belgelerin düzenleme ve intizam edilmesi çabaları neticesinde belge yönetimi kavramı ortaya koyulmuştur (Özdemir, 1996). Belge organizasyonuna dair sistemler, üniversiteler tarafından gerek belge yönetimi gerekse arşivcilik ve dokümantasyon kısımlarına ait ders planları içerisinde zemin edinmiş, kurumsallaşma süreci oluşmuş, seminerler, kurslar, sempozyumlar ve konferanslar vasıtasıyla yaygınlaşmış gelişmiş ve bütüncül fonksiyonları ile birçok ülke tarafından programda yer bulmuş ve günümüze kadar büsbütün gelişerek devam etmektedir (Odabaş, 2009).

18. yüzyılda İsviçre’de ki gibi öteki Avrupa hükümetleri de kendi yurttaşlarına resmi belgeleri kendi haklarının korunması amacıyla kullanabilmeleri için kanunlar çıkarmışlardır. Tüm bu yaşananlar ile birlikte Fransız İhtilali de resmi belgelerin vatandaşlarının yararına kullanmalarına dair radikal kararlar alınmasını zorunlu kılmıştır. Avrupa’daki pek çok ülkede kendi ulusal arşiv yasalarını ortaya çıkarılmış ve tüm bu arşivler merkezi bir yapıda tek bir idare altında birleşmiştir (Evans, 1994). Fransız İhtilali’ nin peşinden tüm bu arşivler artık sadece kurumların çıkarları için değil daha geniş bir zümrenin çıkarlarını korumayı ilke edinmiştir.

Elektronik Belge Yönetim Kavramı Ve Güncel Yaklaşımlar

Git gide dijitalleşen ve bilgi birikimin mühim bir yere haiz olduğu zamanımızda teknolojik gelişmelerle birlikte geleneksel olarak kullanılan belge yönetim süreçlerinden elektronik belge yönetimi (EBYS) süreçlerine geçilmiştir. Elektronik belge yönetim sistemlerine geçilmesi ile beraber çeşitli EBYS uygulamaları ve yazılımları ortaya çıkmıştır. Türkiye’de ve dünyada EBYS’leri başta cümleten kamu kuruluşları ve işletmeler olmak üzere özel kesim tarafından da oldukça yaygın şekilde kullanılmaktadır. Elektronik Belge Yönetim Sistemlerinin kullanılabilirlik açısından kullanılan kurum ve kuruluşlar, kullananlar açısından da verimli, işlevsel, kullanımı kolay bir uygulama olarak ön planda yerini almaktadır. Elektronik belge yönetim sistemlerinin daha ileri seviyelerde götürülüp benimsenmesine dair çeşitli çalışmalar dünyada mevcuttur. EBYS’lerin kullanılabilirliği ile ilgili yapılan çalışmaların ürün, teknolojileri, sistemi uygulamaları dahilinde EBYS ile alakalı platformlarda da birçok çalışmalar ortaya konulmuştur.

Elektronik Belge

Elektronik belge; fiziki ortamdan hariç kağıt, kalem, paraf, imza, antetli kağıt, kaşe ya da mühür olmadan kendine has özellikleri olan evrakların elektronik sistemlerde kendine münhasır aşamalardan geçirilerek, belli kurallarla, üretilmiş, iş akışlarının görülebildiği, geçmiş belgeler ile ilgi tutulabildiği, elektronik olarak havale yolunun olduğu günümüzdeki belgelerin elektronik bir çeşididir. Elektronik bilginin belge niteliğine haiz olabilmesi için bazı özelliklerinin olması gereklidir. Bunlar ‘muhteviyat’, ‘bağlam’ ve ‘strüktürel’ elemanları bünyesinde barındırması gereklidir. İçerik ve yapı bakımından fiziki olarak üretilen geleneksel özellikli belgeler ile benzer özellikler ortaya koyan elektronik belgeler, bağlantı özelliği bakımından fiziksel ortamlarda üretilen geleneksel belgelerle ayrı bir yapıya sahiptir. Bağlam, belgenin nerede üretildiği, üretim tarihi, belgeden sorumlu kurum, onaya haiz çeşitli nitelikleri ve nicelik bilgilerden oluşan, hangi kurumun ürettiğinin yanında kuruma bağlı hangi birim tarafından üretildiği, üreten kişinin adının ve soyadının bulunduğu ayrıca kişiye ait dahili, harici telefon numaralarının, e posta adresinin de yer alabildiği bir üst versiyonunu ifade etmektedir.

Elektronik Belge Yönetim Sisteminin Amaçları ve Önemi

Birçok kurum ve işletme tarafından elektronik uygulamaların benimsenmesinin nedeni, artan hız, tasarruf ve daha fazla çevikliğe duyulan ihtiyaçtır. EBYS'nin gayesi Elektronik belge yönetim sisteminin kuruluşlar ve kullanıcılar açısından üstünlükler sağlaması amaçlanmaktadır. Tüm nedenlerle EBYS aracılığı ile üretilen ve belge yönetim uygulamalarına dahil olan bir belgenin sırası, aranması, bir daha geri çağrılabilmesi ve düzenlenebilmesine ilişkin rahatlıklar sağlaması önemlidir. Bu yönetimin gayesi ve ehemmiyeti belgelerin yararlı bir düzende üretilerek, belirlenen bilimsel standartlar içerisinde arşivlenmesi, hizmete sunulması, gereksiz yere üretilmiş olan belgeleri önlemektir.

Elektronik belge yönetim sisteminin getirmiş olduğu kolaylıklar ve tasarruf gayelerinden bazıları sıralanmıştır (Yeşilbudak, 2020).

- Bilgilerin elektronik ortamlarda üretiminin sağlanması,
- Fiziksel olarak belgelerin büyük mekânlara ihtiyaç olmadan depolanmasını sağlamak,
- Gereken zamanda belgelere ulaşım ve geri çağırma imkânına sahip olma,
- Belgelerin kopyalama ve çoğaltma imkanına sahip olmak,
- Fiziki iş külfetini en azamiye indirmek,
- Kırtasiye malzemeleri ve maliyetlerini azaltmak,
- Belgeleri toplu halde düzenleme ve değerlendirme fırsatı sağlamak,

- Araştırmalar için belge ve veri sağlamak,
- Kurumsal yönetim süreçlerini hızlandırmak ve kolaylaştırmak,
- Karmaşıklığı azaltmak,
- Belge üzerinde meydana getirilen her işlemin iş akış süreçlerini,
- Yeni belgeler üretildiğinde evrak numarası ile kaynak gösterme,
- Gerekli bilgilerin ve belgelerin dosyalanması, fuzuli olanların ise yok edilmesini kolaylaştırmak,
- Kurumsal Bellek oluşturulmasına ve organizasyonu kolaylaştırma,
- Evrak inceleme süreçlerini daha verimli hale getirme,
- Kullanıcılar açısından belgelerin daha çabuk ve korunaklı bir şekilde gönderilmesini sağlamak,
- Fiziksel bir mekâna bağlı kalmadan internet ortamında evraklara erişim kolaylığı sağlamak ve yönetebilme,
- Kargo masraflarını en aza indirmek,
- Arşivleme sorunu çözümlenerek dijital arşivleme sistemine geçilmesi,
- Belgeleri en iyi şekilde denetlemek amacıyla verimli bir yöntem ve ilkeler oluşturarak bunları uygulamak,
- Kurum kültürü oluşturmak,
- Tarihsel araştırmalar için kaynak niteliğine sahip olmak,
- Dokümanlar arasında ilişki tanımlayabilmek,
- Web data tabanlı ara yüz ile seyyar cihazlardan ve her lokasyondan sisteme erişebilmek gibi

Belge yapılan bir formalitemim ya da ifa edilen bir kararın delili niteliğinde olduğundan dolayı her kamu kuruluşu ve sektör, yaptığı faaliyetleri ya da aldığı kararları ispatlayan belgeleri koruma altına almaktan ve koruyup kollamaktan istenildiğinde denetime sunmak zorundadır.

Elektronik Belge Yönetim Sistemlerinin Özellikleri

EBYS uygulamasının sahip olması gerekli belirli bazı temel niteliklerin bulunması şarttır. Bunlar kelime işleme editörleri, elektronik mobil imzalama, iş akış süreçleri, dosya planı yönetimi süreçleri, tasfiye etme süreci, tarih damgalı zaman yönetimi, tarama modülü, belge takip modülü, indeksleme ve arama, arşiv düzenleme organizasyonu, entegrasyon kabiliyeti ve raporlama biçimindedir (Zacher, 2008). Elektronik belge yönetimleri sistemlerinin sahip olmak zorunda olan ilk özellik kelime işlemi editörünün yer almasıdır. Bu nitelik sayesinde elektronik bilgi ve evraklar oluşturulabilir. Evrakların oluşturulması süreci,

yazılması süreci, düzenleme yapılması, tablolara resim gibi, notlar bilgi ve belgeler eklenebilmesi bu uygulama sayesinde mümkün olabilmektedir (Arısoy, 2018). Bununla birlikte elektronik belge yönetimi uygulamalarının e-imza niteliğinin de bulunması gereklidir. Elektronik belge yönetim sistemleri kurum içerisinde ve kurumlar arası iletişimde etkili ve sürekli bir şekilde sağlanmasına destek olmaktadır. Bu özellik sayesinde kurum içerisinde ve dışarısında bulunan birçok sayıda uygulama birbiriyle entegre bir şekilde çalışma olanağına sahip olmaktadır. EBYS sistemi kullananların yapmış oldukları işlemleri ait istatistiksel veri oluşturarak raporlama süreçlerine olanak sağlamaktadır.

Elektronik Belge Yönetim Sistemlerinin Zayıf Tarafları

Elektronik belge yönetimi uygulamalarının faydaları olmasına rağmen bazı sakıncaları ve riskleri de beraberinde getirmektedir. EBYS' nin başlıca zayıf tarafları aşağıdakiler gibi sıralanmıştır (Mahmood, 2017: 9).

- Standartlaşma sorunları vardır.
- Genellikle belgelerle ilgili çözüm yolları birbiriyle senkronize değildir.
- Elektronik işlemler bazen uygulanması zor olabilmekte ve çok zaman alabilmektedir.

Bazı zamanlarda çözüm, uygulamaların hayat sürecünden daha uzun sürebilir.

• Uygulamadan bağımsız olarak belgeler yönetilirken karşılaşılan bazı problemler ortaya çıkabilmektedir.

- Satıcıya özel bazı sözde standartlar ortaya çıkmaktadır.
- Güncellenen uygulamalara çalışanların adapte olma sorunlarının olması,
- Belge yönetimi için değişik çözümler aşamalar halinde öğrenilerek uygulanır. Üretme, organize etme ve dosyalama için uygulanan sistemselsel, uygulamalar kadar işlevsel olmalıdır.

Türkiye’de EBYS’nin Gelişim Süreci

Elektronik Belge Yönetim Uygulamaları ile ilgili araştırmalar Türkiye’de 1990’ lı yıllarda uygulanmaya başlanmıştır. EBYS ile ilgili 1991 yılında başbakanlık tarafından tüm kurum ve teşebbüslere merkezi ve taşra örgütlerine, kamusal yazışmalarda uygulanacak haberleşme kodlarının oluşturulması ve oluşturulan kodların başbakanlığa bildirilmesine dair bir genelge hazırlanmıştır.

Başbakanlık tarafından toplanan bu bilgiler devlet teşkilatı veri tabanının oluşmasını sağlayacaktır. Elektronik Belge Yönetim Sistemi ile alakalı gelişmeler ülkemizde 1990’lı yıllarda başlamış olmuş olsa da bu uygulamaların hükümet siyaseti halini alması 2000 yıllarında ivme kazanmıştır. Elektronik belge yönetimi ile alakalı Ülkemizde ilk 2003

senesinde, icra kurulu kabinesi ve 2005 yılında e-dönüşüm gayeli hareket planı hayata geçirilmiştir (Yazıcı, 2011). Bu eylem planının içerisinde dijital bilgi ve belgelerin hazırlanması, belge altına alınması, korunması, gönderilmesi ve gerektiğinde imha edilme işlemi, sistemlerin birbirleri ile uyumlu çalışması, yönetimin verimli bir şekilde sağlanabilmesi amacıyla belirli standartların oluşturulması amaçlanmaktadır. Elektronik Belge Yönetim Uygulamalarının düzenlenmesi ve hareket planında belirtilen sorumlulukların ve görevlerin ifası Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir (Yıldız, 2007). Devlet kurum ve kuruluşlarında meydana getirilen bilgi ve belgelerin arşivlenmesine ait standartlar 2005 yılında bir genelge ile sağlanmıştır. Elektronik sistemlerde oluşturulan belgelere hızlı ve çabuk bir şekilde erişimin sağlanması çok önemli görülmüştür (Yeşilbudak, 2020). Ulusal bazda bilgi toplumuna dönüşümün sağlanması amacıyla 2006 yılında bilgi toplumu yol planı çıkarılmıştır. Bu yönetime göre bazı hizmetlerin kamu kurumları tarafından ortaklaşa bir düzende planlanması ve yerine getirilmesi için birbirlerine uyumlu olarak elektronik yazışmaların başlatılması amaçlanmıştır. Bu hususla ilgili yapılan çalışmalar neticesinde belgelerin üst veri olarak ortaya koyulması, elektronik imzalama işlemleri, dosyaların şifrelenmesine ve kullanımına yönelik yazışmalara yönelik teknik bir kılavuzun hazırlanması sağlanmıştır. Günümüzde tüm bu çalışmaları Cumhurbaşkanlığı dijital dönüşüm ofisi tarafından yerine getirilmektedir (Aydın, 2020). Geliştirilen uygulamalar ile e-belge yönetim uygulamalarında 2009 ve 2015 yılları arasında önemli güncelleme çalışmaları yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalarla arşivlerin yönetimi, belge paylaşımı ve e-yazışma paketleri ile alakadar yeni tertiplenmelere yer verilmiştir (Esgin, 2015).

2017 yılında Cumhurbaşkanlığı olmak üzere tüm kamusal kurumlara ve teşebbüslere 158 kuruma elektronik belge yönetimleri sisteminin birbirine uyumlaştırarak entegre edilmesiyle başlanmıştır. 2018 yılında elektronik belgelerin tebligat olarak kabul görmesine yönelik elektronik tebligat yönetmeliği çıkarılmıştır. Yönetmeliğe uygun şekilde üretilen belgelerin ilgili kurum, kuruluş ya da şahıslara ulaştığında tebligatın yapılmış sayıldığı kabul edilmektedir. Tebligatlarla ilgili olarak “Ulusal elektronik tebligat sistemi” olan UETS geliştirilmiştir. 1 Ocak 2019 tarihinde de bu sistem üstünden tebligatlar gönderilmeye başlanmıştır (Yeşilbudak, 2020). En son olarak 2020 yılının altıncı ayında Cumhurbaşkanlığı tarafından hazırlanan yönetmelik neticesinde elektronik bilgi yönetim sistemlerinin daha verimli ve etkili kullanılması, bürokrasi işlemlerine hız verilmesi ve yurttaş merkezli bir anlayışı temel alan yönetim şeklinin benimsenmesi temel kabul edilerek tüm kamu kurum ve kuruluşlarının bundan sonra yazışmalarını EBYS uygulama sistemleri üzerinden yerine getirmeleri istenmiştir (Aydın, 2020).

Kayıtlı Elektronik Posta (KEP) Nedir?

Kayıtlı Elektronik Posta (KEP) , hukuki olarak geçerli ve uygulama olarak korunaklı elektronik posta olarak tasvip edilmektedir. Kullanıma uygun olarak Standart elektronik posta (SEP) ile iletişim, belge kabulü kanuni geçerli olarak ve yöntem olarak korunaklı kabul edilmeyen, mesajın kati olarak sağlanmadığı ve inkar edilebilen bir mesaj yöntemidir.

KEP, e-imza ve süre damgası vurulup kullanılmak suretiyle, bir elektronik mesajın iletildiğini teminat altına almayı, gönderici ve alıcı tarafların hangi kişiye gönderildiğinin bilinmesini, giden mesajın ne taşıdığını, ne içerdiğinin, başka taraflarca değiştirilmediğinin ve gönderme tarih ve saatinin kati suretle tespitini sağlamaktadır. KEP, elektronik posta vasıtasıyla kanuni geçerli ve yöntem olarak korumalı bir şekilde e-belge paylaşılmasını sağlayan ve bu yöntemlerle alakalı kati delil sayılabilen bir araçtır.

KEP Neden Kullanılmalıdır?

KEP sistemi ile dijital ortamda yapılan iletilerin ne zaman ne yapıldığının, gönderenin, alanın kim olduğunu ve giden mesajın, ilgi ve eklerin neler olduğu, korumalı e-imza ve tarih ve saat damgası kullanılmak suretiyle kati olarak tespitine imkân vermektedir. Uygulama içinde yer bulan kurumlar arasında, gönderen kişinin mesajın kendisi vasıtasıyla gönderilmediğini, alıcı tarafında kendi eline ulaşmadığını ve mesajın tarihini, zamanını inkar etme olanağına sahip değildir.

KEP İle Yapılabilecekler

KEP uygulaması ile kamusal, özel sektör ve ticari her şekil belge ya da yazı kuruluş, teşebbüs ve kişiler arasında elektronik yöntemlerle gönderilip alınabilen, başka bir anlatım ile yasal olarak geçerli elektronik iletişim ve bildirim (beyanname, bildirme, başvuru, tebligat, ihtar, ihbar, vb.) yapılabilmektedir. Özel/Tüzel Şirketler ile gerçek şahıslar arasında ve kurum içerisinde her çeşit yazışma, ortaklaşa belge paylaşımı, akit, tebligat, ihtar, ihbar, e-fatura, telefon görüşmeleri dökümü, banka emirleri, hesap açıklamaları, kredi kartı dökümü gönderimleri, sipariş istekleri, ihale istekleri, e-ticaret çeşitleri gibi birçok alanda kullanılmaya başlanmıştır. Kullananlar tarafından istenildiği zaman, iletinin korunması sağlanarak güvenli olarak haberleşilmekte olacak ve elektronik belgelerin muhafazalı bir ortamda dosyalanması da KEPHS (Kayıtlı Elektronik Posta Hizmet Sağlayıcı) tarafından verilecek birçok verimli hizmetler ile mümkün kılınacaktır.

e-İmza Nedir Ve Özellikleri Nelerdir?

E-İmza bilgisayar ortamında meydana getirilen belgelerin imzalanmasında kullanılan ve elektronik yöntemlerle gönderilen mesajın gönderim esnasında değiştirilmediğini, gönderici şahsa ait olduğunu ve inkâr edilme ihtimalinin olmadığını teyit altına alan sayısal verilerdir.

(E-İmza) Elektronik imza, kullananların kamu kurumu ya da özel sektör işlerini elektronik ortamlarda daha kolay bir şekilde yerine getirebilmeleri için önemli bir ihtiyaç olarak doğmuştur (Bandi vd, 2018). Dijitalleşme ve teknolojik gelişmelerde yaşanan değişen, gelişen elektronik ortamlarda sunulan hizmetler her geçen gün baş döndüren bir hızla artmaktadır. Bütün banka işlemleri alışveriş işlemleri gibi birçok işlem elektronik olarak yerine getirilmektedir. Bu olay güvenilirlik sorununun daha fazla ön plana çıkmasına neden olmuştur. Kurum, işletmeler ve kişilerin kendi aralarındaki yapmış oldukları gizli bilgileri **kolayca** birbirlerine gönderebilmeleri ve elektronik ortamlarda güvenilir bir şekilde ticari işlerini yerine getirebilmeleri için çeşitli şifreleme teknikleri ve algoritma oluşumlarının yazılması ve elektronik imza yazılımlarının kullanılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Şahısların günlük yaşantılarında sıklıkla başvurdukları ıslak imzaların yerini günümüzde elektronik ortamda kullanılan dijital imzalar yerini almaktadır. Elektronik ortamda atılan imza ile geleneksel olarak ıslak atılan imzayla aynı amacı taşımaktadır (Karakoçak ve diğerleri, 2005).

İdari ve yapılabirlik açısından gerekli alt yapı süreçlerinin iyileştirilmesi ve elektronik sertifika hizmet verenler tarafından denetleme işlemleri ve idari yaptırıma haiz olması için Kanun'un 20. Maddesi gereği TTK'a (Telekomünikasyon Kurumu) bu görev verilmiştir. Kanunun yürürlüğe gireceği altı aylık sürede Türk Telekomünikasyon Kurumu kendisine verilen yetkiyle e-imza kanunu ile ilgili yönetmeliği hazır hale getirmiştir.

Elektronik ortamdaki atılan imzanın güvenlik gereksiniminin kaçınılmaz bir sebebi olarak, 23 Ocak 2004 senesinde 5070 Sayılı "Elektronik İmza Kanunu" yürürlüğe koyulmuştur. Bu yasanın 3.maddesi b satırında elektronik imza "başka bir elektronik veriye eklenen veya elektronik veriyle mantıksal bağlantısı bulunan ve kimlik doğrulama amacıyla kullanılan elektronik veri" şeklinde tanımlanmaktadır (Elektronik İmza, 2004). E-imza daha genel bir kavramı ifade etse de, parmak izlerini, tarayıcıyla sayısallaşan imzaları ve kimlik belirleyen dijital algoritmaları kapsamaktadır. Verilerin kimlere ait oldukları sayısal sistemde kodla gösterilmekte, veriler şifrelenerek veya deşifre edilerek koruma altına alınmaktadır. Tüm bu uygulamaların yerine getirilebilmesi için sertifikalı bir yazılım uygulamasının bulunması gerekir. Teknik olarak incelediğinizde, elektronik imzada kullanılan uygulama yardımıyla verilerin dijital olarak özetleri oluşturulmaktadır. Böylelikle bilginin özüne ulaşılmaktadır.

Verilen bilginin özünden asıl iletiye geri dönme yer almaktadır. Daha Sonradan tekrar kullananların yazılım uygulamaları devreye girmektedir. Sonra özel anahtarlarla veri özlerinin şifrelenmesi işlemi ile imzalama işlemi yerine getirilmektedir. Deşifre etme işlemleri gerçekleşmeden önce, alıcılar iletileri sertifika vasıtasıyla kontrol etmekte; gönderenlerin açık anahtarları vasıtasıyla göndermiş oldukları şifrelenmiş iletileri deşifre ederek bilgilerin özüne ulaşmaktadırlar. Bütün bu işlemler neticesinde verilerin doğru şahıslar tarafından imzalanıp imzalanmadığı ortaya koyulmaktadır. Tüm bu işlemler neticesinde emin kişiler tarafından imzalanmadığı ortaya çıkar ise açık anahtarlar, özel algoritmaların oluşturmuş olduğu şifrelemeyi çözememektedir. En nihayetinde de alıcılar yazılımları veri özetleme işlemiyle özüne çevirmektedir.

Elektronik imza ile kişiler fiziksel olarak uzak yerlerde bulunan şahıs ya da kurumlara belgeleri gönderebilirler veya kendileri karşı tarafın gönderisini alabilirler.

E- İmzanın Özellikleri

Elektronik imzanın değişmez nitelikleri şu şekilde sıralanabilir (Ergün, 2005):

- E-imzanın kullandığı bilgilerin kimlere ait olduğu ve kimlere iletildiği bellidir.
- E- imza kullanıldığından dolayı belgelerin takibi oldukça kolaylaşmıştır
- E- imza bilgilerin içeriklerini korumaktadır. Hiç bir değişiklik yapılmadan alıcıların ellerine ulaşması sağlanmaktadır.
- Gizli kalması gereken belgeler elektronik imza yardımı ile sadece gönderilen kişiler ve görülmesi istenen kişiler tarafından okunabilir. Üçüncü kişiler gizli belgelere izin verilmediği sürece ulaşmamaktadırlar.
- Kişilerin bilgisayar ortamında gerçekleştirdikleri bilgileri inkar etmemelerini sağlamak.
- Bilginin izinsiz olmadan ya da istemsiz olarak değiştirilmesini, yok edilmesini ve bilgiye ekleme yapılmamasını sağlamak,

E- İmzanın Kullanım Alanları

Elektronik imzanın kamusal alan ve ticari alan olmak üzere iki temel alanda uygulanmakta olduğunu söylenebilir. Belirtilen bu alanlarda elektronik imza kullanan kurumları şöyle sıralayabiliriz.

Türk Telekomünikasyon Kurumu, 2004; KOBİ Enerji E-İmza Uygulamaları

Kamu alanındaki uygulamalar:

Her çeşit başvurular (ÖSS, ÖSYM KPSS, KPDS, ALES, Pasaport, vb.), Kurumlar arasında

iletişim (Emniyet Müdürlükleri, MEB, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Müdürlükleri vb.), Sosyal güvenlik sistemleri, Sağlık sistemleri (sağlık personeli, hastaneler, eczaneler), Vergi işlemleri, Elektronik oy verme işleri, Bakanlıklar (Maliye Bakanlığı, Teknoloji ve Sanayi, Adalet Bakanlığı), Proje başvuru işlemleri (TÜBİTAK-Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı-TEYDEB), E-devlet uygulamaları, Marka başvuru işlemleri (Türk Patent Enstitüsü), Şüpheli iş ve işlem bildirimleri (Mali Suçları Araştırma Kurulu-MASAK), Ticari faaliyet uygulamaları, İnternet bankacılık işlemleri, Sigortacılık işleri, Kâğıtsız ofisler işleri, Elektronik sözleşmeler, Elektronik sipariş işleri.

E-Devlet Uygulamaları

E-devlet yazılım uygulamaları dünyada son yirmi yıla kadar sadece gelişmiş ülkeler tarafından kullanıldığı düşünülmeğe günümüz koşullarında her ülkede e-devlet uygulamaları için önemli çalışmalar yapılabilmektedir. Afrika kıtası hariç diğer bütün kıtalarda başarılı çalışmaları görmek mümkündür. Elektronik devlet konusunda büyük ilerlemeler kayı eden kimi ülkeler bu gelişmenin arkasından hemen belge yönetim sistemlerini geliştirme işlemlerine başlamışlardır. Elektronik belge yönetim sistemleri belge yönetim disiplinin teknoloji ve dijitalleşme ile bütünleşmiş ve entegre olmuş halidir.

Türkiye’de Ebys Kullanan Kurum Ve Kuruluşlar

Kamu Kurumları

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Türkiye Şeker Fabrikaları A Ş., Türkiye İnsan Hakları Kurumu (TİHEK), Türk Kızılayı Genel Müdürlüğü, Türkiye Maarif Vakfı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), Türkiye Ulusal Ajansı, Kamu Gözetimi ve Muhasebesi Kurumu, Milli Savunma Bakanlığı Akaryakıt İkmal Ve NATO Pol Tesisleri İşletme Başkanlığı, Türkiye Tohumcular Birliği, İş Yazılım (isyazilim.com.tr)

Üniversiteler

Nişantaşı Üniversitesi, Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Medeniyet Üniversitesi, Kırklareli Üniversitesi, Bozok Üniversitesi, Karatekin Üniversitesi, Kastamonu Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Gelişim Üniversitesi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Gümüşhane Üniversitesi, Fenerbahçe Üniversitesi, İstiklal Üniversitesi, Ostim Teknik Üniversitesi, Kıbrıs Adakent Üniversitesi, İstanbul Kent Üniversitesi, Lokman Hekim Üniversitesi, Esenyurt Üniversitesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, Yüksek İhtisas Üniversitesi, Konya Gıda ve Tarım

Üniversitesi, Avrupa Koleji, İş Yazılım (isyazilim.com.tr)

Belediyeler

Üsküdar Belediyesi, İzmir Konak Belediyesi, Perşembe Belediyesi, Ankara Sincan Belediyesi, Marmara Belediyeler Birliği, Konya Meram Belediyesi, Mesudiye Belediyesi, Pınarbaşı Belediye Başkanlığı, Kağızman Belediyesi, Yeşilirmak Elektrik Dağıtım A.Ş., Ordu Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Ankara Büyükşehir Belediyesi, Kırşehir Belediye Başkanlığı, Ordu Büyükşehir Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü, Kahramanmaraş Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü, Ankara Büyükşehir Belediyesi EGO Genel Müdürlüğü, İş Yazılım (isyazilim.com.tr).

Özel Sektör Kuruluşları

Eksim Holding, YDA İnşaat, Fernas Holding, Başkent Gaz Dağıtım A.Ş., Yeşilirmak Elektrik Dağıtım A.Ş., Yeşilirmak Elektrik Perakende Satış A.Ş., Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş., Dicle Elektrik Perakende Satış A.Ş., Türk Şeker Tarım A.Ş., Aydınli Grup(Pierre Cardin, Cacharel, USPA Polo), Özdemireller Hafriyat Nakliyat, Ticaret ve Sanayi Limited Şirketi, İş Yazılım (isyazilim.com.tr).

EBYS Farkındalığının Geliştirilmesi

E-belge yönetim uygulamalarının tüm kamusal ve sivil kuruluşlar hem de kullananlar açısından önemli düzeyde yenilikler getirmektedir. Kurumların EBYS sistemi ne geçilmesi kararları almaları sonrasında, iş görenler arasında bu yeni yöntemle karşı, bir direnç gösterme ortaya çıkmaktadır (Solak, 2019). Karşı gelme olayı geliştirilen yeni uygulamanın başarılı olma olanağını belirleyen çok önemli hususlardan biri olarak ön planda yer almaktadır. Kurumlarda yapılan değişimler ve yeni düzenlemeler çalışanlar açısından bir takım yetki ve sorumlulukları, alışlagelmişin dışında yeni anlayışlar geliştirmelerini gerekli kılmaktadır. Bu olay dolayısıyla çalışanların yeni sistemleri kabul etme ve uyum gösterme süreçlerinin yönetilmesi çok önemlidir. Bu gibi durumlarda bazı sebeplere dikkat edilmesi hususu önem kazanmaktadır. (Saydam, 2015);

- İş görenlerin EBYS uygulamasına yönelik olarak duygu ve fikirlerini ifade etmelerine önem verilmeli,
- İş görenlerin EBYS sistemleri yazılımlarının amaçları ve sebepleri açıklanmalı,
- Meydana gelen yeni değişimler iş görenlere kısa süre içerisinde aktarılmalı,
- İş görenlerin motivasyonları geliştirilmeli,
- İş görenlerin uygulama ile ilgili merak ettikleri sorular anlaşılır bir şekilde açıklanmalı,
- EBYS sistemini kullandırmak amacıyla iş görenler cesaretlendirilmeli,

- Kararsız kalma durumunda eğitici faaliyetler sağlanmalı,
- EBYS sisteminin başarılı olması durumunda iş görenlerin süreç içerisindeki payı ifade edilmeli ve kazanımlar paylaşılmalı,
- Meydana çıkabilecek aksaklıkların önceden tespit edilebilmesi amacıyla iş görenlerin uygulamaya ait görüşleri dikkate alınmalı,
- EBYS uygulamasının kullanımına yönelik perspektif oluşturulmalı ve bu perspektif sonucunda bu değişimin benimsenmesi ve yönetilmesi sağlanmalıdır.

EBYS uygulamasını kullanıcıların uygulamaya karşı tutumları uygulama ile tanışma durumlarına göre farklılık göstermektedir. Yeni bir sisteme karşı başta olumsuz davranış sergileyen ve eski alışlagelmiş tutumların sürdürmede ısrarcı davranan iş görenler, yeni sistemlerin kullanılması ve başarılı olabilmesi için önemli engellerden birisidir. İş görenlerin yenilikler karşı gösterecekleri tutumlardan bazıları aşağıdadır (Yeşilbudak, 2020; Güven, 2007);

- İş görenlerin program yapma, odaklanma, düşünme ile alakalı motivasyon sorunları,
- Alışlagelmiş alışkanlıkları devam ettirerek yeniliklere karşı bilinçli bir şekilde direnç gösterme ve reddetme,
- Panik, kuruntu ve hayal kırıklığı gibi durumlar nedeniyle karşı direnç gösterme,
- Önceden kullandığı sistem ile yeni uygulama arasında kararsızlık yaşamak,
- Yeni sistemin getirmiş olduğu kolaylıkları fark ederek değişimi benimsemek,
- Uyum sağlanan yeni uygulamanın başarılı olması neticesinde, diğer çalışanları yüreklendirme,
- Değişimlerin ve dönüşümlerin menfi sonuçları göstermesi halinde iş görenlerin daha çabuk motive olmaları,
- Güvene dayanan bağların geliştirilerek uygun atmosferin sağlanması,
- Sonradan yapılacak farklı değişikliklere karşı daha çabuk motive olurlar

Sonuç olarak iş görenler yeni bir durum olan elektronik belge yönetim sisteminin faaliyete konmasından kaygı duyabilirler. Çünkü bilinmeyen durumların ortaya çıkmış olması iş görenler açısından sonucu önceden tahmin edilmeyen bir belirsizliğe ve endişeye neden olmakta, çalışanların yeniliğe uyum sağlama hususunda kendinde şüpheye düşmesi, başarısız olunması halinde alay konusu olması gibi olumsuz durumlar iş görenlerin uygulamalara karşı motivasyonlarını düşürmektedir (Yeşilbudak, 2020). İş görenlerin çalışma koşullarında sahip oldukları motive olma düzeyi yeniliklerin kabul görmesi ve benimsenmesi açısından çok önemlidir.

EBYS uygulaması kullanıma başlamadan önce kullananların uygulama ile alakalı ön

verilere sahip olması, başarı ya da başarısızlık durumlarında kullananların sorumlu olmayacağını belirtmesi, EBYS uygulama sistemlerinin kullananlara bütün yönleriyle benimsetilmesi, yeni uygulamanın getireceği kolaylıklar ve uygulamanın iyi yönlerin ifade edilmeli, kullanıcıların motivasyonları en üst düzeye çıkarılarak uygulamaya yönelik önyargılar giderilmelidir. Bu konu EBYS sisteminin başarılı olması için önemli unsurlardır (Çiçek, 2011).

Bunların yanı sıra iş görenler ve iş ortamında yer alan bazı niteliklerin dönüşümünün önünde önemli güçlükler meydana getirmektedir. Bunlardan bazıları (Saydam, 2015);

- İş görenlerin veri ve iletişim araçları kullanma seviyelerinin yetersiz kalması,
- Çalışanlar arasında rol kapma çatışmaları bulunması,
- Üst yöneticilerin, lüzumlu olan destekleri çalışanlara yeterli düzeyde sağlayamaması,
- Belge yönetim standartlarının düzgün belirlenmemiş ve tarif edilmemiş olması,
- Görev tanımlarının mevzuatlara göre yetersiz yapılmış olması,
- İş ağırlığının fazla olması,
- Tecrübe eksikliği,
- Donanımsal ve yazılımsal özelliklerinin yeteri kadar olmaması,
- Ben yaptım oldu zihniyetinin hakim olması,
- İnternet ağının yeterince gelişmemiş olması şeklindedir.

İş görenlerde EBYS uygulaması farkındalığının geliştirilmesi amacıyla bazı kurumsal yeni yaklaşımlara ihtiyaç vardır (Zacher, 2008). Bu nedenle belge yönetimi ile alakalı ilke ve yöntemler açık bir şekilde belirlenmeli, kurumlar içerisinde yatay ve dikey hiyerarşik iletişim sisteminin verimli bir şekilde uygulanması, EBYS' nin getireceği görev, yetki ve sorumlulukların belirlenmesi, kullanıcıların uygulamaya yönelik olarak beklentilerinin tahlil edilmesi, kullanıcıların maharet ve yeteneklerinin geliştirilmesi ve EBYS ile ilgili eğitim verilmiş olması kurum kültürü açısından önemlidir (Esgin, 2015). Bunların yanı sıra EBYS ile birlikte kullanıcılara kurumsal ve de bireysel açıdan yeni uygulanan düzenin sağlayacağı yardımlar açık ve anlaşılır bir biçimde ifade edilmelidir. Bu nedenle;

- İş süreçlerinin kolaylaştırılması,
- Belge işleme ve yönetim aşamalarının hızlandırılması,
- Belge üzerinde yapılan işlemlerin kayıt altında tutulması,
- Belgeye istenildiği zaman ulaşılabilmenin hızlı ve basit olması,
- Performans göstergelerinin hemen anlık olarak hazırlanabilmesi,
- Yetkilendirme aşamalarının hızlı olması ve kolay olması,
- Şifreleme sistemleri kullanarak belgelerin güvenliğinin sağlanması,

- Geleneksel belgelere göre gider açısından tüketilebilen malzeme masraflarının daha düşük olması,
- Belgelerin arşivleme sürecinin daha anlaşılır olması,
- İş görenler açısından mesai saatlerini esneklik uygulaması,
- Birden fazla kullanıcının paydaş belgeye aynı anda ulaşabiliyor olması,
- Kurum içi veya kurum dışındaki diğer paydaşlarla belge paylaşımının kolay olması,
- İş yönetim aşamalarının daha çevik ve randımanlı bir şekilde gerçekleşmesine dair katkılar bulunmaktadır.

Dünyada E-Devlet ve E-Yönetişim Uygulamaları

Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletlerinde elektronik arşiv ve e-devlet hizmetleri konusunda türlü çalışmalar farklı kurumlar ve müesseseler tarafından yapılmıştır. ABD Bilişim ve iletişim teknolojileri lider ülke konumunda olmasının da vermiş olduğu avantaj sayesinde e-devlet uygulamalarını en önce geliştiren ülkedir. Bu uygulamalar ilk önce diğer devletlerde olduğu gibi, federal veya eyalet seviyesinde farklı kamu müessesesi yönetimi birimlerinin inisiyatif almasıyla başlamıştır. 1993 senesinde başlatılan tüm kamu hizmetlerinin aynı yapı içerisinde olarak çevrimiçi hedefi güdülmüş ve Access Amerika e-devlet programı kapsamı içerisinde sunulması hedefi güden kamu hizmetleri portalı oluşturulması amaçlanmıştır.

Access Amerika programının içeriğini şu şekilde özetleyebiliriz.

- Bireylere hizmet: vatandaşlar için basit ve kolay bir şekilde erişilebilir, yüksek standartlarda devlet hizmetlerini yaygınlaştırmak.
- İş dünyasına hizmet: İnternet protokollerini kullanarak gereksiz bollukta form, bildirim vb. mecburiyetleri uygun bir şekilde birleştirip azaltmak ve iş dünyası üzerinde oluşan aşırı yükü hafifletmek.
- Federal ve eyaletler arası görevler: Eyaletler ve değişik federal kamu yönetim birimleri için açıklama gerekleri kapsamında uyum göstermek, başta ödemeler olmak üzere verimlilik ölçümü ve sonuçlarını iyileştirmek.
- Hükümet içi etkililik ve randıman: Stok düzeni, parasal yönetim ve veri yönetimi gibi konularda e-işin en güzel uygulamalarını kullanarak federal kamu yönetimi performans iyileştirmesini sağlamak ve maliyetleri düşürmek.

Kanada

Kanada bilişim ve iletişim teknolojilerinin yaygın oluşu ile öne çıkmaktadır. Yetişkin nüfusun yüzde 70 ine yakını internet kullanmaktadır. Bu da haftada ortalama olarak 9 saat

internete bağılı olduklarını göstermektedir.

Kanada devleti çevrimiçi devlet adını verdiği ulusal strateji çerçevesinde 80 li yılların sonunda geniş bir topluluk programını (Community Access Programme) uygulamaya koymuştur. 1999 yılında SchoolNet ve LibraryNet projeleri ile bütün kamu kütüphane ve okullarına internet olanağını sağlayan ilk devlet olmuştur (Uçkan, 2003).

Singapur

ABD' den sonra e-devlet görünümünü en erken dönemde gerçekleştiren ülkelerden birisidir. Singapur hükümeti 1981 yılında Kamu Hizmetleri Bilgisayarlaştırma Programını başlatmış ve kamu işlerinde kapsamlı ve esnek çözüm yolları geliştirmiştir.

Bu programın ikinci adımı olarak 1980'lerin ortasında ulusal bilişim ve iletişim teknolojileri altyapısını kurmuştur.

Singapur internet erişiminde içerik denetimi ile ilgili oldukça baskıcı ve sert bir hale sahip yasalarla donatılmış, sivil özgürlükler bakımından çok kötü bir üne sahip bir konumdadır (Uçkan, 2003).

İngiltere

İngiltere'de e-devlet alanında ilk çalışmalar 1999 senesinin Eylül ayında Verimlilik ve İnovasyon Biriminin raporunda belirtilen öneriler neticesinde hükümet bünyesinde yer alan Elektronik Temsilcilik Dairesinin kurulmasıyla hayata geçirilmiştir.

İngiltere'de e-devlet konusunda lider sayılabilecek ilk çalışmalardan biri 1998 senesinin 12. ayında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayınlanan Rekabetçi Geleceğimiz-Bilgi Yönelimli Ekonomiyi Kurmak adlı yazanaktır.

Danimarka

Danimarka e- dönüşüm gerçekleştirme ve bilgi topluluğu olma adımları atan Avrupa ülkeleri içerisinde en avantajlı ülkelerdendir. Nüfusunun azlığı ve vatandaşları içerisindeki yüksek bilgisayar okuryazarlığı oranı ve milli gelirin büyüklüğü bu avantajı sağlayan en büyük etkenlerden birisidir. Danimarka'nın e-devlet hazırlık aşamasında yurttaşların ve devletin potansiyeli hususunda rakam vermek gerekirse;

- Danimarka vatandaşlarının % 71'i kişisel bilgisayar sahibidir.
- Bu vatandaşların % 50'si evlerinden internete erişebilmektedirler.
- Nüfusunun % 64' ü konutlarından, kamusal erişim lokasyonlarından, okullardan ve çalışma yerlerinden internete erişebilmektedirler.
- Kamu kurumlarının % 82' si e-posta erişimine sahiptir.
- Danimarka'daki şirketleri % 4' den fazla kişi çalıştıran % 81' inden internete erişim imkanı vardır. Bu şirketlerin % 52' sinin kendisine ait birer web adresi bulunmaktadır.

• Bütün Bakanlıkların ve Kamu yönetimi içerisinde bulunan kurumların kendilerine özgü internet web siteleri bulunur.

Fransa

1998 yılının başlarında Fransa Başbakanı Lionel Jospin, e-devlet çalışmaları için ilk adımını atmıştır. Bu programın gerçekleştirilmesi sebebiyle 1 milyar dolar para ayrılmıştır.

Ancak kamuya ait internet sitelerinde yaşanan niceliksel artışın işlem temelinde e-devlet aşamasında bir dönüşüme yol açtığını belirtmek kolay değildir. Çünkü bu sitelerin bir bölümü bilgi verilmesi yönünde tasarlanmış, etkileşim düzeyi ve vatandaş katılımı sınırlı olarak kalmıştır (Uçkan, 2003).

İrlanda

İrlanda yazılım ihracatında dünya şampiyonu olmasının yanında e-ekonomi alanında dünyanın öncü devletleri arasına girmesi düşünülen bir ülke konumundadır. Ancak İrlanda hükümeti ülkenin bilişim teknolojileri sektöründe lider konumu yakalaması hedefine odaklanarak özel sektörü elektronik ticaret konusunda güçlü bir şekilde desteklemesine rağmen kendi sunmuş olduğu e-devlet hizmetlerine aynı yoğunlukta odaklanamamıştır (Uçkan, 2003).

Malezya

Malezya hükümeti tarafından başlatılan “ Gelişmiş Çoklu-Medya Geçidi” yerel ve merkezi alanda şimdiye kadar hemen hemen tüm e-devlet çalışmalarının merkezini oluşturmaktadır. Ancak bu projeden önce, 1990 yıllarının başlarında Malezya devleti “Vizyon 2020 projesi ile e-devleti hayata geçirmesi ve bilgi toplumu olma yolunda ilk etap atılmıştır.

Vizyon 2020 belgesinde, kalkınma, demokratikleşme ve kamu yönetiminin yeniden yapılanması hedeflerine yönelik bir e-devlet modeli konumlanmıştır. Malezya’ da yurttaşların ihtiyaçları doğrultusunda biçimlenen e-devlet ana kapısından, federal ve eyalet düzeyinde kamusal hizmetlere ve kamu kuruluşlarına erişim sağlanmaktadır (Uçkan, 2003).

Sonuç Ve Öneriler

Geleneksel yönetim anlayışı içerisinde kurumsal bilgi yalnızca kurum içerisinde kalmaktadır. E uygulamalar ile beraber kurumsal yönetimler, kendi içinde dikine olarak hem de diğer kamusal kurumlar ile enine olarak bilgi ve belge paylaşımında bulunabilmektedirler. Elektronik Belge Yönetim kullanılmaya başlaması ve ortaklar ile birlikte sürecin işlemesi, kamu yönetimi düşüncesinin önemli oranda yeniden şekillenmesinde pay sahibi olacaktır. Modern ve bilimsel yönetim anlayışları gelişen e uygulamalar ile birleştirilerek çağdaş bir yönetim süreçleri geliştirmek benimsemek gerekmektedir.

E-devlet hizmetleri elektronik olarak tam anlamıyla kullanılabilir olduğunda yapılan iş

ve işlemlerin tekrarı önlenebilecek, süre ve kırtasiyecilik bakımından tasarruf sağlanabilecektir. E-devlet sayesinde kurum ve kuruluşların yanında vatandaşlar da zaman ve konum kavramlarına bağımlı olmadan işlemler yürütülebilecek ve hizmetlerin masrafları azalmış olacaktır. E-devlet uygulamaları dünyada ülkelere göre öncelikler, amaçları açısından benzerlik ve çeşitlilikler gösterebilmektedir.

Türkiye'de ve diğer ülkelerde e-devlet sistemlerinin en önemli amacı kamusal giderlerin en aza indirilmesi, tasarruf edilmesi, israfı önleme, bilgi ve belge işlem süreçlerini hızlandırmak ve daha saydam ve güvenilir bir hale getirebilmek olarak tanımlanabilir. Tüm bu amaçlar neticesinde vatandaşların ihtiyaç ve gereksinimlerinin dikkate alınarak, hizmetlere kolay ulaşılabilirlik ve herkesin kullanabileceği şekilde yazılım ve uygulamaların geliştirilerek sunulan kamusal hizmetlerin güvenli olarak verilebilmesi, yurttaş odaklı, ekonomik ve teknolojinin merkeze alındığı bir sistemler bütünü kullanılması önem arz etmektedir. Elektronik Bilgi Yönetim Sistemlerini kullanmayı bilen ya da kullanmayı öğrenemeyen kişiler ayırt edilerek öğrenemeyen kişiler tekrar periyodik eğitimden geçirilmeli, çünkü bu tarzda elektronik sistemleri kullanmayan kişiler diğer çalışma arkadaşlarına yük olarak diğer kişilerin motivasyonunu etkilemektedirler.

Sürekli değişen ve gelişen dünyada kurum ve kuruluşların rekabet etmek ve varlıklarını sürdürebilmek amacıyla yapılarında Elektronik Belge Yönetim Sistemlerinin bulundurulması önümüzde duran engel olarak karşımızda durmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aydın, F., 2020. "İnsan ve Bilgisayar Etkileşimi Çerçevesinde Ebys'lerin Kullanılabilirliği Ve Teknolojik Hazır Oluşu Üzerine Bir Analiz Çalışması." Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Binark, İ., 1980. Arşiv ve Arşivcilik Bilgileri. Ankara: T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri Dairesi Başkanlığı.
- Çiçek, N., 2011. "Elektronik Belgelerin Diplomatik Analizi Ve Arşivsel Bağın Kurulmasındaki Önemi: Türkiye'deki Uygulamalar Işığında Bir İnceleme." Bilgi Dünyası, 12(1), 87-104.
- Esen, M. ve Büyük, K., 2014. "Teknoloji Kabul Modeli Bağlamında Elektronik Belge Yönetim Sisteminin İncelenmesi: Yükseköğretim Kurulu Örneği." Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 42, 313- 326.
- Esgin, E., 2015. "Kamuda Kurumsal Bilgi Yönetimi İçin E-Dönüşüm Modeli: Marmara Üniversitesi Elektronik Belge Yönetim Sistemi Örneği." Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürler, R. Akçin., 2021. "Elektronik Yönetim Sisteminin Etkin Kullanıma Üzerine Bir Araştırma Örneği; Bir Kamu Kurumu Örneği." Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hare, C. E., & McLeod, J., 1997. "Developing a Record Management Programme." London: Aslib.
- İçimsoy, A. Oğuz., 1998. Kamu sektöründe evrak yönetiminin önemi ve gerekliliği. Yay. Haz. Rahim Erişti ve diğerleri. I. Milli arşiv şurası: Tebliğlertartışmalar, 20-21 Nisan 1998, Ankara içinde (495-522). Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.
- Kaaki, F., Rayner, C., ve Alshamrani, M., 2013. "Female Users' Acceptance of the Electronic Document Management System (EDMS)." 2013 European Modelling Symposium. doi:10.1109/ems.2013.54.
- Manessa, A. D. R., "User Acceptance Factors Of A Routine Statistics Application İn 93 Yudhoatmojo, S. B., & Budi, I., 2019. Banten Province." In 2019 5th International Conference on Computing Engineering and Design (ICCED) (pp. 1-6). IEEE.7.
- Odabaş, H., 2009. E-Devlet Sürecinde Elektronik Belge Yönetimi. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Özdemirci, F., Savaş, A., & Akdoğan, Z., 2017. "EBYS Uygulaması e-Arşiv midir?"

TÜRKSAT–Ankara Üniversitesi BEYAS Koordinatörlüğü e-Arşiv Deneyimi ile Yeni Yaklaşımlar.” Bilgi Sistemleri ve Bilişim Yönetimi: Beklentiler ve yeni yaklaşımlar, 35-46.

Özdemirci, F., 1999. “Organizasyonlarda Belge Yönetimi ve Toplam Kalite.” Türk Kütüphaneciliği, 13(2), 104-105.

Penn, I. A., Pennix, G. B., & Gow, K. F., 1994. “Records Management Handbook.” Hampshire: Gowe.

Penn, Ira A., Pennix, Gail B., Morddel, Anne ve Smith, Kelvin 1989. Records management, handbook. Vermont: Gower

Rukancı, F., 2000, “Avrupa'da Arşivcilik Çalışmaları.” Türk Kütüphaneciliği, 14(4), 413.

Sağlık Bakanlığı.: 2014 “Elektronik Belge Yönetim Sistemi Nedir?” <https://ebysportal.saglik.gov.tr/TR,2006/elektronik-belge-yonetimsistemi-nedir.html> (Erişim: 06.02.2020).

Saydam, V.: 2015 “Elektronik Belge Yönetimi Uygulamalarında Personel Farkındalığının Artırılması: Değişim Yönetimi Açısından Bir İnceleme.” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yazıcı, S.: 2011 “Belge Yönetimi Süreçlerinin Kurumsal Kararlar Üzerindeki Etkisi: TÜBİTAK Bilim Adamı Yetiştirme Grubu Belgeleri Üzerinde Bir İnceleme.” Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Yeşilbudak, G. G.: 2020 “Üniversitelerde Elektronik Belge Yönetimi Sistemi (EBYS)’nin Kullanım Yönünden Elverişliliği: Bir Vakıf Üniversitesi Örneği.” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Yıldız, M.: 2007 “E-Government Research: Reviewing The Literature, Limitations, And Ways Forward.” Government Information Quarterly, 24(3), 646– 665

Zacher, L. W.: 2008 “E-Transformations of Societies.” A.-V. Anttiroiko (Dü.) İçinde, Electronic Government: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications (s. 3754-3763) Hershey: IGI Global.